

CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **68**

Entrevista a Gonçal López-Pampló, per Carles Fenollosa.

Articles d'Esperança Camps, Laia Noguera, Vicent Berenguer, Oriol Izquierdo, Tobies Grimaltos...

Núria Cadenes: «Terrible humanitat» (sobre *Ànima*, de Wajdi Mouwad).

Alba Cayón: «L'èpica dels escarabats» (sobre *Les escopinades dels escarabats*, d'Andreu Martín).

Jordi Llavina: «Joan Vinyoli o el viure poèticament».

Salvador Ortells: «Cicatris que perduren» (sobre *Els mots, i no [buit]*, de Juli Capilla).

Damià Pons: «Reflexions per a navegants nacionalment incerts» (sobre *La condició valenciana*, de Joan F. Mira).

Paula Juanpere: «Destorbar l'univers» (sobre *Dins el camp d'herba*, de Ramon Ramon).

Ivan Gisbert López: «Àfrica, de Joan Manuel Matoses: l'invent del científic».

Pàgines centrals dedicades a Montserrat Abelló

SEGONA ÈPOCA - ESTIU 2014

SEGONA ÈPOCA ESTIU 2014

núm. 68.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Begonya Pozo

Coordinació:
Francesco Ardolino, Francesc Calafat,
Pau Sanchis, Gustau Muñoz,
Mercè Picornell

Col·laboradors d'aquest número:
Montserrat Abelló, Xavier Aliaga,
Francesco Ardolino, Vicent Berenguer,
Zahyra Berenguer, Núria Cadenes,
Esperança Camps, Alba Cayón,
Jordi Cerdà Subirachs, Antoni Clapés,
Agustí Colomines i Companys,
Maria Josep Escrivà, Carles Fenollosa,
Marta Font i Espriu, Isabel Garcia Canet,
Ivan Gisbert López, Tobies Grimaltos,
Cristina Illamola, Oriol Izquierdo,
Paula Juanpere, Jordi Llavina, Iris Llop,
Gonçal López-Pampló, David Madueño Sentís,
Toni Maestre, Mònica Miró Vinaixa,
Gustau Muñoz, Laia Noguera i Clofent,
Salvador Ortells, Francesc Pérez i Moragón,
Adolf Piquer Vidal, Damià Pons, Jaume C. Pons,
Jordi Puig i Ferrer, Ismael Ràfols,
Dèlia Ribas Pedrol, Blanca Ripoll,
Lluís Roda, Marc Romera, Josep Lluís Roig,
Pau Sanchis, Biel Sansano,
Romà Seguí i Francès, Pau Vadell i Vallbona

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://caracters.uv.es> - <http://puv.uv.es>

Il·lustracions d'aquest número:
Sebastià Carratalà i Anna Moner

Distribució:
Gea llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

Maquetació i Impressió:
ARO/ Imprensa

PVP: 5 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

LLIBRES RECOMANATS

Toni Mollà és un intel·lectual valencià de llarga trajectòria, periodista, sociòleg de la comunicació i assagista. Ha treballat el camp de la sociolingüística, amb abundants publicacions, de la proposta cívica —*La utopia necessària*—, i ha publicat dietaris com *Espill d'insolències* o *Un adéu a la tribu*. També ha reflexionat a fons sobre el model de televisió pública. En aquest llibre recull textos de diferent factura que articulen un discurs sobre el País Valencià actual i les seues cruïlles però també sobre la dimensió global en què s'insereix, amb una mirada crítica i ben fonamentada teòricament. Una aportació molt considerable.

Dues visions (1961) presenta dos fragments del dietari de Joan Fuster que la censura va impedir que es publicaren com a llibre singular —previst de la mà de l'editor Joan Ballester. S'inclouen dos textos de Joan Fuster: «Maragall, burgès» i «Per una anàlisi del nacionalisme», altament interessants, en edició a cura de Xavier Ferré i pròleg de Vicent Pitarch.

Aquesta coedició de les universitats Rovira i Virgili (Tarragona) i Jaume I (Castelló) constitueix una gran aportació historiogràfica i textual, que ens redescobreix el Fuster assagista punyent, irònic i erudit.

Després de destacar com a autor de novel·la negra, la figura de Pierre Lemaitre ha fet un salt qualitatiu i quantitatiu amb la publicació d'*Ens veurem allà dalt*, guanyadora del darrer premi Goncourt. Amb no pocs elements de narrativa policíaca en la trama i la caracterització dels personatges, la novel·la fa un retrat irònic, sovint tràgic, sempre mordaç, de les conseqüències de la Gran Guerra. En el context de la commemoració de la contesa, aquesta obra emergeix com una proposta llegidora, accessible a un gran nombre de lectors, però alhora plena de matisos, amb autèntica exigència literària. No debades, a banda de l'influx innegable de la narrativa negra, ja esmentat, la crítica ha destacat la relació d'*Ens veurem allà dalt*, amb la tradició picaresca, un lli-

gam que el mateix autor reconeix. Una tradició que suneix, en les seues pàgines, amb la del fulletó, cosa que reforça, des de l'enunciació mateixa de la novel·la, el seu caràcter irònic i ens proposa possibilitats de lectura noves que reboten el missatge històric cap a la situació que vivim en els nostres dies.

Anna Moner (Vila-real, 1967) i Sebastià Carratalà (La Vilavella, 1965) formen equip artístic des de 1987.

La seua obra s'ha exposat, entre d'altres ciutats, a València, Castelló, Sevilla, Nantes, Ceret, Bordeus, Madrid i París.

Gonçal López-Pampló:

«No podem dependre del llibre escolar al 100%»

Renovar-se o morir en un sector que no es planteja la segona opció. Així les coses, no hauria de sorprendre el recent nomenament de Gonçal López-Pampló Rius (València, 1982) com a nou director literari de l'editorial Bromera, un dels vaixells insígnia del sector al País Valencià.

Parlem entre dues tasses i sota un cel que amenaça amb trencar-se. No ho fa, finalment, i deixa circular les paraules mesurades d'aquest llicenciat en Filologia Catalana per la Universitat de València, on imparteix classe des de 2007 i des d'on ha centrat les seues recerques en literatura contemporània. Sap de què parla, doncs. I això s'ha reflectit en articles i investigacions en revistes del gremi. D'altra banda, del costat generalista, col·labora amb publicacions com *Saó* o *Futura*, on també, per cert, com fa mentre sosté la cullereta, mesura cada paraula. No podia ser altrament.

-L'acaben de nomenar director literari de Bromera, i ho han fet en un moment especialment complex per al sector editorial valencià.

-Com dius, és molt complex, perquè a la crisi econòmica global que estem vivint, als canvis en els paradigmes culturals que estem experimentant, se suma la feblesa històrica de la massa de lectors en valencià i la baixada de venda de llibres. Un moment complex, efectivament. Ara, no crec que això ens autoritze a resagnar-nos.

-Què es pot aprofitar d'aquest moment, doncs?

-La fe en nosaltres mateixos. És a dir, si Bromera, a escala valenciana i en tot el territori catalanoparlant, ha arribat a ser referència, ho ha estat gràcies a l'esforç d'una sèrie de persones que van gosar fer un projecte d'una editorial professional, normal, en un context, el dels anys vuitanta, que tampoc no era especialment favorable, perquè moltes de les il·lusions de la Transició ja havien fet fallida. Perseverar en aquesta fe, per a mi, és una condició *sine qua non*.

-I des d'un punt de vista més material?

-Cal trobar tots els clavills possibles per a mantindre la producció al mateix nivell que sempre, i aquests clavills impliquen continuar sent imaginatius, responsables a l'ho-

ra de continuar donant un bon servei als professionals de l'educació, amb els quals Bromera té un compromís claríssim, i ser capaços de tindre una relació més directa amb el públic. Bromera és una empresa mitjana i ha de reforçar el seu paper rellevant entre les diferents editorials mitjanes del nostre àmbit.

-En aquest sentit, diguem-ne que Bromera s'ha alleugerit darrerament. Potser va arribar a ser una empresa massa gran en determinat moment?

-No crec que fóra una empresa massa gran. Crec que va ser un moviment necessari per a donar resposta a la res-

tracció que estava patint el sector en gran mesura. Un moviment que, com tots els de restricció, no pot ser permanent. L'editorial haurà de buscar maneres de, malgrat haver-se encongit una mica, continuar mantenint la posició clau en el sector que té. Ara, no puc jutjar el procés perquè jo no estava implicat directament —aleshores era un professional extern—, però estic convençut que, si es va fer, les raons foren justificades.

-Hi ha hagut molts canvis, doncs, però el que sembla no modificar-se és la dependència que té el sector del món educatiu.

-Totalment d'acord. Davant d'això, Bromera només pot mantindre el seu compromís amb el sistema educatiu. És un problema, si ho vols veure així, en el sentit que, quan aquest sector tinga inestabilitat, aquesta s'hi contagiarà. Des d'un punt de vista editorial, hi ha propostes que no convenen, com els bancs de llibres, que faran baixar les vendes. Alhora, però, hi ha una situació social molt comprensible. Per tant, només podem aspirar a continuar donant els millors materials des d'una editorial independent i valenciana. Evidentment, no podem dependre del llibre escolar al 100%. És important per a nosaltres, d'una manera conscient, però seria una irresponsabilitat confiar cegament en això.

-I com solucionar, o almenys matisar, aquesta dependència?

-Al meu entendre, cal incidir més en mercats en els quals encara no hem incidit prou. Tinc molta confiança en poder exportar literatura infantil i juvenil, i concretament àlbums il·lustrats. L'experiència de la Fira del Llibre de Bolonya d'enguany em demostra que tenim llibres perfectament homologables i exportables als que fa qualsevol país del nostre entorn cultural. És una línia de creixement empresarial però també de nombre de lectors. D'una altra banda, és fonamental fer-se més present a Catalunya, perquè pense que tenim obres de molta qualitat que podrien tindre més ressò. I finalment, per a tota editorial que té un segell en castellà, aquesta serà una altra via.

-Parla de fer-se present a Catalunya. Vol dir trencar l'«aïllament» autonòmic de les lletres?

-Combatre, diria jo, la tendència a l'atomització del circuit literari. I ací, Bromera és una baula del circuit literari: pot publicar en oriental, té autors dels tres territoris, té una presència notable a Catalunya, on és perfectament reconeguda.

-D'una altra banda, apostar més per la publicació en castellà?

-No diria apostar més, sinó no deixar de fer-ho.

4 *-Darrerament, al País Valencià, han sorgit xicotetes editorials, com Llibres*

de la Drassana o Sembra Llibres, com es veuen des d'una editorial més gran, com és Bromera: simpatia, recel?

-Amb recel de cap de les maneres. Seria obscè recelar dels teus companys de sector i de propostes que en la majoria de casos han tingut un èxit de públic, de crítica, i que han sabut crear un perfil propi molt marcat, tant en l'àmbit valencià com català. Ho mirem amb simpatia. Naturalment —no ho dic jo, sinó molta gent del sector— hi haurà algunes d'aquestes empreses que podran seguir avant i consolidar la seua línia, i d'altres que no. Són iniciatives que tenen un caràcter industrial no tan marcat, cosa que els dona un marge de llibertat o innovació que una empresa mitjana com nosaltres no té.

-Són compatibles?

-Extraordinàriament compatibles. De fet, cada vegada més, tinc la sensació que un circuit literari, si més no en l'àmbit europeu, estarà marca per la convivència d'uns pocs grans segells d'abast europeu o global i d'una constel·lació d'editorials mitjanes o petites.

-Són aquestes «pimes» les que poden salvar el llibre en valencià?

-Sí, i per això veig amb simpatia l'aparició d'altres plataformes. També entenc que les editorials mitjanes han de saber jugar molt bé les seues cartes.

-Què poden totes juntes, com a gremi?

-Crec que conciliar interessos i sumar esforços és fonamental. Les editorials han de saber mantindre la seua personalitat, però cal sumar esforços, perquè és una veu col·lectiva davant l'administració, per tal de no perdre premis, ajudes, etc. Ara, no crec que puguem capgirar la situació perquè això està fora del nostre abast en molts sentits.

-Entre les eines de promoció d'una editorial, hi ha els mitjans de comunicació. Ací la situació també és complicada.

-S'han perdut espais on difondre la literatura. Ara, la visibilitat que tenien aquestes plataformes podia aconseguir que la literatura tinguera més visibilitat i això repercutira en més vendes i creació de lectors? No ho sé. La tendència cada vegada major a un ús de les tecnologies de la comunicació per a difondre notícies, com les xarxes socials, fa que trobem altres vies que cal explotar.

-Ara que parla de noves tecnologies, què hi ha, del llibre electrònic?

-El llibre electrònic suposa la introducció d'una tecnologia global, que es produeix globalment, des de grans empreses, com Amazon, per exemple, que canvien les regles. La lectura del llibre electrònic en valencià sempre ha estat baixa. La pirateria ha estat un dels problemes. Fa difícil que puga expandir-se la lectura en valencià, perquè, senzillament, pirateges el que tens a l'abast, i això són lectures *mainstream* en castellà. A banda, com s'ha vist que no era una aposta reeixida ara com ara, doncs no estem centrant els nostres esforços en el llibre electrònic.

-Ni probablement se centraran.

-Una prova d'això és que les noves editorials que es conformen no ho estan fent.

-Per tant, si haguera de definir un futur a curt termini per al sector editorial, quins mots escolliries?

-Llibre en paper, manteniment de la base crítica de lectors que s'ha construït des de l'escola en valencià, una tendència a la concentració editorial proporcional a la que s'està produint entre les grans empreses, i alhora una resposta en l'aparició de segells nous que no entren en aquesta dinàmica de grans grups.

-No hi ha lloc per al pessimisme, doncs.

-Si fóra pessimista, no estaria fent aquesta entrevista.

Carles Fenollosa

Terrible humanitat

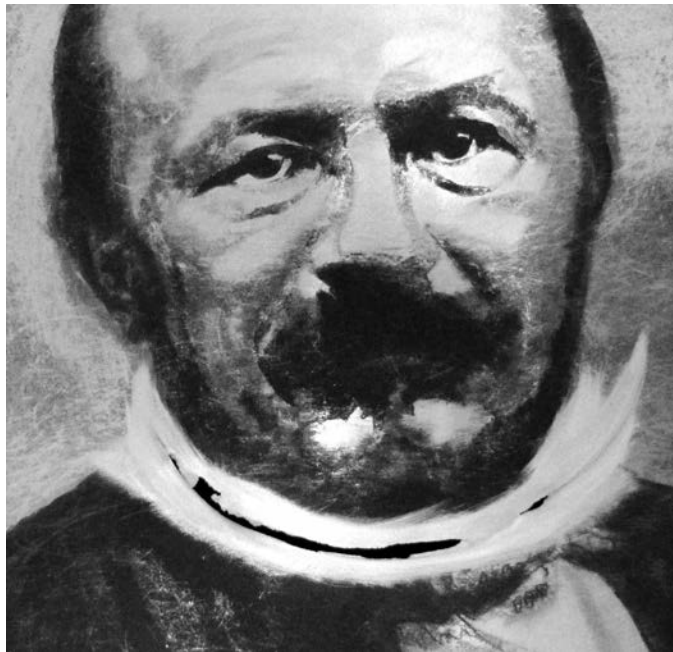
No és gens fàcil recomanar aquest llibre. Pot passar, fins i tot, que fer-ho comporti, acte seguit, fonamentats remordiments. Perquè saps que encomanes patiment, si fas córrer aquesta novel·la. I perquè això no se li fa a un amic, a un conegut, a ningú. No és gens fàcil i, tanmateix, és, alhora, inevitable. Perquè *Ànima* té, de cap a cap, les característiques de la gran narrativa. I no voldries, tampoc, que l'amic, el conegut, ningú se la perdés.

Wajdi Mouawad, dramaturg, actor i cineasta, nascut al Líban, exiliat amb la família al Quebec, beu, afirma, de la tragèdia grega, admira Sòfocles i ens parla de la mort. Més que això: de l'horror de la mort, de tota la mort que els humans som capaços de provocar, la més insensata, la més salvatge, la més morta. La mort, a més, sense condemna, sense res, la que queda resumida a la citació inicial, tret a *Electra* en clara declaració d'intencions i de desèmpar humà: «On són doncs els llamps de Zeus, on és el sol refulgent, si, davant d'aquests crims, es queden en la fosca sense fer res?»

Des del començament, se'ns presenta, el crim, sense concessions: hi ha una dona assassinada i violada. Esperava un fill i tots dos queden estesos en aquest toll de sang primera. Tots tres: l'home torna a casa i se la troba així. El capítol inicial, curt, rítmic, implacable a cada paràgraf, et treu l'alè i ja no te'l voldrà tornar a donar.

Perquè a partir d'aquest moment, i passat el desconcert inicial, el xoc, el buit, Wajdi Mouawad, l'home, enceta la persecució. Sol, devastat, emprèn el viatge, travessa la frontera, cerca l'assassí. Ensumant-ne la pista, pràcticament. Com una bèstia. Per trobar-lo. Per veure. Per comprendre. I, mentre avança, recorre també el camí dels seus records, enterrats literalment des de la infantesa. La veritable persecució, potser, és aquesta altra, la que finalment l'encara, ens encara, a l'atrocitat, a la violència més crua.

No pas a la bogeria: a la violència. I al mal que provoca. Al dolor. Perquè no hi ha monstres inhumans que ens justifiquin la brutalitat que tot ho

esquitxa, no hi ha psicòpates de crispetes, aquí: és pura normalitat desencadenada, allò que genera l'horror. Cosa que ho fa tot encara més terrible, i que el protagonista, de tan humà, hi quedi consumit.

Potser és d'això, que parla la novel·la: no pas del mal en sentit absolut, abstracte, sinó del mal que fa, del dolor.

I, tot això, ho aconsegueix Mouawad amb una distància narrativa que, encara que sembli contradictori, hi afegeix pregonesia. Diu que no sabia qui havia d'explicar la història, i que tenia el text que no avançava, i que es va mirar el seu gat i que ja va estar. La mula, la mosca, l'esquirol, l'aranya, la panerola,

la boa, el conill: tota mena de bestiola que topa amb l'home estrany n'explica la història, a retalls, segons l'entengui. En una sola frase, en un relat estremidor: en la veu d'una abella —«Les vibracions de la pena no són propietat de ningú i cada animal té el seu cant de dolor»—, d'una carpa —«El meu territori és vast infinit i naufraga en els confins»— o d'un corb: «Aquest home, si hagués pogut triar, hauria preferit lliurar el seu seny a la follia en comptes d'haver de ser mesurat en el seu dolor».

No hi ha més regularitat que la que li dicta la història o el punt de vista o la seva combinació: els capítols tenen la mesura que els vol donar i no prenen la forma de mosaic sinó l'estrip, l'aparència deficiosa d'un collage: tant s'allarguen una desena de pàgines en veu de gosllor com es condensen en perspectiva de serp: «L'altre, darrere seu, el persegueix sense respir, sense respir».

Per acabar d'arrodonir la sensació, també les llengües se superposen, i alguns diàlegs mantenen l'anglès —sovint macarrònic— que, al text original, es contraposava al francès general. Agraïm que la traductora, Anna Casassas, hagi sumat al seu art impecable la gosadia de tractar els lectors en català com a persones capaces de maniobrar amb aquesta posada en escena i ens hagi estalviat un enfarfegós espectacle d'asteriscos.

Perquè aquesta novel·la és contingut i també forma, ritme, poesia. Fins i tot si en algun moment et sembla que s'hi comet algun excés, si en algun moment se't fa insuportable, el fet —no sé si dir-ne incontestable— és que aconsegueix trasbalsar-te de cap a peus. I plores. Amb dolor, també, o amb ràbia. Fins i tot cridaries. Perquè acabes de llegir *Ànima* i encara sents la teva tremolar.

En una entrevista, Mouawad explicava que el seu pare només li havia vist una obra, i una sola vegada, i que en aquella ocasió li va oferir un consell: «escriu comèdies, la gent no vol sentir parlar de la mort». Per sort, però, ell no li va fer cas.

Wajdi Mouawad
Ànima

Traducció d'Anna Casassas Figueras
Ed. del Periscopi, Barcelona, 2014
441 pàgs.

Intensitat narrativa

Carles Bellver Torlà
La nit mil dos
Tria Llibres, Barcelona, 2013
127 pàgs.

Començaré amb dues confessions una mica càndides. La primera: fa uns quants anys que no llegesc habitualment narrativa. La segona: és la primera vegada que recorde haver-me enfrontat amb un recull d'allò que se'n diu «micro-relats», una fórmula que, no sé per què, em repel·lia. L'atzar m'ha fet llegir ara, quasi de manera paral·lela, *Radetzky-marsch*, que coneixia però havia oblidat del tot, i aquest llibre que comente i modifica la meua experiència de lector.

Per això mateix m'agrada traslladar la novetat que representa per a mi, amb les conclusions que n'he tret: eren absurdes les meues prevencions enfront de les narracions massa breus; la capacitat de suggeriment o de comunicació completa que poden tenir unes descripcions, la reconstrucció d'un fet o d'un moment, pot ser tan intensa com la que pugua assolir una construcció més allargassada de frases, capítols i seqüències. Alhora he percebut que no m'interessaven tant les peripècies del jove i inexpert oficial Trotta, del seu pare o dels personatges que els envolten en el llibre de Roth. En un altre temps havien atret amb força l'atenció el lector que jo era i que no tornaré a ser, de la mateixa manera que han caducat les necessitats o les circumstàncies que m'acaraven amb relats desplegats en centenars de pàgines, sense que l'exercici fatigués la meua curiositat.

Aquesta intensitat narrativa que buscava es troba d'una altra manera en aquest darrer llibre de Carles Bellver, que té una trajectòria extensa com a autor de contes, apareguts en format imprès —*Allò que és meu* (1993); *El llibre de tòpics* (2002); *La vida canina* (2005) i *L'home del calendari* (2011)— o autoeditats en Internet —*Encara he escrit massa* (2008) i *El cíclope y otros cuentos fantásticos* (2009). En la matei-

xa plataforma, publicà el 2008 un recull d'articles sobre literatura fantàstica: *Lovecraft y cía*.

La nit mil dos és una mostra excel·lent de les possibilitats, en aquest cas ben aprofitades, que ofereix un mecanisme literari construït a base de textos curts, que adés comencen i conclouen una història —no la resumeixen, sinó que n'adapten el desenvolupament al temps, a l'espai que el narrador s'ha assignat—, i adés —formulats de manera independent, compositivament marcada en paginació del llibre: una frase, una citació, un comentari, una acotació— són paranarratius i tenen la funció d'establir un itinerari, de bastir la carcanada del llibre, vinculant els relats individualitzats amb un propòsit de compleció.

Sense dispersió, doncs. Entre altres causes, perquè hi ha un personatge central. És Charles Beauvoir, que ja ho era en *La vida canina* i *L'home del calendari* i havia aparegut en provatures literàries que no conec, en Twitter —Bellver és un veterà d'Internet i un assidu de les xarxes socials. Beauvoir és i no és —les relacions entre ells no sempre són plàcides— una contrafigura de l'autor que també ací allà trau el cap en una pàgina. Però no sols l'existència d'aquest protagonista, nominalment indicada o no, unifica el conjunt. També cal tenir en compte el fet que en l'argument d'una bon part de les baules que componen el llibre tenen una intervenció decisiva elements potser autobiogràfics de l'autor, trets d'èpoques distintes i que tenen com a referència espais geogràfics —Castelló, Vilafamés i les comarques castellenques—, uns estudis de Filosofia, records familiars transmesos com una herència sobre la tràgica postguerra espanyola...

Amb, com a rerefons, un pòsit de lectures més o menys declarades —el detectiu de «Lapsus», no està relacionat amb un personatge de la Trilogia de Nova York, de Paul Auster?— i, en el centre, un motor de nostàlgia que desencadena el relat de relats, present arreu i particularment explícit en un dels textos: «Quan era menut, la gent, els espais, totes les coses, tenien per a mi unes proporcions majors i uns contorns més definits. Ho recorde ben bé. Jo m'ho mirava tot, el món sencer, amb els ulls oberts. I ara, en canvi, és quan els tanque que em sembla que hi torne a veure clar.»

Francesc Pérez i Moragón

Besllums d'una realitat inquietant

Xavier Aliaga
Dos metres quadrats de sang jove
Alrevés, Barcelona, 2014
187 pàgs.

La novel·la negra sempre s'ha amotllat al context social. Així ho mostra Xavier Aliaga en la seua darrera aportació al gènere, *Dos metres quadrats de sang jove*, amb la incorporació de temes i de formes d'investigació que s'acosten a les de vida dels nostres dies. Ho diem perquè la novel·la planteja la resolució de la mort d'un jove periodista que treballa en un mitjà digital, forma de comunicació que ha revolucionat —i capgirat— els mitjans tradicionals. Des d'aquesta aportació a la intriga, el desllorigador del cas sembla ser un blog que s'autoexecuta en les xarxes socials amb tres anys de retard respecte del moment de la seua escriptura. En ell es contenen els tripijocs polítics que tenen a veure amb la manipulació i amb la utilització informatives —tan de moda en terres valencianes i forànies— que condicionen la selecció dels temes als interessos de sectors partidistes, econòmics, etc.

La investigació de l'assassinat es porta a terme per part d'un policia valencià de pell negra —Feliu Onoyo— i per la seua companya de feina, reincorporada al servei després d'haver viscut una història sòrdida i amagada que l'havia enfonsada en una depressió. Aquests dos hams argumentals serveixen Aliaga per bastir el teixit d'una novel·la que va desxifrant les claus de la manipulació informativa, de les baixes passions i corruptel·les de la política institucional, al temps que deriva en alguns apunts sobre la nostra societat.

El lligam amb la realitat valenciana retrata un món de malvolences partidistes —superat per la realitat, segurament— que ens projecta en la cara més fosca de les nostres institucions, aquelles que avui encara no han acabat de treure l'aigua neta de determinats casos judicials.

Cap a un nou relat social

El llibre és una reflexió sobre la dimensió humana —sobre la capacitat per a caure en les més baixes traïcions i en la manca d'ètica més absoluta— que juga amb uns personatges molt definits funcionalment pels cànons de la novel·la criminal. La seua singularitat rau en l'atípic color de pell del policia, que recorda Chester Himes en alguns aspectes biogràfics —residència a Moraira inclosa—, a la qual cal sumar-hi uns recursos dialèctics dignes dels Copes Barrera o del Toni Butxana de Torrent. L'Amàlia Vigarany —la dona policia— desenvolupa un paper coadjuvant en la resolució de l'assassinat del periodista, Manel Torres, i amga alguna incògnita pel que fa al seu passat immediat. Des del plantejament d'aquesta doble interrogant —la resolució del cas i el secret de la companya d'Onoyo— la narració progressa sobre unes expectatives que són sorpreses quan s'enderroca una línia d'investigació i s'obre una altra ben diferent.

Pel camí, això sí, s'han quedat una pluralitat de veus que van narrant. La narració interna del policia investigador, la del difunt que retorna a través del blog autoexecutable tres anys més tard de les seues descobertes de periodista d'investigació. Aquesta veu espectral —perdó per la impertinència semàntica—, fa coincidir les suposicions de l'inspector Onoyo amb les assercions del difunt. Parteix de les sospites del policia sobre la capacitat de supervivència del mitjà digital en el qual treballava Manel Torres si no és a través d'un finançament atípic. Tot i que la descoberta de qui finança el periòdic digital, el giravolt argumental vindrà donat per una casualitat. És a dir, la resolució del cas no està tan lligada a la investigació.

Sovint s'ha dit que en la narrativa policíaca tradicional qualsevol pista podia aparèixer dissimulada en el text. Ara la descoberta, lluny de ser un joc plantejat en la relació autor-lector, té a veure amb coincidències diverses. Vol dir això que la resta siga sobrer? No. El cas només ha servit per explotar un element que ens sembla especialment d'actualitat: la corrupció des de les institucions, la utilització de la informació com a eina (arma) política, l'esbiaixament de les notícies segons interessos grupals, són una bona pedra de toc en la novel·la.

Adolf Piquer Vidal

Rafa Gomar

Bé, perdona'm, però estan esperant-me
Tres i Quatre, València, 2014
165 pàgs.

Si em demanaren que caracteritzés aquest llibre, diria que es tracta d'un recull de contes on l'autor ens fotografia aspectes i situacions que vénen marcats per la seua quotidianitat mitjançant distints personatges inserits en un context geogràfic concret, la ciutat de València i algunes comarques del País Valencià com la Safor o la Marina.

Les petites històries que relata tenen un punt en comú: les relacions personals dels personatges. Els protagonistes expliquen els seus sentiments i les seues cabòries, les seues pors i els seus desitjos més obscurs. Totes aquestes narracions retraten a la perfecció la societat en l'actualitat i, a més a més, en totes i cadascuna d'elles, l'element irònic apareix, sobretot, en situacions que posen en qüestió les contradiccions i els fracassos dels individus.

El llibre està dividit en dues parts. Una primera, titulada *Aquest crepuscle permanent*, que conté vuit històries, i una segona part titulada *Pulsions*, que comprèn dotze relats, que comparteixen els problemes de la societat d'avui en dia amb una crítica que, en alguns moments, assumeix un deix irònic. Posats a destacar els contes més interessants, caldrà mencionar, en primer lloc, «Cada dia, cada nit», on l'escriptor utilitza una barreja de veus de diferents personatges que reflecteixen problemes socials i alhora, denuncien temes tan actuals com la impunitat dels governants front a l'accident de metro de la Línia 1 de València.

La importància de l'element social i comunicatiu caracteritza aquest llibre que cal llegir a poc a poc, perquè cada conte ens invita a reflexionar sobre un element concret dins del paradigma de les nostres relacions. Històries íntimes i

dramàtiques que s'entrellacen amb situacions concretes molt quotidianes. El lligam entre una mare alcohòlica i una filla menuda; un fill que es retroba amb el pare i la seua nova parella; un home que assegut en un cafè qualsevol observa la gent i l'analitza amb minuciositat; una dona vídua que conversa amb el seu marit i fa una queixa detallada de l'actitud dels seus fills, un militar traumatitzat per una guerra; una jove que assassina la seua mare perquè aquesta la maltractava i acaba tançada a la presó de Fontcalent; parelles que cauen en la monotonia i perden la passió...

Un altra narració que captura l'atenció del lector és «A la vora del camí». Un home viatja amb el seu cotxe per les carreteres d'Ondara a Benidorm. De sobte, se sent malament i ha d'aturar-se a la vora de la carretera per a vomitar. Després de romandre una estona inconscient, desperta i veu una dona que li crida l'atenció. Es tracta d'una prostituta que espera algun client. Decideix anar amb ella i mantenir-hi relacions sexuals, però prompte ens adonem que l'home té una mena de trauma que no coneixem, i no pot acomplir el seu desig, ja que el seu instint li nega el plaer. Amb el final d'aquest conte, el lector queda un poc desorientat, atès que li manquen referències i dades per tal d'entendre el sentit de la narració.

Tanmateix, a la segona part d'aquest recull trobem un altre conte, «A la vora del camí (II)». Es tracta del mateix relat de la primera part, tot i que, aquesta vegada, ampliat i matisat. Descobrim qui és l'home: un militar retirat que va participar a la guerra a Sierra Leone i es va veure ordenat pels militars de rang superior... però aquí ens hem d'interrompre per no desvelar un final sorprenent i ben estructurat.

Ara bé, totes aquestes son només algunes de les petites històries que podrem trobar en aquest recull de contes de l'escriptor Rafa Gomar. I la veritat és que es tracta d'un llibre que conté una pluralitat de temes que sempre tenen un arrel de caire social. Amb un llenguatge viu, concís i col·loquial, els lectors ens fiquem a dintre de cada relat per viure les vicissituds dels seus personatges i assaborir les sensacions de tot el conjunt.

Zahyra Berenguer 7

L'èpica dels escarabats

Andreu Martín
Les escopinades dels escarabats
Bromera, Alzira, 2013
327 pàgs.

«L'actualitat s'ha vist sacsejada per l'anunci de qui va ser, durant 23 anys, president de l'executiu català el qual, a través d'un comunicat que va avançar *La Vanguardia*, va revelar que la seva família ha regularitzat en aquests últims dies uns fons a l'estranger procedents d'una herència del seu pare i va demanar perdó per l'error comés en la gestió d'aquest llegat». Encara no he tancat del tot la contraportada de la darrera novel·la d'Andreu Martín que aquesta notícia em fa dubtar seriosament si de veres havia acabat de llegir-la o pel contrari es tracta d'un acudit a tall de colofó. —A hores d'ara, imagine que de les versions de «l'acudit» se'n pot fer una antologia. Un *lapsus* que no deixa de ser el millor aplaudiment que pot rebre una narració que assoleix amb orgull tal pretesa confusió. Fins i tot aquest gest —tant d'aquell *Ubú president* joglaresc— de confessar abans no m' enxampin a contra-peu és un gest que ocupa bona part del pensament del Salvador d'Occident, la gran figura protagonista d'una novel·la amb una ingent dosi de la més immediata i televisiva de les actualitats. Cadascuna de les preocupacions que llista el *top ten* de les enquestes del CIS està perfectament travada en una intriga policíaca que deixa lluir sense reserves el prolífic ofici d'aquest autor consagrat al gènere.

Però no ens fem il·lusions. Ni l'actualitat s'ha vist tan sacsejada per aquest anunci, ni tota la càrrega de present —que no de *vida real*, no ens confonguem— fa sang enlloc més que en els cossos on l'assassí de la novel·la s'acarnissa. Tal volta ja estem massa vacunats i passa el que passa quan la mossegada social esdevé un posicionament més de promoció. Així, la pretesa crítica que acaba d'engalanar el

vestit de vendes de la peça —que compta fins i tot amb el seu propi *teaser*— ens arriba confortablement temperada, en un text al servei de la trama la lectura del qual no exigeix més pauses que les fisiològiques. Sens dubte, podem dedicar un *spoiler* al lector predisposat a la matèria i és que, al final, trobarà el que busca.

Ara bé, no amarrem veles encara perquè la ironia latent —i, per tant, la possibilitat del punxó crític— no ens la dona cap *frame* d'aquest *teaser*. Se'ns diu que «l'empresari», Salvador d'Occident, al qual «les escopinades dels escarabats no li arriben al setè soterrani del pedestal on s'aixeca la seva estàtua», té un punt feble, la Melba, un insignificant escarabat —però, és clar, ben abillat de valors èticament honorables i d'una heroïcitat digna de les èpiques més catàrtiques— mitjançant el qual anem descobrint els budells —sí, sexuals— més foscos del ric «fet a si mateix» que esdevé gairebé intocable i que és enarborat com la gran esperança que ha de portar la solució a la crisi financera.

Tanmateix aquest (in)desitjable té una particularitat, i és que el seu discurs polític s'embasta amb una lògica de sistema aclaparadora. Lluny quedarà si es fa justícia o no. No importa. Ens planta als nassos les conseqüències lògiques del joc del qual fa temps que llancem els daus amb els ulls embenats. Així, desemmascarem-ho d'una vegada i apropiem-nos dels eslògans amb què s'esgargamella la indignació social per fer-los regnes obertament assumides del capitalisme més salvatge. Acabem amb els paradisos fiscals, acabem amb els polítics ineptes i sangoneres. Legalitzem tot tipus de tràfic per poder controlar-lo. «No, papá. Los políticos ya no cuentan, están muertos y enterrados, ya nadie se los cree ni los quiere para nada. El Estado con sus leyes, policías y jueces, no es más que un estorbo para el progreso». Encara cueteja aquest mite del progrés, més vigorèxic i anabolitzat que mai —i aquí l'ús del castellà no és pas gratuït. Incapaços —esperem!— d'identificar-nos amb el sàdic que protagonitza la novel·la, però amb pocs recursos per negar-li cap coma del seu terrorífic discurs davant l'evidència, ara sí, de la nostra pròpia, maleïda —i irònica— realitat.

Alba Cayón

Viure el corsec

Marc Cerdó
Cor mentider
Club Editor, Barcelona, 2014
188 pàgs.

L'editora de *Cor mentider* defineix el llibre de Marc Cerdó com a «novel·la pop» i «novel·la ballable». És difícil saber què esperar d'aquestes definicions, però alguna cosa ens diuen, sens dubte. Són qualificatius a favor dels quals no es pot ni cal militar, perquè en la seva funció es defensen per si sols. No saps què esperar-ne, però et sembla rebre la invitació a una lectura amable, fresca, de poc embull —la data de llançament, mitjans de juny, no pot ser més encertada. Una peça «descarnada», en tant que lliure de farciment —mentre no sigui lliure de carn, anem bé. Tal vegada «genuïna», en voldrà dir algú, per espolsar-se les càrregues intertextuals —en aquest punt hi afegiríem: «ingènua genuïna». En tot cas són adjectius vàlids, literalment incontestables, que, això sí, deixen el text a la intempèrie. Entenem que la missió de *Cor mentider* és causar-nos plaer, i que sigui un plaer esclatant i irreverent, conscient que avui la soca de la literatura ja està molt escrostada, i pensem que a l'autor no li deuriem tremolar les cames en saber que el següent número de la col·lecció de novel·la de Club Editor estarà dedicat a *Els germans Karamazov*.

Una aspiració a la llibertat creativa pot jaure darrera el «pop ballable» de la novel·la. Ballar és la manifestació més arcaica que ha llegat l'espècie per celebrar la llibertat. El ball de la grua es representava a Creta molts segles abans d'Homer, i les sardanes espiralades dels dansaires entorn a la tela que obria la partida des del centre semblaven resseguir el recorregut que seguí Teseu per sortir del cau del Minotaure. El ball és una cosa molt seriosa —n'hi ha que el consideren l'articulació antropogènica fonamental—, i potser per això sovint ens ofenem de veu-

re'ns encalçats, tot cofois, en una corrua que en la majoria de contextos considerariem infame. La tela que guiava el ball de la grua no troba un element homologable en el pop —aquí tothom maldà a la seva manera per celebrar un instant de llibertat—, i en això el text de Cerdó, «deslliurat» de la cotilla d'Ariadna i avançant en discontinües espitjades, pot acostar-se a una hipotètica dansa pop.

La novel·la que tenim aquí descriu el barbull de vida en què un marit adúlter —un professor d'institut que s'embolica amb una alumna del barri de la Mina— és enxampat i escapa de casa seva i del seu viciat entorn laboral per refugiar-se en el paisatge de la seva infantesa. El que comprovarà el narrador és que en la seva Mallorca natal campa una fauna incontrolable, que no aconsegueix comprendre, i que en cap cas podrà «curar-lo» de res. El retorn a casa i l'escriptura com a formes de curació —no se sap ben bé de què— queden rotundament en entredit en l'obra de Cerdó, tenint en compte que el mateix narrador que diu «el que em salva és l'escriptura», queda ben lluny de la salvació. Pel mig trobem la relació amorosa, un pèl estrambòtica, d'un guingueter dominicà amb una noia discapacitada de mitjana edat que acaba de ser violada terriblement per tres italians que «xerraven molt raro». Proposta de fragmentació en què res se'ns presenta com a fet extraordinari ni se'ns descriu amb una jerarquia clara. Aquesta pot ser una postura deliberada, i podria ser absolutament reeixida. Cap pega al fet que se'ns deixi a les palpentes a mig caracteritzar un personatge o una situació aparentment climàtica, o enmig de discussions filosòfiques que semblin voler anar a algun lloc; aquest «semblar voler» pot deixar el lector en posicions molt més interessants, a vegades. Avui el semblar voler impera en els discursos amb una mestria incomparable, i pensem que l'autor de *Cor mentider* podria haver volgut clavar el punxó en aquesta impostura general. Si alguna cosa interessant hi ha en la malla de Cerdó és que conformant-se com un text de plaer acabi creant anticossos contra el model de discurs que se'ns hi acostuma a presentar. El que en quedi ja anirà a un altre paner.

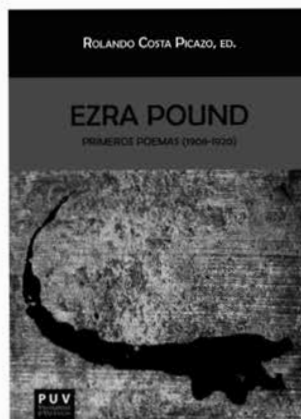
Jordi Puig i Ferrer

NOVETATS DE LA VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Conceptos nómadas
Auto-determinación
F. Oncina, N. Miravet, H. Vizcaíno, eds.

Ezra Pound
Primeros poemas (1908-1920)
Rolando Costa Picazo, ed.

Lo que hacen los mejores estudiantes de universidad
Ken Bain

La desconexió valenciana
Toni Mollà

El català a l'espai de comunicació
El procés de normalització de la llengua als mèdia (1976-2013)
Josep Gifreu

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA **PUV**

PUBLICACIONS

c/ Arts Gràfiques, 13 ~ 46101 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

Joan Vinyoli o el viure poèticament

Hi ha una prosa poètica relativament poc coneguda de Joan Vinyoli —l'autor de qui enguany celebrem el centenari del naixement (3 de juliol) i de qui aquest 2014 també recordarem el trentè aniversari de la mort (30 de novembre)—, una prosa que va recollir Xavier Macià en la seva esplèndida edició de la poesia del barceloní, la titulada *Pel camí dels mesos*, molt interessant per diversos aspectes.

Un de no pas menor és que, en aquest text de 1956, apareix per primera vegada en l'obra de l'autor el concepte «vent d'aram»: en principi, en la prosa que dic, per fer referència a un estat estrictament temporal de la naturalesa, el que defineix el temps de la tardor: «Heus ací que tot d'una el vent d'aram de la tardor tremola sobre les muntanyes». Més endavant, però, el

concepte s'havia d'enriquir amb una nova significació, la que es refereix més aviat a «la tardor de la vida». Aquest és un fenomen que es dona amb altres conceptes vinyolians, el més significatiu dels quals potser sigui el de «domini màgic», que no deixa mai de ser present en la seva obra fins a titular el seu penúltim llibre, un dels més reconeguts del poeta. El *Vent d'aram* de 1956, aquella expressió que s'integrava en un poema que ha passat de puntetes entre els més celebrats del nostre autor, va acabar essent el títol de l'obra de 1976 que aquest any podran llegir els alumnes de batxillerat de Catalunya. *Vent d'aram* és, en aquest sentit, un dels llibres més interessants de Joan Vinyoli, per tal com tres dels grans temes que sempre va defensar amb la seva particular mirada —el temps i la memòria;

l'amor i la vida; la mort— hi són perfectament representats en l'estructura tripartida del llibre.

Però hi ha una altra cosa, en *Pel camí dels mesos*, que crida poderosament l'atenció. Escriu Vinyoli: «Entre ser poeta o simplement viure, hi ha una bella possibilitat, que és viure poèticament. Això és el que procuro des que vaig decidir no sojornar definitivament enlloc i fer de caminant». Aquests versos —o, si ho preferiu, aquestes «rattles poètiques»— em semblen molt significatius, perquè descriuen, d'una manera certament lírica, la gran ambició que sempre va tenir el nostre autor com a poeta. Com a poeta, sí, que va dedicar enterament la seva vida a aquesta vocació, a aquesta passió. Vinyoli no va escriure novel·les, ni teatre, ni assaig, i la seva traducció de

Subscriu-te a Mètode
i aprofita aquesta oferta: 2 monografies de regal!

Revista de referència de la
Xarxa Vives
d'universitats

Subscripcions (4 números l'any):
25€ per a Espanya, 40€ per a l'estranger.
www.metode.cat

poesia —Rilke, per damunt de tot— és una continuïtat de la seva creació com a líric. Si el lector mira al voltant, no hi ha pas gaires casos més de dedicació tan obcecada i plena a un sol gènere. El que defensa en aquesta prosa es podria contrastar amb el que va deixar escrit en un dels autoretrats lírics que ens va donar. En concret, amb la prosa d'*El griu* (1978) titulada «Primer esbós d'autoretrat als quaranta anys», que, en el meu aplec de treballs vinyolians *Neu, fang, rosada, constel·lació* (El Cep i la Nansa, 2014), he presentat com un «antiautoretrat». Llegim en aquest curiós autoretrat: «No té l'aire de ser un home procliu a records ni somnis. Caravermell, de perfil sanguini, l'arc de les celles poc definit li cau pesadament sobre els ulls de mirada a vegades viva, però més sovint quieta i recelosa. Té el nas gros i carnós, la boca petita, de llavis fins, poc dibuixats, sortit una mica el de dalt, entrat l'inferior, el mentó sense energia. No té cap encís peculiar; no fa pensar en aquells homes que un secret indefinible d'allò que en diem «l'ànima» fa ressaltants. No es pressent que hagi sentit anhels o enyorances infinites. No ha vagat mai per verals ni ha davallat en cap abisme. No és d'aquells homes que busquen la «flor blava», però sembla que sap el que és la «flor blava» i que potser l'ha anhelada un temps. Tal vegada és això que li dóna en definitiva, sobretot quan està sol, un cert aire dur i adolorit i potser nostàlgic».

La semblança física que ens ofereix el text és, més o menys, un calc literari del model. Una altra cosa és el contingut psicològic o moral del retrat. Tot aquest fragment cal llegir-lo com si fos «el negatiu» de la seva realitat més íntima. I torno a la primera prosa: Joan Vinyoli va decidir, a una edat molt jove, «viure poèticament». I doncs, parafrasejant «negativament» l'autoretrat, podríem concloure que va ser un d'aquells homes que busquen la flor blava —símbol de la poesia, per a Novalis i l'idealisme alemany. Sembla que Vinyoli va saber molt bé què és la flor blava i la va anhelar sempre més. Potser això va ser el que li donà un cert aire dur i adolorit i potser nostàlgic.

Considero que Vinyoli és un dels noms preferents de la tradició recent en llengua catalana, i, encara més, un dels grans noms de la lírica europea del segle XX. D'entrada, per la solidesa de la seva proposta creativa: per al barceloní, la poesia va ser una forma d'inter-

rogació, de coneixement del món i d'autoconeixement profund. La identificació del poeta amb el «coraller» —poema «El guany», del citat *Vent d'aram*— dóna, precisament, compte d'això: «Entra / mar negra endins i baixa al fons». Aquest «baixar al fons», que, amb altres paraules, apareix en tants altres poemes de l'autor —per exemple, en «L'acte darrer», de *Realitats*: «Altra vegada sóc / al lloc mateix on sempre arribo / quan baixo lentament al soterrani / de la petita casa / de mi mateix»— és el que ha permès alguns crítics d'arreglar el poeta entre els que segueixen la tradició òrfica. Aquest és el Vinyoli que no agrada al poeta Joan Margarit, que, en triar entre la seva obra, ha marginat el vessant metafísic —i, de vegades, quasi visionari.

A mi em sembla que aquest vessant de la seva poesia no es pot destriar del vessant «presumptament» realista. O no es pot destriar sense que la seva poesia no quedi inevitablement mancada. Vinyoli és un poeta molt sòlid, amb una neta ambició filosòfica, que, en aspirar a la transcendència, no deixa mai de tocar de peus a terra. I, a l'inrevés, quan més aferrat sembla a la terra i als encants de la vida —o, més sovint, quan més sacsejat resulta pels seus contratemps—, llavors ens sorprèn amb versos que són d'un delicat disseny al·legòric, versos que aspiren al Callat o a tot allò que no podem dir ni aprehendre. Els seus tres llibres inicials, *Primer desenllaç* (1938), *De vida i somni* (1948) i *Les hores retrobades* (1951) contenen alguns poemes d'admiració gairebé religiosa. En especial el segon d'ells, però, és un llibre que ja avança algunes de les línies fortes del que serà la poesia del nostre autor. En especial, la natura. *El Callat* (1956) aportava accents nous a la seva poesia: una formulació verbal més críptica i una aspiració a fer servir el llenguatge com a eina d'indagació metafísica. *Realitats*, el llibre que segueix aquell, de 1963, obeeia a un plantejament nou: fer que la realitat familiar al lector envaeixi el poema —potser el més representatiu d'aquesta voluntat és el titulat «El mecànic i la seva família». Però aquesta obra —d'altra banda, de títol ben explícit i inequívoc— conté poemes que de cap manera podrien ser adscrits a la tendència realista, com la suite «D'on, on, vers on?».

A continuació, segueixen tres llibres que s'han vist, molt sovint, com una trilogia: *Tot és ara i res* (1970), *Encara les paraules* (1973) i *Ara que és tard* (1975). Probablement, ens trobem davant el Vinyoli més pròxim a alguna mena de popularitat, bé que —torno a insistir en aquesta idea— el nostre poeta no és autor d'una sola veu ni d'un sol interès, i també, en aquests tres esplèndids títols, interessos i veus s'entrecreuen.

Ja he dit alguna cosa de *Vent d'aram* (1976). A partir d'aquí, uns quants llibres més que ens reserven alguns dels guanys més valuosos de la seva obra. *Llibre d'amic* és un llibre escrit entre 1956 i 1959, però que no veurà la llum fins al 1977: poesia mística, en un sentit obert, integrador. A mi, almenys, em sembla que el misticisme d'un poema com l'exquisit número VIII pot ser revisat i ampliat substancialment en la seva interpretació: «Vàrem emprendre un llarg, difícil, / perillós camí. I estimàvem les coses / —fossin neu o fang, / rosada o constel·lació. / I les fèiem nostres per causa / de l'amor que ens havia ensenyat com anostrar-les». Aquesta obra va ser complementada amb *Cants d'Abelone*, que representa un pas més enllà en l'aspiració d'assolir el cant perfecte. Queden llibres molt interessants de plena maduresa: *El griu* (1978), *Cercles* (1980), *A hores petites* (1981), i els dos últims, esplèndids: *Domini màgic* (1984) i *Passeig d'aniversari* (1984). Justament en el darrer poema de l'últim llibre, Vinyoli, a manera de testament, ens dóna una visió magnífica de l'esforç poètic que ha menat tota la vida, i són uns versos que no contenen gens ni mica d'amargor, tot al contrari:

D'ençà d'aquell excés
totes les coses se'm canvien sempre
en altres de millors, insòlites: si rocs,
en diamants; si didals, en campanes
tocant a festa; si agulles de cosir,
en parallamps d'acer, si cavallets de fira,
en constel·lacions.

Una bella poètica expressada en sis versos que tancava una obra important. Una obra que és el producte d'una de les més fondes i rigoroses aventures artístiques que ha donat mai la llengua catalana.

Els tentacles de la modernitat de Walt Whitman

L'agulla que embasta la lírica catalana i que cus Verdaguer amb Espriu, passant per Maragall, Carner, Riba o Foix, no va poder incorporar el fil de Walt Whitman (1819-1892), el profeta «sacríleg» i poc «assenyat» de la modernitat, el revolucionari del Nou món. És en V. A. Estellés on s'hi troben més evidències positives d'aquesta influència clau per a la lírica contemporània. L'actual praxi poètica té en Charles Baudelaire (1821-1867) l'altra cèl·lula mare. Alguns tractadistes de mètrica catalana encara miren de cua d'ull el vers «lliure», i no sempre n'entenen la complexitat, quan la hi ha. Whitman optà pel versicle de resonàncies bíbliques programàticament, contra la vella rima europea i els ritmes prefixats. La llibertat absoluta de la forma convenia al nou contingut «democràtic», antiintel·lectual i antielitista. L'any 1886, Laforgue (1860-1887) publicà algunes traduccions de Whitman, que són la primera aparició del vers lliure en la literatura francesa, el qual confluí amb les innovacions del poema en prosa de Bertrand (1807-1841). Els simbolistes foren influïts per Baudelaire i per Whitman. W. M. Rossetti (1829-1919), un dels set fundadors de la Germandat Preraphaelita, fou un dels primers crítics que valoraren Whitman (*Poems by Walt Whitman*, 1868). L'11 de març de 1876, un corresponsal anònim escrivia des de Nova York a *The London Daily News*: «*To-day [sic] he probably has ten admirers and readers abroad for every one that he has at home*».

El poemari *Leaves of grass* fou reeditat i ampliat fins a la mort de Whitman —1855, 1856, 1860, 1867, 1871-72, 1876, 1881, 1888-89, 1891-92. Dels 12 poemes embrionaris de 1855 —l'emblemàtic «Cant de mi mateix» era el primer— fins les 386 composicions de l'edició definitiva de 1892. Baudelaire publicà *Les fleurs du mal* l'any 1857. La poesia de Whitman, lliure i controvertida, es desempallegà tot d'una de la tradició literària i dels costums morals i religiosos dominants. El seu misticisme panteista, el seu espiritualisme còsmic, de caire romàntic i llibertari —acceptat de bon grat pels teòsofs posteriors—, responia, amb originalitat, a l'ideari transcendentalista americà que Emerson (1803-1882) promou a «*Self-Reliance*» —*Essays: First Series* (1841)— i a «*The Poet*»

—*Essays: Second Series* (1844). Whitman i Thoreau (1817-1862) també es conegueren personalment, i es respectaven. Hi ha, doncs, un fil indirecte que connecta Goethe (1749-1832) i l'idealisme alemany amb Whitman, per mitjà dels romàntics anglesos Coleridge (1772-1834) i Carlyle (1795-1881), que influïren directament Emerson. El romanticisme tardà dels transcendentalistes americans combina alhora, originalment, en Whitman amb un realisme i materialisme democràtic incipient, bel·licista i viril, que s'estima les màquines, la ciència i les invencions tecnològiques: el futur, la vida contemporània i la innovació. El Futurisme de Marinetti (1876-1944) té en Whitman un precursor innegable, també el d'Álvaro de Campos (Fernando Pessoa, 1888-1935).

El mexicà Dávalos va traduir uns pocs poemes de Whitman el 1901 i també Unamuno en va traduir uns pocs el 1906. Però la primera traducció de Whitman a l'espanyol en forma de lli-

bre és d'Armando Vasseur el 1912 —València: F. Sempere y compañía, Editores—, feta a partir d'una versió italiana de Luigi Gamberale. Per això, l'antologia catalana de Whitman de Cebrià de Montoliu (Palma 1873-Albuquerque, Nou Mèxic, 1923), publicada a la Biblioteca Popular de l'Avenç, núm. 101, l'any 1909 —a la traducció de Jaume C. Pons apareix erròniament la data de 1919—, constituïa un luxe per a tota cultura que recercara la modernitat. Però Cebrià, que ja abans havia publicat traduccions de Ruskin, d'Emerson i de Shakespeare, s'expatrià finalment als EUA, l'any 1920.

Les traduccions antològiques de Whitman en català del segle XX, no solament han estat fetes amb passió i entusiasme, sinó també amb competència lingüística i poètica. Per això, l'actual traducció de Jaume C. Pons, no solament s'hi suma sinó que n'honora els precedents amb la seua excel·lència. A l'haver-lo traduït en la seua totalitat, fent un esforç titànic, Pons Alorda fa un salt quantitatiu impagable que esdevé, per això mateix, qualitatiu. És una gran contribució que necessitàvem. Tanmateix, deixa sense respondre una interessant pregunta: per què no fou possible en el segle XX? Per què mai no s'esgotaren les edicions anteriors? Ens acomodaria atribuir-ho a una qualitat dolenta de les traduccions. Però això és fals. El nostre esforç cultural és sovint fagocitari. Certament, la totalitat poètica de Whitman resulta excessiva al lector del segle XXI. Però, ara, per fi, cada lector podrà fer la seua tria!

Sens dubte, les fulles d'herba de Whitman són avui dia les d'un arbre esponerós que, en gran manera, n'ignora les arrels, però que continua creixent, malgrat cada tardor. Whitman és pertot: onsevolga que hi haja innovació i originalitat, radical llibertat personal a l'hora d'encarar el fet poètic i vital, i projecció de la persona com un ser absolut autosuficient pel que fa al propi valor. És en la mesura que avui dia els poetes creuen que això és propi del gènere que la influència de Whitman mostra el seu èxit: la imperceptible llibertat dels tentacles de la modernitat.

Si has vist un vers lliure, has vist Whitman.

Lluís Roda

Alguna força conspirava l'origen

Majela Colares

Margeando o caos / Vorejant el caos
Selecció i traducció de Joan Navarro
Confraria do Vento, Rio de Janeiro, 2013
111 pàgs.

Aquesta llengua universal que és la traducció és part de la creació de molts poetes. Pot ser el cas, excel·lent i parabòlic, de Marià Villangómez. Autor d'una depurada obra pròpia —per titllar-la amb una gastada convenció— que es consolida en el silenci i deixa pas a la traducció, no com a mera pràctica, sinó com a expressió poètica genuïna, absorbent i major.

Joan Navarro no ha deixat mai d'escriure poesia pròpia. Tampoc no deixa, incessant, de donar-nos a conèixer poemes, poetes i poètiques altres. És coneguda, no sé si prou, *sèrie Alfa. art i literatura*, una plataforma digital que converteix el català en llengua d'arribada de poemes d'una diversitat lingüística inusual. Qui vulgui, per exemple, disposar d'un ventall actualíssim de poètiques en llengua portuguesa, trobarà en aquesta revista electrònica la referència més completa i desinhibida que a hores d'ara es pot trobar a la nostra península. En el darrer número, el 63, de setembre d'enguany, fet entre València i São Paulo, presenta l'antologia *Alguns amics húsards que pul-lulen per São Paulo*, traducció d'un aplec de poetes paulistes que es van presentar aquest mateix any: *É que os hussardos chegam hoje*.

Margeando o caos / Vorejant el caos és una antologia i traducció del poeta brasiler Majela Colares (1964), editada per Confraria do Vento a la ciutat de Rio de Janeiro. És així com la primera antologia d'aquest poeta és disponible a Brasil en una edició bilingüe portuguès-català. Recomanaria a qualsevol lector inquiet que fes una ullada al web d'aquesta editorial carioca, responsable, entre d'altres coses, d'una excel·lent revista digital de literatura, art i pensament. Perquè, en definitiva, si faig aquest excurs tan prolix sobre la tasca de mitjancer cultural de Joan Navarro és per fer notar que la internacionalització forma part de la seva manera d'entendre la poesia. És obvi, prou que hi han insistit insignes crítics i historiadors de la cultura: la modernitat poètica és un fenomen transnacional. No ens equivoquem: si la poesia en català no surt a l'exterior no és només per problema de visibilitat, un greuge inveterat de marginació d'una llengua oprimida. Si els nostres escriptors no aixequen el cap més enllà dels estrictes límits lingüístics i nacionals, és també símptoma d'una cultura estanca, autocomplaent i

concèntrica. Joan Navarro va viure uns setanta en què l'exogàmia era consigna i pràctica de l'avantguarda. També ha patit el rebuig solipsista dels vuitanta i dels noranta. Les dòcils poètiques de l'experiència van imposar un ego mansoi que rebia de la mà del poder el consuet premi o subvenció. Navarro, «sense contemplacions», ha buscat i busca germans en la creació, ombres bones.

Brasil, un dels pols culturals del nostre planeta, disposa d'una tradició poètica de signe inequívocament avantguardista. Majela Colares transita amb comoditat per aquesta tradició sense cap militància encarcerada. El concretisme o l'enginyeria de Cabral de Melo —«camins de Cabral en

pedra morta?»— s'hi reconeixen, com també registres més convencionals, sense perdre una exigent autenticitat. Potser aquí rau una de les brillants característiques de la modernitat brasilera: la capacitat d'assimilar, d'entendre la complexitat com a valor, el rebuig als reclutaments forçosos, en definitiva, aquella antropofàgia que, des de l'origen de l'avantguarda, van fer seva.

Triar és opinar. I aquesta tria, la que constitueix l'antologia, és una manera també de ponderar la poètica del qui l'ha realitzada, de revelar(-se). El lector de Joan Navarro podrà descobrir en l'antologia de Majela Colares pistes per aprofundir en la poètica del safo-renc. Traçar paral·leles entre el món auroral de Majela, «abans de l'origen i després de l'origen / la llum, l'ombra, la imatge, l'espant» i el de Navarro del seu darrer recull, *Parla de plom*, «Els inicis acabats de l'inici», no és només un exercici comparatístic. El rebuig frontal a qualsevol poètica confessional és compartit per tots dos poetes. En Majela, per exemple, a través d'un viatge, d'un estranyament, a l'interior del seu propi cos —poema «Presó del jo». En Navarro, aquesta negació és la seva proposició cognoscitiva: «Quan em pense em negue: flama i cera.»

És de justícia valorar una traducció que no només ha respectat la forma de l'original, sinó que ha recreat en català uns versos que funcionen en tot moment. En l'estela dels concretistes, Majela pot construir un sonet perfecte i, al costat, deconstruir aquest motllo canònic; vegeu l'exquisit «Aquí jau un sonet». Però, tal vegada, el que em sembla més meritori és mantenir el pols que planteja Majela en prescindir pràcticament de qualsevol signe de puntuació. O, dit d'altra manera, fiar-ho tot en la robustesa del vers. Joan Navarro se'n surt amb nota d'aquest desafiament. Per últim, cal fer un esment a l'extraordinari treball de Pere Salinas, el pintor que ha realitzat la coberta d'aquest llibre. La plasticitat n'és element constitutiu, tant de la poètica de Majela com de la de Navarro; una plasticitat que emergeix en aquest món auroral, de llavors i de caos. Es demana Joan Navarro a *Parla de plom*: «Després de la paraula tot fou paraula. I abans de la pintura?»

Jordi Cerdà Subirachs

«La veritat del vers s'escola»

Ramon Guillem
La set intacta

XVI Premi de poesia M. Mercè Marçal
Pagès editors, Lleida, 2014
101 pàgs.

Ramon Guillem ens proposa un anar i venir de la fosca a la llum, de «l'ombra d'una estrella» —«Estupor»— al «cuc voraç de la llum» —«Roses en la neu»— des de «ben endins de l'amor / ben endins de la mort» —«Art de silencis». Aquesta conjunció de versos aquí exposada ens permet evidenciar com el poeta, amb una valent mestria, encaixa els seus poemes en l'espurna de la complexitat de dir les traces del viure.

Ja des de l'«Exordi», Guillem desembarca la paraula poètica a la terra del desig, allà on emergeixen «l'espera», «la set», l'avidesa inherent al viure i encarada sempre al seu oposat, la mort. Atès això, el poeta ens endinsa en el binomi amor/mort a través del qual erigeix cada composició i des del qual qüestiona en més d'una ocasió fins a quin punt la paraula pot capturar en el seu si l'expressió d'allò irrepresentable: «Potser és el desig / l'únic vers / que ens atorguen els déus» —«*Ars poetica*». En aquest sentit, la reflexió metapoètica va emergint al llarg de les pàgines, tot ajudant el lector a identificar els processos de significació poètica. «Pàgina en blanc», «Poema insolent», «*Ars poetica*» o «La fi del mot», en serien alguns exemples. Així mateix, la representació del jo líric resta lligada a la fugacitat i autonomia de la paraula: «Endins, hi són / les paraules que no ens pertanyen / i que no sabem / si no seran mai dites —«La solitud del poeta».

La set intacta, merescut guanyador de la XVI edició del Premi de Poesia Maria-Mercè Marçal (2014), presenta un vers net, directe i amb una expressió intencionadament senzilla, que defuig no només l'estil recarregat d'altres poètiques experimentals, altres modernitats a la page, sinó també la veu massa personal, massa esmolada

en un esperit deliberadament aïllat, evitant així els malabars virtuosístics i vans que malden per escapolir-se d'una tradició llarga i punyent, com és la tradició de la poesia occidental. En efecte, el jo poètic s'instal·la a l'altra banda del vers, al racó fosc de l'escala del desig. D'aquesta manera, aconsegueix un efecte d'estranyament deslliurat, en certa manera, de la subjecció de la veu poètica que la dicta.

Curiosament, algunes crítiques del poemari han remarcat que les dues parts que componen el recull segueixen la gradació de l'obscuritat a la llum. Sigui com sigui, no es pot parlar d'un tall net entre ambdós pols, ja que la significació del conjunt rau, justament, en el joc de claroscurs: «També hi ha un sol / en el pou fondíssim / que el món traspassa» —«Estupor».

En aquest sentit, aquí el joc segueix noblement les regles. Construeix un espai de paral·lelismes perllongats en ocasions, de poemes breus i epigramàtics a voltes —per exemple el poema «?»: «Quin cos secret? / I per què? // Sols el desig / entén la fúria / d'un mar en calma»— o de versos que caminen per un espai rítmic conegut i familiar. Un dels trets més remarcables, però, és el desplegament d'una simbologia que invoca els espais naturals per revestir-los i convertir-los en la representació de les vicissituds de l'existència.

Tanmateix, el que sorprèn més és la veu intacta. Els poemes traspuen una sensibilitat intransferible, una punta pròpia, una original i personalíssima manera de dialogar amb la tradició i amb el jo líric, que mai no se sent ofegat en les aigües de la tradició en les quals es banya. Ramon Guillem ens parla, en efecte, des d'una constant i depurada coneixença íntima de la tradició poètica. No hi és, evidentment, la cita erudita, ni l'espai esmorteït de la cultura pesant i llibresca. Ha de ser l'oïda del lector la que assoleixi les percepcions i els matisos d'una intertextualitat oculta i païda per part de la veu lírica.

A *La set intacta* les lectures han reposat i han quallat de debò. I han extret un suc nou, nítid, fresc i propi. Una beguda que passa com el bon vi suau i profunda pels nostres llavis, quan en fem el tast que ara, de bon grat, recomanem apassionadament.

Marta Font i Espriu

Poesia líquida

Josep Maria Sala-Valldaura
Gota a gota

Premi Cadaqués a Rosa Leveroni 2013
Proa, Barcelona, 2014
88 pàgs.

L'aigua, l'element primordial per a l'existència de vida al nostre planeta, és el motiu simbòlic que tria Josep Maria Sala-Valldaura (Gironella, 1947) per relligar els poemes que conformen el seu darrer recull, *Gota a gota*: «sense buscar-hi cap coherència —filosòfica, cultural...— que n'unifiqués el resultat», diu a l'apartat final de notes. I com la pròpia aigua, que és capaç de provocar la gestació i alimentació dels éssers vius de les més variades naturaleses, el llibre esdevé un recull heterogeni que apunta alhora cap a diverses direccions, però sense entestar-se a presentar el rigor o la coherència de propostes anteriors del poeta, com *Cardiopatia* (1999) o *Vidre fumat* (2005).

I tanmateix, Sala-Valldaura estructura el discurs poètic d'una manera ben curiosa, en tres blocs que anomena tot aprofitant la fórmula química de l'element en qüestió —la coneguda H₂O. D'aquesta manera, el llibre s'obre amb «H», el símbol de l'hidrogen, un dels elements més antics de l'univers, present immediatament després del *big bang*. Deliberat o no, el fet és que els poemes que conformen aquesta part tracten el tema de la forja creativa, tot emprant un llenguatge poètic primari que pren dels elements de la natura els seus símbols més presents —«els mots, com un riu, / van regant els arbres, / la terra, el món: / el viure hi germina», escriu a «D'una riba a l'altra...». És evident que si parlem de rius i d'aigua en sentit figurat, no pot mancar la referència a Heràclit —«Fragments heracliteus»—, però com el propi poeta reconeix, «pot haver-hi algunes antinòmies en les sensacions, reflexions, etc.» És per això que si bé l'aigua hi apareix com a element germinador, també «el pas de l'aigua ofega els dies». Sala-Valldaura tampoc

Llum coagulada

es preocupa per la unitat formal de l'obra: cada poema té les seves pròpies exigències, així que trobem abundós vers lliure que alterna entre l'art menor i l'art major, els trencaments avantguardistes i les proses poètiques.

La segona part, «2» —nombre de molècules d'hidrogen que conté l'aigua—, apareix compresa entre dues breus «rescloses». En aquest cas, el tema que tracta és la naturalesa de l'ésser humà, el seu comportament exemplificat amb l'ajuda de mites —apareixen, per exemple, les figures de Narcís i Sísif—, faules i al·legories. La forma dels poemes adopta un to més elegíac i narratiu, els poemes són més elaborats i opta pels versos d'art major. Així, oposa la necessitat de creure en una eternitat —«El corrent tranquil de l'aigua se'n va, / a poc a poc, camí d'algun conflent: / morir és viure en un cabal més gran», escriu a «Presses»—, amb la natura corporal i corrupta —«Els somnis aterren sempre, / perquè els éssers humans són fets de terra / i a la terra tornen», «Agnosticisme»—, i d'aquí que ens compari a «Els cucs de terra» en el poema del mateix títol. Tampoc els coneixements ens serviran de gaire, malgrat els «Fums» —ja que l'ésser humà «és un Narcís miop / que sols veu les disfresses / que amaguen veritats»—, perquè ningú gosa escriure «sobre l'antic poder / d'Oceà, el déu de l'aigua, / per més que els tsunamis assolin les terres costaneres».

Finalment, a «O», Sala-Valldaura fa «respirar» l'objecte de la seva poesia, l'ésser humà, i ens compendia tot d'experiències que caracteritzen la nostra vivència. Les aigües tornen a ser un símbol de por a «Remolins», tot i que ens convida a «deixar-se endur» «engolit pel corrent de la vida», ja que «reeixir és aturar-se». Probablement això és així perquè «Corrent avall, el riu del temps / s'enduu la pilota dels desigs / que has llançat amb massa força», i el nostre esperit ens demana córrer-hi al darrere. De tot plegat, però, sempre en surt alguna cosa bona, una barreja entre la màgia —la poesia— i la certesa —la vida—: «Ara barreges la respiració dels poemes / amb el món que revelen i fan», i mirem de fer com quan érem petits «i t'explicaven el món / amb il·luminades visions màgiques». Malgrat que la màgia és només això, la persistència d'una il·lusió.

David Madueño Sentís

Joan Duran i Ferrer
Extrema llum
Premi Benet Ribes de Poesia 2013
Pagès editors, Lleida, 2014
113 pàgs.

Joan Duran forma part d'aquesta atenyida quintada de creadors que ja han deixat de ser «joves» —o sigui: promeses de futur— per convertir-se en «adults» —per tant: certitud de present. L'obtenció del Premi «Recull» de Blanes, Benet Ribes de Poesia 2013, i la publicació de la seva obra màxima fins ara, aquesta *Extrema llum*, són un deliciós cop de puny per donar tòtemic testimoni que Joan Duran és un dels més grans exponents de la poesia catalana actual. No només per la poderosíssima qualitat dels seus versos, tal i com aquí exposarem, sinó també per l'involucionament personal del poeta a través de tot tipus d'accions, ja sigui com a gestor o editor, que l'inscriuen a la baula actual de la poesia contemporània amb la consciència dels seus semblants, dels seus antecedents i també donant suport als futuribles a venir. Que totes aquestes circumstàncies puguin unir-se, «coagular-se», en un sol ésser, és ja de per si un miracle. I és que en Joan Duran hi ha molts miracles profans i apòcrifs. Com si els seus poemes fossin documents pasolinians, Duran troba la mística i la violència de la nafra en allò que es consuma en la quotidianitat. D'un simple gest ell en fa un temple perdurable. A partir d'aquest temperament que sols el poeta autèntic copsa, cada composició seva és talment una partitura científica, un retaule (al)químic, que s'abeura de totes les disciplines de la creació per compondre autèntics monuments descarnats dedicats al cosmos. La seva formació de científic —que l'emparenta a altres creadors destacabilíssims com Àngel Terrón o David Jou— l'allunya de la banalitat i del lirisme fàcils. Joan Duran sap que per arribar al ver coneixement, a la bellesa absoluta, ha d'anar trenant els

vasos comunicants de la realitat i les seves multiplicades cares en èxtasi. D'aquesta manera la panoràmica esdevé més sàvia, més completa. Per aquest motiu podem trobar múltiples obres plàstiques incrustades aquí dins —d'artistes com Frèia Berg, Núria Corretgé, Damià Vives o Jordi Scall—, no només per mor d'aquest diàleg multidisciplinar, sinó també per la natura amalgamada i frement dels versos de Duran, que més que fets de mots semblen compostos de carnassa, de genitals, de matèria viva en constant ebullició i vessamenta. Llegint Joan Duran podem pensar en les textures d'obres d'artistes com Guinovart, Tàpies, Barceló o Boix, i tants d'altres referents actuals. No llegeixes, toques i acarones. Rapinyes. I és en aquesta matèria salvatge on el lector entra a formar part d'un vincle d'esperma, suor i sang. Aquí hi ha sexe, hi ha anhel i explosió. Llegir *Extrema llum* erotitza. Devia fer dècades que un poemari no excitava tant. Potser que des de Valerià Pujol que la poesia no era tan ignífuga i elevada alhora, tan propera i carnal. I, al mateix temps, d'una innocència pulcríssima. Tot i la seva grandesa inherent, sembla com si la veu poètica s'humiliés davant la promesa de l'Amar. El diàleg establert entre la veu que canta i la que escolta, participant de l'orgia de mots, és d'una duresa sensacional. Per això les imatges que Duran utilitza són tan tallants, sense misericòrdia, quasi cinematogràfiques de tan palpables. Tal i com indica el títol del llibre, aquí no trobarem mitges tintes. Tenim la sort de ser dipositaris de poemes que masturben el límit de cada cosa i es remolquen en el greix primordial de la frontera. En els seus paratextos, Cèlia Sánchez-Mústich i Mireia Calafell saben veure, dins dels poemes de Duran, una brutalitat que no intimida sinó que acompanya. Amb tal contundència Duran reclama ser llegit, però sobretot gaudit i palpat. Amb gratitud per part nostra. Si acceptem aquest convit, llavors nosaltres també ens unim al coàgul de claror amb el qual forniquem i orgasmem com a motor de continuació. I entenem, de bell nou, que tornem al nucli primitiu del nostre origen. Per ser el que ja som i que Duran ens recorda: brillantor total.

Jaume C. Pons

De vegades perdem els papers i els retrobem amb un missatge fòssil i solatge de les edats foranes, gairebé il·legibles i agosarats, que ens provoquen al cap de deu anys, feixucs si volem desxifrar-los. L'hàbitat i el pes de saber-se paisatge i arrel, viatge dels ulls, de la pell musical del cos que s'identifica amb el cicle de la Figuera, amb majúscula i a peu de pàgina ens sobta el renéixer, les veus que foren nostres i ara en són sedàs i cereal de llibertat radiant, i encara en vol per molts anys fins a la fi, és el cant de la veu que ens hi ocupa. Un cant que cerca el niu, aquell que esguardem quan ja no s'espera més que desar el plom i fer camí, el que s'hi fa potser desfent-ne, ja no unidireccional, ni bi, múltiple, alat i sencer amb corbes i cordes del desfici... sempre arriscant per trobar-se. Al jo poètic d'*Herba negra*, una veu trenada amb força, l'escriuen i la destil·len els dies plens de coàguls d'arena, de sal que és vídua de records desnombrats, vida i natura, aranya, i teixidora, au i mà que recorda a la fosca per captar els insectes i fer-ne un rosari ja llençat a l'aigua. Olorar vapors que maten i ser duna, i, poder, nedar entre un cos i altre, el nostre en femení o el seu també i principal que es transforma i s'hi irriga amb la catarsi. Donar de beure al passat i matar-lo, el passat com un negatiu

Sicària dels records: anatomies de l'incendi

Glòria Julià Estelrich
Herba negra
 AidA Edicions, Calonge, 2014
 77 pàgs.

però amb guany: «Mai més adéu, sempre arribada», tornar-hi és créixer obrir la gàbia de la metamorfosi, i que siguen fal·lera i paraula els ocells. Obrir portes al cos per i esdevenir fent la mar i la terra, corall, au fènix i... *Herba negra*, un pubis que s'intueix, un drenatge de cal·ligrafia exòtica que s'oxigena en poema quasi riu, un gaudi i celebració del cos rebel. L'Ésser desdoblant en l'ètica efílica dels accidents de quan s'observa en més d'un espill o entre la boira de l'albada en un altre cos, potser de roca solitària o del fum de l'incendi. Després és ara i inici, moviment d'un autoretrat en blanc i negre, fora d'edats i vestimentes, el naixement del món quan

saps que ets dona i més de mar. Una veu en femení tosca i profunda, àgil, que teixeix amb fil d'ironia gens ingenu i subtil el nervi del poema ascendent com l'heura al corral, tot descobrint-se ampla amb l'ella o l'ell, això no importa, sí amb el ritme de la imatgeria que ens recorda alguna màxima d'Ezra Pound. El mite invertit de l'Ulisses ara ella és, és ací i enllà ella, el cos l'estreny ara lliure, sense por i amb ales i mans, braços que s'obren i es tanquen com els mots. Ella, una, dues, tres i més, és tot i amb tot, i, quina de totes? És arrel i llum, negra fins i tot acoblada a la música més negra, més fonda, el blues, el jazz de la diva que la inspira: Billie Holiday, i, des de Portocolom i de més del sud, illenca il·lumina... com ho va fer la Pizarnik i la Marçal, una veu prometedora en l'alga i el solar d'*Herba negra*, després de *Clandestina*, la Glòria Julià Estelrich s'ha fet amb una cala en la poesia emergent del moment, un llibre que no ens pot deixar sinó amb ganes del proper. Una veu que es recorda... i ens remou: «Si no hi ha vi beurràs asfalt» i «Són de dos en dos/els errors de la batalla. / M'habita la carn / el part inacabable», «Encenc fogueres/ que cremen en mi./ Tenc una cova dins la matriu».

Isabel Garcia Canet

Novetats

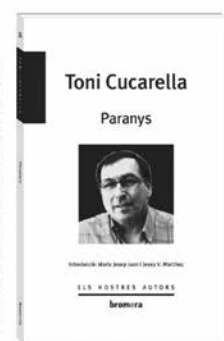
Emocionant retrat de l'existència desoladora dels supervivents de la Gran Guerra a través d'una brillant fusió de ficció i realitat.

Un mosaic de personatges ens acosta un episodi recent i colpidor: la «primavera valenciana».

Lluís Alcanyís, un metge que defensa la llibertat de pensament, es veurà amenaçat per les flames de la Inquisició.

Un món desencantat, de perdedors i desfavorits, a través d'una selecció de la narrativa curta de l'autor i alguns contes inèdits.

Si a *L'espiga del buit* Miquel Bezares s'encarava amb «Un buit que és, sobretot, l'alba esquerpa, un inicial desistiment» des d'on es regenerava el mot i la passió, l'espiga del vers; a *Origen* —Premi Vicent Andrés Estellés-Octubre de Poesia 2013— s'impulsa des d'aquell buit, cap a una nova reflexió sobre el desig i el dolor: «en el buit, el terme trava en l'origen». La diferència en aquest cas rau en l'actitud del subjecte, que si abans es veia abocat al buit o al silenci —a la trilogia *Anvers*, *Versllum* i *El convers*— a *Origen* decideix «d'anar als orígens», per comprovar «que el dolor mai no caduca, sinó que es renova».

El que no ha canviat, sinó que es consolida, és el nou color de la veu poètica que ens parla en aquests poemes que tant Lluïsa Julià com Miquel Cardell han coincidit en qualificar de més elevada i profunda —«un poeta més líric, en diàleg amb les grans veus del segle XX» deia la primera i «un poeta madur, més alt que mai (...) més reflexiu, auster, abstracte», el segon— a les pàgines centrals que *Caràcters* va dedicar a l'autor al número 66. *Origen* és la consolidació del renaiement operat en *L'espiga del buit*, i alhora un revolt més en la investigació sobre la condició humana i les passions més essencials que du a terme Bezares en tota la seua obra, i que ara enfoca cap a la base, cap a allò primordial.

Primordial motiu de l'ocell desafiant

Miquel Bezares
Origen

Premi Vicent Andrés Estellés-
Octubre de Poesia 2013
Tres i Quatre, València, 2014
77 pàgs.

Origen naix de la voluntat de tornar als motors primigenis del vers, el desig i el dolor i amb ells, la paraula: «Si sóc capaç de sentir-vos de nou,/ oh mort! oh desig! de mi tindreu idèntiques paraules». Hi trobem una poesia treballada fins a l'últim detall. Cada poema funciona per sí mateix, però alhora tots es relacionen i formen una estructura dialogada, entre el jo i el tu, i també entre els mots clau que articulen la recerca que du a terme el poeta i que assenyala amb lucidesa els ritmes de la passió i les paraules que la designen.

El lector avesat a la poesia de Bezares tindrà la sensació que el poeta de Llucmajor es troba en un moment de ple domini dels propis recursos per dir exactament allò que vol dir. La tensió de la sintaxi, la ruptura, l'ús del vers mesurat i la rima, o de la prosa poètica, els jocs tipogràfics, tot plegat al servei d'una poesia profundament suggeridora, que situa qui mira els versos a l'altre costat del mirall i el convida a sentir-se identificat, a veure's en al silueta dels cossos decantats que dibuixen els versos.

El llibre està dividit en cinc parts, «Oxigen sense», «En avidesa», «Taula amb flors de sang», «Sóc en camí d'haver esguard» i «Dojo». Les dues parts primeres conflueixen en la tercera, formada per cinc poemes en prosa, que recullen l'itinerari pel desig i l'ombra emmirallada del dolor i per «les flors sinònimes de la Passió» i projecten el que ha de venir en les

dues següents, on emergeix aquella ombra i la basarda que provoca: «que el doll impetuós del desig contingui en l'invisible el basardós dolor». Aquesta estructura es dibuixa també en l'alineació dels poemes en vers —octaves més o menys decasil·làbiques, la primera i la quarta, l'habitual vers lliure de Bezares a la segona i la cinquena; alineació a l'esquerra a la primera i la segona i a la dreta a la tercera i la quarta—, una simetria imperfecta que connecta les parts gairebé tant com els mots i els motius que una vegada i una altra tornen a reflexionar sobre la passió i l'amor, el pas del temps i l'oblit o el record d'allò que és irrecuperable —«ni recobrar podràs l'estiu remot que vas ser ocell»— amb les imatges i els jocs fònics i tipogràfics marca de la casa.

La poesia de Miquel Bezares assoleix amb *Origen* una sonoritat i una organicitat bellíssimes que estan al servei d'una meditació tensa i dialogada sobre l'amor i els seus anversos i reversos. L'ocell que, com un trobador, desafia a l'alba el defici i que diu les paraules de la passió com si les digués per primera vegada, és capaç de fer-nos sentir-les noves, despullades com dos cossos encesos, de fer-nos partícips d'aquest viatge cap al motiu primordial.

Pau Sanchis

editorial afers

Entre el malson i l'oblit
L'impacte del franquisme en la cultura a Catalunya i les Balears (1939-1960)

CARLES SANTACANA (coord.)

Carles SANTACANA (coord.)
Entre el malson i l'oblit
L'impacte del franquisme en la cultura a Catalunya i les Balears
300 pp.

Cristofano i la pesta

CARLO M. CIPOLLA

Carlo M. CIPOLLA
Cristofano i la pesta
136 pp.

Catalunya abans de la Guerra de Successió

Ambrosi Borsano i la creació d'una nova frontera militar, 1659-1700

MARIA ANTÒNIA MARTÍ ESCAYOL, ANTONI ESPINO LÓPEZ

Maria Antònia MARTÍ ESCAYOL
Antoni ESPINO LÓPEZ
Catalunya abans de la Guerra de Successió
310 pp.

Pàtria i llibertat

La Guerra de Successió a Catalunya, 1704-1714

ANTONI ESPINO LÓPEZ

Antoni ESPINO LÓPEZ
Pàtria i llibertat
La Guerra de Successió a Catalunya, 1704-1714
222 pp.

Francesc Pujols, filòsof

JOAN CUSCÓ I CLARASÓ

Joan CUSCÓ I CLARASÓ
Francesc Pujols, filòsof
82 pp.

La construcció d'un mite

Cultura i franquisme a Eivissa, 1936-1975

ROSA RODRÍGUEZ BRANCHAT

Rosa RODRÍGUEZ BRANCHAT
La construcció d'un mite
Cultura i franquisme a Eivissa, 1936-1975
188 pp.

afers

77

Qui sóc? Qui és?
Individu i vincles socials a l'època moderna
2014

Afers 77
Qui sóc? Qui és?
Individu i vincles socials a l'època moderna
294 pp.

Centre d'Estudis Històrics Internacionals

LA CNT
Papers d'exili i clandestinitat

Edició, introducció i notes
Teresa Abelló Güell

Teresa ABELLÓ GÜELL (ed.)
La CNT
Papers d'exili i clandestinitat
202 pp.

Centre d'Estudis Històrics Internacionals

FONS
JOSÉ DEL BARRIO
(1936-1976)

Edició, introducció i notes
Miquel Àngel Velasco

Miquel Àngel VELASCO (ed.)
Fons José del Barrio
(1936-1976)
154 pp.

Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>

La ufanor de la quera

M. Dolors Coll Magrí
Rostoll

Godall edicions, Barcelona, 2014
64 pàgs.

Si, com diu John Berger, tots els poemes autèntics contribueixen a la feina de la poesia, que no és altra que unir el que la vida ha separat o el que la violència ha esquinçat, res no pot desafiar millor l'espai de l'absència ni replegar amb més força el que havia quedat espars que la lectura atenta i pausada de *Rostoll*, el darrer llibre de l'almenarenca M. Dolors Coll Magrí, trenta-dues peces rotundes i precioses amb què Godall Edicions inaugura «Cadup», un segell propi de poesia que va néixer el passat abril amb la voluntat explícita de pouar per abeurar-nos.

La mort dels pares de l'autora motiva el cant, el rés-pregària convocador de forces benignes que, amb el pas del temps i amb la naturalitat del que és autèntic i essencial, ha d'anar cobrint l'esvoranc, assaonant la despulla, llaurant el rostoll, encrostant ferides, de manera que rellenti per fi l'espiga arranjada i pugui la vida, el verd, tornar a brostar.

El cos asclat per la metralla del dolor, el teixit que la mort irreparable destraleja, esdevé territori hostil, clivellat, ofec per qui pateix la pèrdua i també per qui la fa patir, i la manera física, gairebé microscòpica, d'examinar-ne els òrgans, de vegades amb eixutesa i aspror, dóna la mesura justa de la fondària del dol que es desplega en aquell tros que és un mateix i que, necessàriament, i sigui com sigui, s'haurà de guaretar.

D'una banda, la pulsio elegíaca, el gest de mirar enrere, permet un respir, la treva breu de fer presents els dies feliços en què la vida baixava a galet, en què res no mancava, paisatges rurals de la infantesa lliures de pors i d'amenes. De l'altra, és forta, poderosa, quasi inevitable, la temptació de dessembridar el sofriment, de cedir al deli-

El desert conreat

Manel Ollé
Bratislava o Bucarest
Edicions 62, Barcelona, 2014
80 pàgs.

ri del galop foll, sense aturall. Entre l'extrem del record dolç i el de la mística de l'agonia desfermada —camins diversos, fet i fet, per acarar la cruïlla del que ja no hi és, la partença del que ens conforma—, s'imposa la feina pacient del vers despulat i directe, el que és capaç d'es mussar els ossis coltells del toro brau, de destrossar de mica en mica les peülles del cavall desbocat, o de convertir-se en peix lloro que digereixi esculls per fer-ne, a poc a poc, platges de sorra fina on tots, vius i morts, puguem descansar, acomodant-nos els uns als altres, compactes i relligats com una paca, a l'uníson dins del pinyol i la tavella, en un aiguabarreig que venç el gel de l'oblit i fa possible la floració dels bambarols.

La veritat condueix aquest poemari del primer vers a l'últim, la veritat que atorga l'experiència de la mort, que fa veure-hi de fora endins, la veritat també del llenguatge propi que dignifica, que és substància i cosmovisió, paraules atàviques amb què parlem com han parlat els pares, amb què donem nom al que som, a la capçada magnànima de la pomera que acull i aombra la nostra orfenesa, però també al muricec que ens xucla massa, penjat cap per avall al bastiment de la nit.

Com assenyala Sebastià Valls Orpella en el magnífic pròleg que obre el poemari, els versos, de mètrica lliure, es construeixen sovint a partir d'efectives antítesis, que, afegeixo jo, resulten enormement suggeridores pel fet mateix de bastir-se a partir d'imatges i de metàfores gens tòpiques que palesen fins a quin punt les contradiccions solen ser només aparents. Perquè la quera, el corc, assenyala la ufanor de la maçana. Perquè el perfume de l'ambre gris era abans concreció intestinal, putrefacta, en el ventre del catxalot mort. Perquè en la rosa mústia, si se'n té cura, hi ha corpuscles de llum, un futur, possibilitats.

Enmig del magma del dolor compartit, la literatura s'erigeix en aquell pla que permet d'intersecar-nos en un mateix batec. És la lluernia que, ignorant-ho, il·lumina, la casa de temps que serva i fa persistir objectes, paisatges, persones. *Rostoll* ens porta justament a aquest guany, al fruit nodrit pel dol, a la humanitat que lleva la paraula.

Mònica Miró Vinaixa

Primer ve la forma ortotipogràfica: cap signe de puntuació —tret els dos punts de què tant se serveix—, cap majúscula —només en els noms propis—, cap títol que identifiqui i diferenciï un poema d'un altre... tan sols la primera paraula en negreta a l'inici de cada composició, i un salt de pàgina al final que n'indica una escissió relativa respecte al següent: una solució de continuïtat mínima que no impedeix llegir els poemes un darrere l'altre.

I, de fet, el discurs obté un sentit complet tan sols si es copsa íntegrament i amb l'ordre escollit per l'autor: els símbols presentats als primers poemes s'elaboren, es matisen i s'incorporen a una xarxa conceptual més àmplia. No és possible comprendre els darrers poemes, on es donen per entesa una nombrosa simbologia, si abans no se n'ha anat ingerint a poc a poc el significat a partir de les composicions anteriors. Encara que cada unitat podria ser abordada de manera individual, les seves connotacions més profundes s'escolarien si no la relacionàvem amb el conjunt macroestructural que Ollé fabrica i fa dialogar. El procediment funciona en totes dues direccions: mentre que la primera lectura és de pura descoberta d'un univers poètic nou, les següents n'il·luminen cada vegada noves possibilitats.

El resultat immediat és una immersió en un món obsessiu, reiteratiu, impossible: ens va empeltant cada cop amb més intensitat del cosmos altament sensorial que creiem descodificar mentre avancem la lectura. La impossibilitat de fugir de la màscara preexistent i gèlida del llenguatge impositat, sobre el qual navega la flama encesa del vers-galió, la certesa fenomenològica de la no correspondència

entre paraula i cosa, la deformació del mirall mimètic que hauria de reflectir la realitat, tot plegat condueix l'autor a poetitzar el mateix acte de creació i la seva problemàtica. L'ànima-ocell blau-papallona, l'opció pura i lliure d'expressió, vola entre núvols de cadmi sempre més enllà del darrer pensament, lluny del llenguatge constrictor, irreconciliable i escindida del cos que és cisterna buida, temple caduc i deshabitat; un cos, el de l'autor-actor-pallaso despintat, que es troba assegut en solitari a l'escenari de paper polsós i buit, rebent i posant-se les màscares velles de la tradició heretada. El poeta és el sacerdot de l'invisible, aquell que ha de capturar, com Espriu, les ombres del passat, els espectres del més enllà, aquell que ha rebut l'epifania eixuta de la seva tasca absurda i que, tot i així, s'hi aferra kafkianament: s'ha quedat cec per un excés de llum aplicada pel llenguatge, que ha recremat les imatges, i ara ha de cultivar el silenci mentre l'àngel de la història té els ulls fits en un passat socarrimat, fumejant.

Tot allò sòlid s'ha desintegrat, i els núvols s'han desfet mentre hi dormíem i ens hem desvetllat de cop enmig del buit i del silenci del desert, de la pàgina en blanc: la identitat desconstruïda, el terra esvanit, i la realitat inassolible a través del vers mineral, inert, que ja tan sols podrà estar fet de cel·lofana translúcida i cartró. Potser caldria no dir res, o trobar quelcom millor que el silenci, però Ollé opta per anar a la deriva amb el seu galió, o dins del vagó ple de llum líquida del tren sense rumb, i baixar a una parada qualsevol, deserta i sense nom, i parlar i alhora no parlar de tot allò que no es pot dir, perquè s'ha oblidat o perquè mai no s'ha vist: no callar mai, i rossegar així l'os de l'estel caigut. I potser, per mitjà de la poetització d'aquest conflicte, l'escriptura troba el seu grau zero i s'escapa (o no) de la convenció. Tot plegat, instants de llum, miratges o diamants de pas abraçats del tot, que s'esvaniran per deixar pas als següents, conscients de la seva pròpia irrealitat, com el traç a l'aire de l'arlequí que es dissipa tot just esbossat: un silenci fèrtil, un desert conreat de no-res, com un hort a l'inrevés. I és aquest no-res el que cal entronitzar, el no-res de Bratislava o Bucarest.

Dèlia Ribas Pedrol 19

Al ventre de la balena

La poesia no entén de presses ni viu sotmesa a les novetats. És aquesta un premissa que amb massa facilitat oblidem: contagiats per aquest món de presses i tràfecs correm al darrere de les últimes novetats, llibres que s'han de llegir sempre en un present immediat. Però la poesia no és això, sinó justament el contrari: convida a la relectura, a deixar-se el llibre a la tauleta per a poder visitar aquell poema, per a rescatar un vers que ens ha sorprés, una imatge, tot un poemari.

De manera que, tot seguint el fil de certes novetats literàries, hem preferit, en aquesta ocasió, mirar cap a endarrere per a reivindicar que els poetes no només existeixen quan publiquen un llibre, sinó que la seua obra ja ens esperava de fa temps i és un plaer (re)trobar-la.

Així, Antoni Espí ha publicat enguany *El grum i la morca*, a *Meteora* —premi de poesia Joan Perucho 2013—, on s'endinsa en els camins d'un ja llunyà *Reconstrucció*, publicat a Cossetània el 2007 —reeditat ara a Alemanya—, premi de poesia de Tarragona quan la literatura era més important als Premis de Tarragona. És —i no era—, aquell, un llibre magnífic, arrelat a la literatura popular i al passat, però amb un intens treball literari alhora que d'anàlisi de les conseqüències d'aquell passat. Amb poemes imprescindibles, com l'apòcrif dedicat a Salvat-Papasseit o «Pedregada»: un homenatge al pare i als llauradors que cal llegir sencer però que comença: «Aquest home que veieu abocat al portó de casa és el pare: l'home que trau el cap pel portó i mira

l'oratge, la claror esblaimada, la foscor que guanya el cel i amenaça pedra. Aquest home que s'ho mira, la cara esgrogueïda, els ulls fulgents d'odi i pànic. L'home que blasfema en perfectes decasíl·labs "cague'n Déu i en l'hòstia consagrada". Aquest és el pare.»

També Antoni Xumet ha tret *Estígia* —3i4, premi Senyoriu d'Ausiàs March—, un poemari que aprofundeix en la línia del seu anterior *La nuesa i el verí*, publicat el 2008 per Ensiola editorial: un diàleg gairebé amb el buit sobre què significa existir i què desaparèixer, amb poemes curts, essencials, però també durs. Una duresa que ve refermada a *La nuesa...* perquè els versos van acompanyats per dibuixos de la filla: així, vora un mar amb un cel d'estrelles, ens trobem aquest breu poema: «Tu i Jo / com un futur / excepte.»

Un problema afegit al temps, són algunes editorials que publiquen però no es preocupen de moure el producte. Resulta obvi que és reconfortant tenir els versos publicats però fer com fa alguna editorial, de publicar els premis i punt, és, com a mínim, una llàstima i un malbaratament. Així, premis com el «25 d'abril» Vila de Benissa compta amb guanyadors ben interessants que no han rebut atenció deguda. Susanna Lliberós, que el 2013 també va publicar a Alemanya —editorial que també és impossible d'abastar en tots els seus títols—, va guanyar el «25 d'abril» el 2008 amb *Cel·les*, Viena edicions, 2008. Un poemari que ens mostra una veu poètica que encara es busca però

que també ens mostra encerts i camins, imatges i potència. Amb una retòrica d'arrel tradicional que sap, però, ser trencada. Com a exemple, aquest poema: «Este hivern que amenaça silenci / ens vindrà a dir / que tot s'acaba / quan la humitat ens passe de l'entrecuix / als ulls.»

Mireia Calafell té pendent de publicació un molt bon llibre —*Tantes mudes* premi Benvingut Oliver de Catarroja— però mentrestant podeu gaudir —si el trobeu!— de *Costures*, premi Josep Maria López Picó i publicat a Viena edicions el 2010. Com diria Antoni Espí, ella no sap què és llaurar el secà. Però sí què és l'amor i què viure a la ciutat: «Saps? T'escriuria un poema / però el soroll de les grues no em deixa concentrar. / Et diria t'estimo sense el verb estimar / i tu somriuries amb ulls enamorats. // Faries créixer els arbres que estan des-arrelant.»

El mateix fet que es pugui establir un diàleg entre *Reconstrucció* i *Costures* és una mostra més de la vitalitat, la variabilitat i la qualitat de la poesia catalana actual. Així, passem del món rural als telèfons, les grues, els retrovisors... en un bot magnífic i divers.

Més encara, malgrat que alguns llibres hagen tingut poca difusió i se n'haja parlat poc o molt, malgrat que els mitjans públics i privats facen poc de cas —o null!— a la poesia, aquesta segueix essent un mort ben viu.

Josep Lluís Roig
Maria Josep Escrivà

Ja es pot consultar el contingut íntegre de Caràcters 1 a 55, en PDF, a l'adreça:

<http://caracters.uv.es>

UN NOU INSTRUMENT AL VOSTRE SERVEI!

La Xarxa Alcover: una aposta tenaç i permanent pel teatre català.

II Jornades Xarxa Alcover de Teatre.

Es compleixen gairebé vint anys des que un grup de professionals lligats al món teatral, després d'organitzar unes trobades on intercanviaven tota mena d'estímuls, decidiren donar-li forma a un pensament arriscat i ambiciós, el Projecte Alcover. S'hi varen implicar seixanta-dues companyies teatrals repartides arreu dels Països Catalans que van arribar a escenificar al voltant de 300 representacions. El camí fou llarg i abrupte fins que el 2011, a Tàrrrega, la Xarxa Alcover prengué el relleu dels seus predecessors. Ambdues associacions, el Projecte abans i la Xarxa a hores d'ara, han mantingut ferma la seua filosofia al llarg dels anys: intercanviar espectacles i professionalitzar el sector teatral, tenint present la realitat de les arts escèniques catalanes actuals. Es decidí, a més, que les ciutats d'Alcoi, Manacor i Tàrrrega foren establertes com a punts vehiculars d'aquest nou projecte, aprofitant el renom de les seves respectives fires teatrals, repartides pels territoris de parla catalana.

Però, amb la fi d'entendre millor els seus objectius, cal considerar la definició que ells ens en donen: «la Xarxa Alcover es defineix com l'associació lliure, oberta i no protocolària d'un conjunt d'entitats municipals, associacions, entitats, programadors teatrals, teatres, universitats i persones físiques de l'àmbit geogràfic de la llengua catalana amb l'objectiu de crear una estructura estable d'intercanvi, que permeti la realització de gires coordinades d'espectacles teatrals en català.» Amb aquest afany, la Xarxa Alcover realitza una convocatòria, i una posterior selecció d'espectacles teatrals classificada en temporades anuals, a partir de diversos fonaments bàsics: obres realitzades en català —representades per companyies de Catalunya, les Illes, País Valencià o Andorra— que fomenten la circulació d'artistes i la formació d'espectadors, tot creant-ne nous públics i prioritant

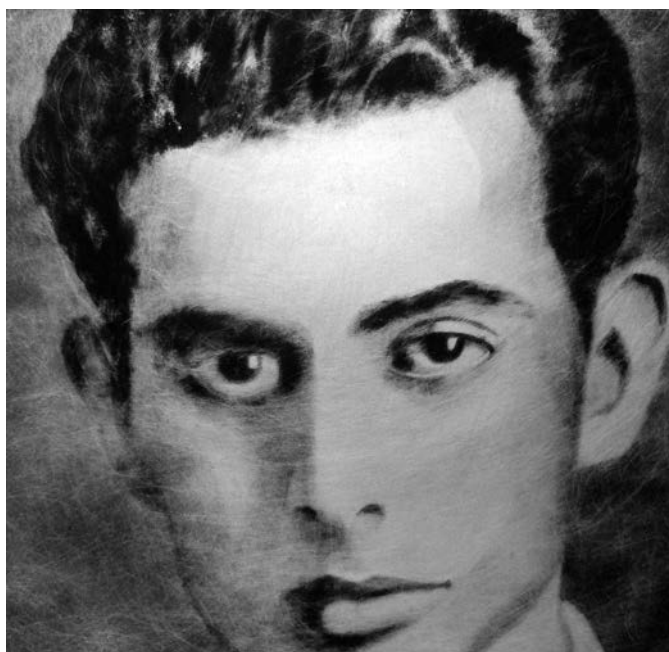
els criteris culturals per sobre dels comercials. Amb tot, per a la propera temporada (2014-2015) s'ha decidit seleccionar espectacles enfocats al públic general, per una banda, i al familiar per l'altra: pel País Valencià hi ha les Companyies El Pot Flotant, CRIT i Maduixa Teatre; a les Illes la Companyia Can Desbuc, Produccions del Mar i Iguana Teatre i Dissert Teatre; a Andorra, la coproducció de La Frontera Artesanal i Escena Nacional d'Andorra; i a Catalunya, les Companyies Fly-Hard Produccions i Insectotròpics i la Producció TNT-CAET i Arsènic Creació.

Fa unes setmanes, del 28 al 30 d'abril, la petita i idíl·lica localitat de Sant Julià de Lòria, travessada pel riu Valira i envoltada de santuaris vetustos ubicats en serralades imponents, fou l'encarregada d'acollir les II Jornades Xarxa Alcover de Teatres. En aquesta convocatòria, un grup d'especialistes del món teatral s'hi reuniren per a aprofundir, a través de diferents campanyes i circuits escolars d'atracció de nous públics, en les relacions tan estretes existents entre les arts escèniques i l'ensenyament, tot analitzant els seus beneficis en la formació integral de l'alum-

nat d'educació infantil, primària, secundària i universitària —creativitat, habilitats, capacitats i actituds. A més, els professionals destacaren la funció social del teatre com a eina per combatre els procediments d'exclusió social de col·lectius desafavorits contribuint a formar la identitat del jovent.

Dins aquests debats formulats a través de tres taules rodones i dues conferències, s'ha arribat a constatar, tot comparant el panorama català amb els models francesos, anglesos i alemanys, la necessitat d'interactuar amb els alumnes per a crear nous públics. Amb aquesta intenció, els comunicants, encapçalats per Domènec Reixach i per Francesc Casadesús, han proposat diverses estratègies, com ara apropar el fet teatral als centres educatius, implicar els joves i facilitar-los l'assistència abaratint els preus de les entrades o comptar amb un assessor pedagògic als teatres que treballen conjuntament amb els centres educatius.

Evidentment, en aquestes jornades s'ha criticat l'assetjament a què es veuen sotmeses les arts escèniques per part de l'administració pública, ja que s'han suprimit assignatures d'art en els currículums de primària i secundària, s'ha incrementat l'IVA cultural o s'han retallat indiscriminadament les ajudes i subvencions. Ara bé, la frase que més s'ha reiterat entre els participants, al llarg d'aquests tres dies, ha estat la de «treballar en xarxa». És necessari compartir experiències i recursos enfilant un recorregut comú, amb la finalitat que els joves siguin els veritables protagonistes. Per últim, des de la direcció s'ha proposat, en un termini de dos anys, l'oportunitat de realitzar unes noves jornades per tal d'analitzar, intercanviar coneixements i contribuir al desenvolupament de les arts escèniques en els territoris de parla catalana.

«El fuet de la parla en guàrdia constant»

Víctor Obiols
D'un juny dur
Labreu edicions, Barcelona, 2014
70 pàgs.

D'un juny dur assistim a la justa entre l'escriptor i el llenguatge, entre el poeta i la realitat, entre l'individu i el temps. Víctor Obiols esquinça el llenguatge per dins, furga per totes les seves esclertes i troba, en combinacions sovint algebraïques, nous camins expressius i imatges re-forjades que beuen de la tradició però són filtrades per òptiques inusuals. Ens arriba la lluita amb la forma d'un aparent dietari on cada text correspon a una data del mes de juny i no podem sinó imaginar-nos Obiols pugnant cada dia, potser a l'horabaixa, en l'exercici del seu ofici, en l'assetjament d'un vèrtex del món, en la captació d'un moment que fuig i per sempre: «embadalit d'una pampa groga que ha caigut, / d'un llom de llibre expectant, / ple de promesa futura» (Dia 24). A això hi contribueixen versos que textualment ens porten a l'artifici literari: «Avui només em queden dos dies, tot a última hora» (Dia 28).

El filòleg que és l'autor apareix no només com a alter ego de la veu poètica, en una visió carregada d'ironia —«Es veu que és filòleg. / Com no s'ha de recrear, geminós, en els mots?» (Dia 11), sinó en la cura amb què tria els paratextos que obren i clouen el poemari. Paratextos fonamentals i agents poètics, que acompanyen i guien al lector en el viatge mai complaent que suposa acostar-se a *D'un juny dur*. D'un costat, els mots de Baudelaire inicials i els de Carles Camps del final ens situen en un dels pilars que configuren el llibre: l'acte d'escriptura, el fet poètic. D'altre, les paraules de Wallace Stevens ens xiuxieuen un dels grans temes de la literatura universal: descobrir les falses estructures que amaga la realitat; fita que s'endevina a molts dels poemes d'Obiols.

La imatge d'escriptura com a lluita dolorosa es troba amb freqüència. Així, al Dia 28, confessa: «i hem de bregar tanmateix cos a cos a cada hora», perquè escriure i viure són, alhora, batalles contra el temps. En aquesta disputa, hi podem observar tres importants qüestions: la insuficiència del llenguatge a l'hora de traslladar allò que el poeta ha vist o experimentat al paper en blanc —als Dies 10, 17 o 25, entre d'altres—; la poesia com a eina de coneixement i autoconeixement —«per punts de no retorn m'he retrobat»—; i la reivindicació de la capacitat de generar emoció de l'art i, per tant, de produir una realitat diferent sovint a la viscuda i, amb freqüència, més autèntica que l'experiència mateixa, amb la bellíssima imatge que a nosaltres ens ha recordat el *Llibre del Desassossec* de Pessoa: «No ploro el temps amb el teló del dia, / ploro pel cant que diu que el blat ja puny» (Dia 29). El poeta portuguès havia dit que «sense sintaxi no hi ha emoció que duri» o que «els camps són més verds en la seva descripció que en el seu verd natural».

Alhora, Obiols no cau en una postura víctima davant dels obstacles del creador, sinó que hi pren distància i ho ironitza, sorneguer, en diversos textos on assistim a un desdoblament de la veu poètica —als Dies 18 o 28—, o que ens brinden honestes reflexions sobre l'autenticitat, l'originalitat dels versos d'un mateix, com al Dia 4 «Només llegim, regurgitem / escriptures d'allò que ens entrava amb foc», i sobre l'existència o no d'una realitat essencial amagada sota les formes caduques de la nostra existència: «N'hi ha, d'or enterrat? Però gratem» (Dia 27).

Finament, aquest subjecte poètic que ens parla d'amor i de solitud, de lluites i d'alegries, que és fuster i buscador d'or i observador a vegades, ens convida també a fer un exercici de resistència davant l'enlluernament de la societat del benestar en què vivim i que revela la seva falsedat als versos d'Obiols. Així, a la visió d'un futur distòpic on la realitat artificial anul·li la vida (Dia 16), poema que enarbora el pas natural del temps com a bastió últim de la humanitat, o, al Dia 19, on denuncia «el rostre aquell refet en flaixos virtuals, a cop de píxel».

Blanca Ripoll

Invitació al viatge poètic

Pere Vilanova Estrada
Korenlei
Curbet edicions, Girona, 2014
82 pàgs.

Korenlei, i sobretot l'apartat final del llibre *Les tres estacions* «és una invitació a realitzar un viatge cap a un món on refugiar-se, on les pors creixen però els somnis es compleixen.»

Així comença l'explicació el jove autor barceloní del seu projecte *Korenlei* micromecenat a Verkami. És un projecte perquè no és tan sols un llibre, sinó que es tracta d'una fusió de paraules, poemes, amb les músiques que ell mateix fa i interpreta en concert com a cantautor. Així doncs, ens trobam uns poemes que han anat agafant forma de cançó, que han madurat després de la seva creació, del seu naixement a partir d'un viatge llarg i d'un repòs, d'on ha nascut també un disc.

El llibre intenta captar els detalls d'un paisatge aliè al nostre, llunyà. Potser per això el llibre té algunes introduccions —i epíleg final de Pere Ballart—, on ens guia, com si es tractés d'un mapa que conserva el seu cervell, pel recorregut topogràfic, imaginari i alhora real, de l'autor. Potser aquest guiatge pel color, per l'olor del vent... cada moment va portar l'autor a un parc diferent de Gant, a Bèlgica: «La màgia misteriosa de la neu a les teulades, de la grisor quasi permanent al cel, dels campanars envitrallats i els parcs, que sovint se t'apareixen de sobte entre dues cases al costat d'un canal». El títol *Korenlei*, fa referència a la riba del canal que travessa el centre de la ciutat, per tant, els tres parcs. Entén aquest espia com el nucli, com si fos un arbre d'on pengen lletres i s'han de collir i cosir.

En aquells parcs, hi trobà pau, llibertat, amors: «La nit és femenina. No és cosa seva de fer-te preguntes quan tu ja intentes no pensar? O mentre carreteges dones inerrants en bicicletes líquides i els hi volen els cabells...» o bé:

Cicatrius que perduren

«Em va obrir la boca i vaig menjar, cossos prohibits, fanalers sedats, iogurts eters lliscant als rius de l'amor, batecs massa forts, metrònoms sagnadors de les revolucions...» Molts d'ells són narratius, textos en prosa, cosa que li permet descripcions més precises i alhora al·legòriques, ja que viu en un món, un bosc, propi del teatre: «L'actriu movia els fils, preparava el primer dels actes. Les fades negres van volar de nit». Com en l'infern de Dant, criatures de tot tipus habiten el bosc. Ell, a cops, és qui domina aquest món: «Vine i estima'm i, junts, serem dictadors», d'altres: «Una nit les dents van créixer i el carro que tiren els grifons ens va assolar».

Com que Pere Vilanova no es sent la veu com a poeta, dubta, vol ser hermètic, en moments reflexiona sobre la mort, no li tem, en parla amb termes atzarosos; emplaça un caixer automàtic a ser el dispensador de morts. Finalment l'amor guanya a les parts obscures del llibre. Es lliura a les mirades libidinoses sense pensar amb l'escriptura: «les feroses mirades libidinoses t'injecten pigments de desig, i s'agenollen, i et llepen fent-se dignes d'un poema que ja no escriuràs.» S'acaba retrobant amb la llibertat tot i el viatge erràtic: «Lliure és el pronom que sóc, vull saber on».

A la tercera part del llibre intenta ser més resolutiu: «Crec que farem l'amor aquesta nit [...] és més lluny apropar-se.» L'amor inunda el conjunt que ens lliura a una quarta part, ara ja si en vers, on es mostra tal com és. Són els versos que canta, per tant, els que té perfectament interioritzats i els expressa amb avidesa: «Quin silenci, com caminen les fulles. / Va de mà en mà / llegint els palmells.» Al final l'autor vol cloure el llibre traient el millor que té dins: «Quan ella creu que pot canviar-me / m'agafa i treu el millor que tinc».

Per ser un viatge hi ha d'haver moviment. Tot continua en un petit poble dels Pirineus, a la Vall Ferrera i finalment a Barcelona on persegueix somnis. Allà, amb perspectiva, extreu els aromes del nou món que acaba de conèixer i el refà amb tinta.

Si bé cal dir que les lectures són múltiples i queden obertes a interpretacions de tot tipus. Tot un assaig de futures veus que l'autor anirà explotant.

Pau Vadell i Vallbona

Juli Capilla
Els mots, i no [buit]
Germania, Alzira, 2014
74 pàgs.

En el número 65 d'aquesta revista, els poetes Josep Lluís Roig i Maria Josep Escrivà signaren un article sobre l'allau de títols publicats últimament per la col·lecció «Mil poetes i un país», de l'editorial Germania. A grans trets, afirmaven que es tracta d'un «autèntic boom de títols amb aspectes lloables» i uns altres «que mereixen alguna reflexió crítica». I tot seguit remarcaven que, si bé l'activitat frenètica impulsada des de la col·lecció ha permès l'aparició de noves veus —algunes d'elles, prometedores—, no sempre s'ha fet «un treball editorial de selecció, ni de depuració amb llibres que ho necessitarien». L'article és un exercici de crítica mesurada i constructiva, la qual cosa és d'agrair, i de segur que els editors n'hauran pres bona nota.

Ara bé, les observacions anteriors no són extensibles, en absolut, a la col·lecció «Plaerdemavida» amb què la mateixa editorial ha donat a conèixer el darrer poemari de Juli Capilla. De fet, aquesta col·lecció es distingeix per l'edició acurada dels llibres i per la difusió de poetes valencians contemporanis amb una trajectòria considerable. A més, tampoc no hi falten traduccions interessants, com ara el famós *Udol* d'Allen Ginsberg o una tria de poemes de l'autor xicà Nephtalí de León. En aquest sentit, la presència de Juli Capilla en el catàleg de «Plaerdemavida» no fa sinó reforçar-ne la línia editorial i augmentar-ne el prestigi. No debades, *Els mots, i no* és la cinquena obra d'un autor que, en poc temps, ha esdevingut una de les veus més actives del panorama poètic valencià, tal com ho demostren els llibres de versos que publicà la dècada passada: *Llibre dels exilis* (Moll, 2006), *Aimia* (Aguacleara, 2008), *L'instant fugaç* (Bromera, 2009) i *Raspall* (Bromera, 2010).

En concret, *Els mots, i no* fixa un abans i un després en la producció poètica de Juli Capilla, un punt d'inflexió determinat, en primer lloc, per la densitat conceptual dels poemes, que canvien el narrativisme de llibres anteriors per la proposta d'indagar els abismes de l'ànima des de la reflexió filosòfica, i, en segon lloc, pel to marcadament aspre i desencisat del jo poètic, que evoluciona del lirisme sensual de la primera secció a un nihilisme produït per l'experiència del desamor que amera la resta del poemari. A nivell estructural, però, *Els mots, i no* segueix el camí d'*Aimia* o *L'instant fugaç*, en tant que palesa la voluntat de crear un llibre unitari. Així, el llibre està dividit en quatre parts d'acord amb els elements formulats pels filòsofs presocràtics —«aigua», «terra», «aire» i «foc»—, que el poeta associa, respectivament, als moments del dia —«alba», «migjorn», «vesprada» i «cap al tard»— i a diversos estats d'ànim. En última instància, l'autor deixa el lector a les portes de la «nit», que es correspon amb el cinquè element a què feien referència les escoles filosòfiques de l'edat mitjana: el «buit». És obvi que el diàleg del poeta amb la tradició de la Grècia clàssica hi és present, però no ho és menys el diàleg amb Ausiàs March. No debades, la cita que obri el poemari és una autèntica declaració d'intencions extreta del poema XXVII del poeta valencià, que remarca l'estat emocional convuls del jo poètic debatent-se entre els desig de viure i de morir. Si bé en *L'instant fugaç* el conflicte es resolvia a favor de la pulsio vital, en *Els mots, i no* ho farà pel costat d'una tristesa abassegadora que paralitza el poeta. March ja definí aquesta sensació amb el mot de «sobredolor», és a dir, la impossibilitat de pensar amb claredat per trobar-hi una sortida. Ni tan sols el poder salvífic de les paraules pot redimir el poeta del dol que l'acuita, tal com inferim del poema que tanca estratègicament el llibre, «Paraules, fi», en què llegim: «No més paraules: prou de lletanies, / de precis i d'invocacions sens ressò, / rogatives que cauen en el buit / com una pedra enmig de l'oceà.» En definitiva, el lector no trobarà en els poemes de Capilla concessions a l'esperança, però hi escoltarà el batec de la veritat.

Salvador Ortells

MONTSERRAT ABELLÓ (1918-2014)

Quan l'estiu de 2014 el Consell de Redacció de *Caràcters* es va posar en contacte amb Montserrat Abelló per comunicar-li que aquestes pàgines centrals estarien dedicades a la seua obra, ella va rebre la notícia amb l'estusiasme que la caracteritzava. Durant l'agost ens va fer arribar la fotografia i el text que reproduïm. Ens queda pendent la presentació del número que vàrem parlar amb ella i que, malauradament, no comptarà amb la seua presència però estem segurs que la seua força hi serà ben present.

BIBLIOGRAFIA

POESIA

- Més enllà del parlar concís*. Paiporta: Denes, 2014.
Al cor de les paraules (Obra poètica 1963-2002). Barcelona: Proa, 2002; 2012.
Poemes d'amor. Antologia. Paiporta: Denes, 2010.
El fred íntim del silenci. Paiporta: Denes, 2009.
Memòria de tu i de mi. València: Edicions de la Guerra, 2006.
Asseguda escrivint = Seated Writing. Barcelona: MX edicions, 2004.
Dins l'esfera del temps. Barcelona: Proa, 1998.
Són màscares que m'emprovo... Barcelona: Cafè Central, núm. 63, 1995.
L'arrel de l'aigua. València: Edicions de la Guerra, 1995.
Foc a les mans. Barcelona: Columna, 1990.
El blat del temps. Barcelona: Columna, 1986.
Vida diària. Paraules no dites. Barcelona: La Sal, 1981.
Vida diària. Barcelona: Joaquim Horta, 1963.

TRADUCCIONS

- Sexton, Anne: *Com ella*. Barcelona: Proa, 2011.
DD. AA.: *Cares a la finestra: vint dones poetes de parla anglesa del segle XX*. Sabadell: AUSA, 1993; Barcelona: Cercle de Lectors/Galaxia Gutenberg, 2010.
Plath, Sylvia: *Sóc Vertical. Obra poètica 1960-1963*. Barcelona: Proa, 2006.
Montero Wall, Gloria: *Totes aquelles guerres*. Barcelona: Meteora, 2000.
Dylan, Thomas: *Poemes*. Barcelona: Cafè Central, núm 75, 1995.

- Rich, Adrienne: *Atles d'un món difícil*. València: Edicions de la Guerra, 1994.
Plath, Sylvia: *Ariel*. Barcelona: Columna, 1994.
Plath, Sylvia: *Tres dones*. Barcelona: Columna, 1993.
Forster, E. M.: *Maurice*. Barcelona: Columna, 1987.
Christie, Agatha: *Un gat al colomar*. Barcelona: Molino, 1986.
Christie, Agatha: *Sang a la piscina*. Barcelona: Molino, 1986.
Plath, Sylvia: *Arbres d'hivern*. Barcelona: Llibres del Mall, 1983.
Bach, Richard: *Il·lusions*. Barcelona: Javier Vergara, 1977.
Cirici Alexandre: *Barcelona, City of Art*. Barcelona: Teide, 1975.
Perkins Gilman, Charlotte: *El paper de paret groc*. Barcelona: La Sal, 1971.
Murdoch, Iris: *Sota la xarxa*. Barcelona: Proa, 1965.

ANTOLOGIES

- Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del segle XX*. Barcelona: La Magrana, 1999.
Memòria de l'aigua. Onze escriptores i el seu món. Barcelona: Proa, 1999.
Contemporànies. Antologia de poetes dels Països Catalans. Tarragona: Institut Català de la Dona i El Mèdol, 1999.
Cartografies del desig. Quinze escriptores i el seu món. Barcelona: Proa, 1998.

POÈTICA

Quan em pregunten per què escric, en el meu cas poesia, la meva resposta es basa en dos fets primordials que són l'essència de la meva poètica.

Primer. Escric per una necessitat d'expressar-me. De dir allò que m'emociona, colpeix, neguiteja, a partir de les preguntes que no ens hem deixat de fer des de la Prehistòria: qui som?, on anem?, i que es tradueixen en buscar el perquè de tant dolor, de tanta injustícia, de tanta ignomínia; contrastat pel goig de viure i de copsar el meravellós del món que ens envolta.

Segon. Escric per la meva passió per les paraules. Quan en un moment donat vaig sentir aquella necessitat d'expressar-me vaig fer-ho escrivint poesia. Però no a base de mètriques i rimes, com havia intentat fer anteriorment, sinó partint de la paraula nua, del seu pes i densitat; és a dir: basant-me en el sentit profund de la paraula.

I vaig sentir com les paraules em fluïen «vives» a les mans, seguint el seu propi ritme intern, impulsades pel que jo sentia. Aquesta ha estat la meva autèntica retòrica, lligada a la senzillesa de l'expressió i a la musicalitat dels sons. Una poesia despresada d'anècdotes, diàfana, sonora, en què l'expressió sorgeix per dir la meva veritat. El resultat d'aquest impuls va ser el meu primer llibre, *Vida diària* (1963), al què seguiren tots els altres fins avui mateix amb *Més enllà del parlar concís* acabat de publicar. Així, durant més de quaranta anys, no he deixat d'escriure poesia i de traduir-ne.

Aquesta meua manera de versificar, primer intuïtiva, em fou feliçment corroborada a través d'autores tan importants com Sylvia Plath, Anne Sexton, Adrienne Rich, i tants i tantes altres, que també ho foren molt més quan deixaren de pensar en cànons establerts i es guiaren per la força de les paraules.

Així, d'una manera similar com ho és avui el traç en la pintura o el so en la música, en què tots els estils són admesos, guiats per la mà o l'oïda de l'artista.

Tot això que sembla tan senzill avui va ser bastant més difícil d'acceptar per la crítica. I s'explicita en molts poemes dels meus llibres, com a *Paraules no dites* (1981), que s'obre amb aquestes paraules meves: «Em pregunto si escriure és passió o necessitat de sobreviure», o en aquest poema d'*El blat del temps* (1985) que comença dient: «M'asseuré com si no tingués / altra cosa que el ritme de / la paraula».

**Pàgines patrocinades per la
Institució de les Lletres Catalanes**

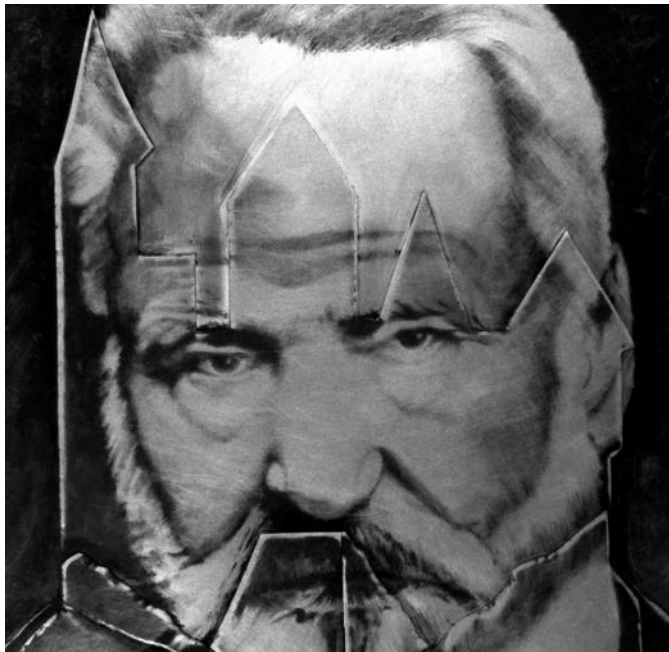
El començament de l'aventura

Vaig conèixer Montserrat Abelló per primera vegada en una trobada d'escriptors de l'AELC a Benicarló, uns dies d'hivern assolellats, quan llavors tots teníem gairebé trenta anys menys, ella estava abocada de ple a la poesia, potser fos l'octubre del 1990. L'un per a l'altre érem dos desconeguts que, per atzar, començàrem a contar-nos la vida, la meua sense punt de comparació amb la seua —sis o set anys fent d'editor de poesia, una vintena d'obres publicades; un candorós reconeixement en alguns cercles de poetes—; no ens coneixíem, que per a això són les trobades d'escriptors.

En conèixer la seua vida vaig sentir un profund calfred i vaig intuir un poc quina classe persona començava a revelar-se'm. No se'm poden oblidar aquelles sensacions. Hi aparegueren els escriptors, la postguerra, el que semblava un relat literari, se'm personificava de manera privilegiada, els exiliats i els retornats cobraven una presència carnal com no havia imaginat mai, estava descobrint una poeta.

Així, a banda del seu ferm compromís civil, el seu compromís amb la poesia ha estat intens i actiu, sense excuses, d'una naturalitat que desmentia que per ella passaren els anys, i la coherència del seu treball ho ha confirmat. La seua vitalitat humana i intel·lectual em resultà força atractiva, mantenia una gran relació amb els moviments de dones de totes les edats, especialment amb les escriptores joves; la seua reivindicació de les dones poetes ha estat constant i contra totes les barreres; en particular, tenia una profunda admiració per Joan Oliver, per Maria Mercè Marçal... Es trobava gustosament submergida en la vida poètica i literària de Barcelona i l'ha seguida fins al penúltim dia de vida.

A més, la seua presència física també conservava un gran atractiu, era de cos àgil, petita, ossuda, de mirada vivaç i receptiva, lúcida de paraula, sabia vestir amb una elegància desimbolta que es feia d'admirar. En les converses, tenia la rara virtut de ser l'última a rendir-se encara que apuntés l'alba; també fumava. Ha sabut beure

sempre amb dignitat, i passats els anys sent que compartir una copa amb ella era un ingredient molt agradós. Però ara parlava de Benicarló, on vaig descobrir aquest tarannà de Montserrat Abelló mantingut amenament i feliçment, provocativament i tot, fins al final dels seus anys.

Evoque una naturalitat amb què es projectava perquè ella gosava assaborir els petits plaers que les ocasions proporcionen a la vida, moments que envolten les persones alhora que les transporten cap a les quimeres de l'art, a l'àmbit de les emocions. Però Montserrat Abelló sempre anava per feina, la seua tasca es projectava en l'escriptura creativa, en el seguiment lector i personal de la poesia catalana, en especial de les poetes, com també força en la traducció i divulgació de dones poetes contemporànies de parla anglesa.

Per tant, han estat les seues unes preocupacions literàries molt àmplies i generoses per aquesta diversitat d'interessos, fet que li dona una personalitat

molt madura i, en aquest cas, per la continuïtat ha assolit fites molt elogioses, amb el treball consegüent. Així, la publicació de l'obra pròpia i el discret conjunt de traduccions —Plath, Rich, Sexton, etc.— és un inventari molt significatiu. Any rere any, així, en unes dècades l'Abelló s'ha configurat com una poeta de relleu en la poesia catalana, i ausades que no ha estat una època fàcil ni per als poetes, ni per als escriptors en general, tot i que el futur és sempre incert.

Avui em trobe que Montserrat Abelló es dispara després de Benicarló, és a dir, assoleix una regularitat molt admirable, i que he estat un privilegiat per haver-la acompanyada en la seua evolució. Fa tres dècades no es veien les coses igual, el camí d'un autor sovint és incert. Entre 1963 i 1990 Montserrat havia publicat quatre llibres, amb pròlegs de Joan Oliver, Marta Pessarrodona, Maria Àngels Anglada i Maria Mercè Marçal, respectivament, i això és ben signifi-

ficatiu de l'àmbit en què es trobava, i que secretament ella ben bé que cospava com li bullia el cap, i així el treball d'escriptura i traducció en què es trobava seguia sense pausa. Ja havia publicat Sylvia Plath, el 1985, i el 1993, *Cares a la finestra: vint dones poetes de parla anglesa del segle XX* la seua il·lusió amb aquestes poetes fou permanent. El 1995 es publica *L'arrel de l'aigua* però la condició que em posà és que abans es publicués la traducció de *l'Atlas d'un món difícil* d'Adrienne Rich, és clar, perquè ella temia molt que la traducció es quedés sense publicar.

Des de llavors mantinguérem una connexió regular i publicàrem les obres com bonament venien, quan me'n parlava de la darrera escrita, sempre li deia que aquella seria la penúltima que li publicaria. Pareix que per algun encant ha estat així, doncs sembla que l'última ha estat l'antologia *Poesia des dels balcons*, de Riba-roja d'Ebre, el passat juliol. Així que des d'ara el meu quefer serà reveure els seus versos, els seus gestos i el seu somriure.

Vicent Berenguer

Montserrat Abelló: l'art poètic i l'art de traduir

L'any 1993 la modesta editorial saba-dellenca AUSA, que fins aleshores s'havia dedicat a publicar llibres d'art, amb excel·lents resultats, donava a conèixer *Cares a la finestra: vint dones poetes de parla anglesa del segle XX*, un volum que Montserrat Abelló signava com a editora, traductora i prologuista. Aquest llibre va significar una fita en l'obra d'Abelló, però també en la poesia catalana. D'una banda, perquè fins aleshores, l'obra de la poeta havia restat com *amagada* —tot i haver publicat ja quatre llibres, amb lloes de prologuistes de luxe com Joan Oliver, M. Mercè Marçal o M. Àngels Anglada— i valorada com una poesia interessant però no destacable, potser perquè era una escriptura que no s'ajustava a cap dels cànons existents i que no feia part dels corrents majoritaris. El desconcert habitual, doncs, d'aquells que havien d'haver-la «descobert» molt abans però que no gosaven arriscar res.

La publicació de *Cares a la finestra* va suposar la incorporació al català de noms fonamentals de la poesia en llengua anglesa del segle passat. Es tractava de donar a conèixer en català «poetes, les traduccions de les quals és gairebé inexistent, en una tradició, la nostra, d'alt nivell, en molts casos, però bastant desfasada quant a noves tendències i, sobretot, la falta de precursoras o models en què emmirallar-nos en un país com el nostre, en el qual la poesia de dones sempre ha estat mirada des d'una òptica masculina, com una poesia menor, i no han estat mai més de dues o tres poetes considerades dignes de figurar entre els seus companys masculins».

El llibre mostrava una significativa i rigorosa selecció de textos de cadascuna de les poetes triades, de Stevie Smith (1902–1971) a Rhea Tregebov (1953), passant per les més conegudes Anne Sexton, Adrienne Rich i Sylvia Plath. Abelló, a partir d'aquell moment, veurà la pròpia veu afectada pels discursos i el to d'aquestes mestres que acabava d'anostrar. Els seus poemes adquireixen una nova sonoritat, un ritme i una carnalitat que faran que, en especial, les noves generacions de dones poetes trobin en Abelló un mestratge i un guiatge. Escriu del cos i des del cos, com mai no ho havia fet abans: «Desembasto els anys / que damunt del cos / s'han tornat cuirassa. / Em miro al mirall / i no veig altra cosa / que aquesta pell / que se m'adhereix / com un guant destenyit / que

he dut massa temps. / Però em queden els ulls i sé / que dins d'aquest cos / encara m'hi corre ben roja la sang.» *Cares a la finestra* va anar adquirint una rellevància cada vegada més gran com a paradigma d'una nova escriptura, d'unes noves veus que volien mostrar la visió de la vida des de l'altre cantó, i que introduïen temes que havien restat velats fins aleshores, com ara la concepció del sexe, l'avortament, la maternitat, la menstruació, etc... El llibre va ser reeditat l'any 2010, ja no en una editorial modesta, sinó a Galàxia Gutenberg. Com la pròpia poesia d'Abelló, les traduccions de les poetes anglosaxones, ajudaven a prendre consciència que la seva veu transcendia el jo singular per esdevenir un tu plural, col·lectiu, en el qual hi són representades totes les dones.

Més enllà d'aquest llibre, Montserrat Abelló ha continuat fins ara mateix amb la seva tasca de traduir¹, una activitat que ella considera com a escriptura pròpia, i en la qual excel·leix: a l'hora de traduir, sap triar aquell mot precís que marcarà el camí de les altres paraules que l'acompanyen. Abelló ha tractat de ser fidel a les autores que tradueix, però també a les seves lectores, al text, al context...

Com ella mateixa ha explicat en diverses ocasions, haver-se dedicat a la traducció li ha fornint la capacitat de ficar-se en la pell de les poetes que estimava i que, per aquest motiu, ha traduït. De fet, la lectura de les poetes que després farien part de *Cares a la finestra* va estimular-la a escriure poemes, a cercar una veu pròpia, original, per dir com estima la vida. El mestratge d'Abelló com a traductora el notem, no solament en el to amb què encerta a girar al català els versos originals en anglès, sinó a saber trobar solucions imaginatives i de qualitat per a determinats paranyes dels originals. Veiem-ne alguns exemples, extrets del llibre *Atlas d'un món difícil*, d'Adrienne Rich. Rich escriu: «A woman wired in memories stand by a house...»; Abelló troba una

solució enginyosa per a *wired*. Podria dir lligada, connectada, però s'inventa, amb encert, l'adjectiu filferrat. «Una dona filferrada en els records drete davant d'una casa...», que dóna l'exacta mesura que Rich pretenia de la dona que està com presonera, cosida en els records per un fil gairebé invisible, del qual no es pot desseixir. «Some old glasses for wine or brandy for an ignorant / passionate time—we were in our twenties—» Abelló ho transforma en «Uns vasos desparionats de vi o de conyac, d'un temps / ignorant i apassionat —de quan érem / molt joves». Aquí trobem l'astúcia d'adjectivar uns vasos, que en anglès serien «rars» o «escadussers», en uns objectes ara «desparionats» —potser com un home i una dona que havien viscut una passió en el temps de la seva joventut. O, finalment, el ritme i la sonoritat musical que sap imprimir als versos: «I drive inland over roads / closed in wet weather, past shacks hunched in the canyons / roads that crawl down into darkness and wind into light / where trucks have crashed and riders of horses tangled / to death with lowstruck boughs», que traduïts sonen així: «Condueixo terra endins per camins intransitables / en temps humit, vora cabanes vinclades a les gorges / camins que baixen arrapats en la fosca i serpentegen vers la claror / on els camions s'han estavellat i genets embolcallats / i colpejats pel brancatge han trobat la mort».

En una ocasió vaig escriure que la poesia de Montserrat Abelló commou per la seva aparent senzillesa, pel seu llenguatge directe, per la seva transparència i per la seva contundència. Aquestes característiques les ha sabut traslladar a unes traduccions que són molt més que peces substancials de la nostra cultura.

Antoni Clapés

¹ Principals llibres de poesia traduïts per Montserrat Abelló: *Cares a la finestra: vint dones poetes de parla anglesa del segle XX*. Sabadell, AUSA, 1993. Reedició: Barcelona, Galàxia Gutenberg, 2010. *Poemes*, de Dylan Thomas. Barcelona, Cafè Central, 1995. *Sóc vertical. Obra poètica 1960-1963*, de Sylvia Plath. Barcelona, Proa, 2006. *Atlas d'un món difícil*, d'Adrienne Rich. València, Edicions de la Guerra, 1994.

Montserrat Abelló ha conegut la fortuna de la longevitat: una llarga vida de noranta-sis anys li ha permès veure com la seva obra s'anava fent a poc a poc espai entre els lectors, mentre paral·lelament es guanyava el reconeixement institucional. I no em fa por recórrer als tòpics: ha mort indiscutiblement vella, sí, però jove d'esperit, en un moment de plenitud creativa i amb una lucidesa intel·lectual i cívica del tot envejables. Us proposo una ràpida aproximació a la seva poesia, que ho ha de ser també indèstriablement a la seva vida, a través de quatre de les múltiples finestres per on la podríem analitzar.

Una veu feta

Montserrat Abelló, nascuda el febrer de l'any 1928, publica per primera vegada l'any 1963. *Una vida diària*, llibre apadrinat editorialment —i signant-ne el pròleg— per Joan Oliver, apareix quan Abelló ja ha fet quaranta-cinc anys i tragina a l'esquena l'experiència de la guerra i de l'exili, també la de la família i la maternitat, que inclou a més una vivència directa del que avui en diem la diferència: Fernando, el seu tercer fill, té la síndrome de Down.

El llibre, llegit avui, permet constatar que la veu d'Abelló ja esclata ben feta, madura, sense gaires vacil·lacions. Des d'aquells primers poemes, els seus trets estilístics i formals es mantenen prou estables perquè els puguem reconèixer, malgrat les relatives variacions temàtiques, l'enriquiment de la imatge o les inflexions del to, que hi són, tot al llarg de la seva trajectòria, fins al darrer llibre publicat, *Més enllà del parlar concís*, aquest mateix 2014.

Una trajectòria, fem-ho notar, que, tot i haver-se manifestat tardanament, també tot i les discontinuïtats —el segon llibre no apareixerà fins als anys 80—, serà de mig segle repicat. I sense irregularitats marcades pel que fa als valors i les qualitats de l'obra publicada.

La vida diària

El títol del primer llibre ajuda a emmarcar els contorns temàtics i els pretextos, els interessos o les preocupacions si ho preferiu, d'Abelló. L'estímul primer de la seva poesia és la vida diària d'una dona madura i mare de

La felicitat gravetat La poesia de Montserrat Abelló

família a la segona meitat del segle XX. És a partir d'aquesta evidència que la mateixa Abelló no s'excusava de dir que ella escrivia poesia de dones, i en aquest sentit femenina.

Compte, però, el contorn i el pretext són aquests, però el poema porta sempre el lector molt més enllà. Hi parla aquesta veu de dona, però parla de tot el que pot preocupar qualsevol altre persona: els condicionants socials i de gènere donen a Abelló el punt de vista des del qual viu, observa, reflexiona i convida a meditar sobre tot, sense excepció.

Una tradició involuntària

Abelló comparteix aquest punt de vista amb les grans poetes del segle XX. Ella mateixa explica que ho va descobrir, després d'haver començat a escriure, després d'haver publicat el primer llibre, en llegir Sylvia Plath i Anne Sexton, per esmentar només dues de les autores que encapçalen el que és, sens dubte, una tradició ben perfilada, la de la poesia de dones, la poesia feminista fins i tot.

Una tradició en què Abelló s'inscriu de primer involuntàriament, per dir-ho així. Però que després ella ajudarà activament a construir i a fer reconeixible amb iniciatives literàries com l'antologia *Cares a la finestra* de poetes anglosaxones. També en comprometre's amb el comitè d'escriptores nascut, al voltant de la seva figura i, sobretot, la de Maria Mercè Marçal, a redós del PEN Català. I encara, després, en acceptar —si no promoure— el paper de padrina de moltes de les poetes més joves, fins a les de la més última fornada, que van trobar aixopluc en la seva companyia, la seva amistat i el seu somriure.

Senzilla i transcendència

He parlat en altres llocs, a propòsit de la poesia de Montserrat Abelló, de la fragilitat del vidre, de senzillesa i de simplicitat. També de la transparència i de la falta de pretensions. O de l'optimisme vital que se sol desprendre dels seus versos. M'adono que aquests qualificatius poden induir a entendre que Abelló és, en alguna mesura, una poeta naïf. I res no seria més lluny de la realitat.

Abelló tria de dir les coses amb menys paraules, concisament, i eludint els grans mots, els conceptes solemnes, les abstraccions. Tria d'anar despullant l'expressió per comptes de florir-la i matisar-la. Tria de compartir l'observació i la contemplació del que és i s'esdevé més que no d'emetre judicis i màximes amb pretensió definitiva. Tria —i aquesta elecció ja és decididament vital abans que literària, i com totes la configura moralment— de donar gràcies per l'amor i l'amistat en comptes d'amargantejar de solitud i de xacres.

És per tot això que Abelló aconsegueix de construir una veu que pot semblar joiosa, i en molts moments ho és, però que obre la porta, alhora, a la gravetat. Hi ha, darrere les imatges recurrents —tan simples, sovint, com ho són les de les mans, els ulls, els núvols, el dir i el silenci—, una passera cap a un món de símbols d'innegable transcendència. Que Abelló deixa parada a l'abast del lector i la lectora que els vulgui compartir i fer-se'ls seus. Amb un somriure, potser fins i tot una mica murri.

Oriol Izquierdo

L'estimada Montserrat Abelló ha deixat el món físic abans que es publicués aquest escrit. Estic convençuda que allà on sigui que s'hagi expandit el seu silenci tan amable rebrà aquest regal d'amor i gratitud, i li agradarà. Ara que ja coneixes «aquell únic secret / per força tan senzill», Montserrat, desitjo que t'hi puguis abandonar amb total alegria.

Vaig conèixer la meva amiga Montserrat Abelló en un recital, quan jo tenia poc més de vint anys. Després vaig començar a llegir la seva obra i m'hi vaig enganxar. Com que em vaig trobar escrivint poemes inspirats molt directament en les seves paraules, vaig sentir la necessitat de fer-li-ho saber. O sigui que un dia que vaig coincidir amb ella vaig demanar-li, amb certa vergonya, si podia ensenyar-li un llibre que estava escrivint i que s'inspirava molt clarament en la seva obra. Em va convidar, encantada, a casa seva. Així va ser com va començar la nostra amistat. Durant uns quants anys l'he visitada sovint, en una determinada època fins i tot cada setmana, i hem conviscut bastant. Com que m'he anat allunyant de Barcelona, cada vegada ens hem vist menys, però continuo portant-la al cor. Per aquest motiu estic molt contenta d'escrivir aquestes ratlles. És un regal que li faig i que em faig. Trobo que és important ser conscient de les persones que han tingut un paper important en la teva vida.

I què és el que m'agrada tant de la poesia d'Abelló? Que és fresca, cristal·lina, sincera, potent, valenta, compromesa, directa, lliure, senzilla i profunda. El seu exemple m'ha ajudat a investigar en la meva pròpia senzillesa de llenguatge, en la capacitat de dir molt amb poques paraules i també segurament en la possibilitat de comprometre'm amb el benestar dels altres sense escriure un pamflet. Els seus poemes són oberts, d'imatges diàfanes, prou vagues i subtils perquè puguis trobar-t'hi fàcilment a tu mateix. Són universos vius i lleugers. Emergeixen d'una voluntat de dir les coses pel seu nom, de descobrir allò que sembla amagat i de construir un món més ample i lliure en què hi hagi lloc per a tothom i s'escoltin amb tendresa els gestos diaris i les coses petites.

Montserrat Abelló ha hagut de fer un procés a l'hora de permetre's expressar-se amb la poesia, conquerint una

Montserrat Abelló: l'obertura i l'amplitud

forma poètica personal i prenent consciència dels grans beneficis que comporta el fet d'escrivir. Com és sabut, Abelló sempre havia tingut passió per la lectura i l'escriptura i havia assajat d'escrivir poemes, però no n'havia quedat mai satisfeta, perquè escrivia cenyint-se a uns paràmetres tradicionals en els quals no se sentia còmoda. Després del naixement del seu tercer fill, amb síndrome de Down, la necessitat d'expressió va poder més que qualsevol escrúpol literari i va ser aleshores que es va posar a escriure transcendent els formalismes clàssics i va trobar la seva veu. Aquesta veu que ens parla de tan a prop.

Potser és aquesta connexió amb la pròpia veu, amb l'expressió personal més sincera i veritable, allò que m'agrada més de la seva poesia. Al meu entendre, la seva poesia es preocupa més per la forma concreta que no pas per la global. Li interessa expressar amb claredat i concisió, basant-se en el so i el significat de les paraules immediates, i és a partir d'aquest nivell més

profund que es construeix l'artefacte del poema. És la veu d'una dona compromesa amb la Vida, que té els ulls oberts i no té por de mirar, i les coses que veu i viu les diu tal com les sent.

Els seus poemes que m'agraden més, a dia d'avui, són els més fragmentats, els que emergeixen d'un flux misteriós, badant una porta interrogant. M'agrada que quedin oberts, que no mostrin una relació gaire directa amb fets empírics concrets, que es preguntin per la vastitud de l'existència humana, que parlin del fet d'estar viu sense comprendre per què, de dubtar, de caminar sense rumb. M'agrada que declarin sense embuts l'amor i la por, la impotència i l'acceptació. M'agrada que, parlant d'ella, Abelló parli de tothom. M'agrada aquesta facilitat, espaiositat i llibertat de moviments. M'hi sento còmoda.

Em sembla que Montserrat Abelló ha fet una aportació molt interessant en la nostra tradició poètica. A més, ens ha fet arribar moltes autores de parla anglesa que s'han convertit en referents importants per a nosaltres. Anne Sexton, Sylvia Plath, Adrienne Rich i tantes d'altres són veus que ens han enriquit molt. Al meu entendre, Montserrat Abelló ha col·laborat a fer el nostre món més lliure, i li n'estic molt agraïda.

Acabo aquestes ratlles amb un poema. El juliol passat es va celebrar a Riba-roja el segon festival de Poesia des dels Balcons, en homenatge a Montserrat Abelló. No vaig poder ser-hi físicament, però vaig col·laborar-hi amb un poema que vaig escriure amb el cor. El faig servir per cloure aquest escrit, perquè em sembla que retrata prou bé la Montserrat Abelló que m'he fet meua. Moltes gràcies, Montserrat.

Fèrtil

Per a Montserrat Abelló

Al bosc on hi ha la deua, tot és silenci.
Camina la poeta amb les mans buides,
pitjant amb gratitud la terra fèrtil.
Poeta són els arbres. Poeta són les
ombres
i el sol que broda l'aire. Camina la
poeta.
S'hi perd i s'hi retroba. Somia certitud.
I s'atansa a la deua, la deua que és
mare.
Pren l'aigua amb les mans buides,
rebut amb gratitud la parla fèrtil.
I el gran silenci.

Diàlegs inacabats:

La incomoditat de la trinxera

Començarem per algunes veritats incòmodes. Quan Valentí Puig i alguns altres diagnostiquen els mals que afecten la cultura catalana i els atribueixen directament al nacionalisme —català, és clar— hi ha una part de l'argumentació que no es pot llançar alegrement al fem. Malgrat l'efervescència política dels darrers temps —parlem de Catalunya, específicament—, manquen lectors i consumidors de cultura catalana. I el nivell d'exigència —d'uns i d'altres, de consumidors i productors— és manifestament millorable en termes generals. Hi ha, és cert, autocomplença i una discutible promoció de la mediocritat en perjudici del rigor i l'excel·lència. Hi ha una cultura catalana d'allau, descaradament *mainstream*, que prima el vessant quantitatiu, l'oportunitat, el consum acrític i les modes de temporada. La publicació de desenes —tal volta centenars— de títols absolutament prescindibles al voltant de la hipotètica independència de Catalunya i l'efemèride del 1714, fent el tap a unes altres novetats ben interessants —fins i tot d'aquests mateixos temes—, no projecten precisament una imatge de cultura amb dimensió europea.

Alhora, hi ha al subsòl una producció feta amb rigor i criteri, capaç de generar obres i traduccions de les quals ens podem sentir orgullosos. Però els problemes descrits abans em fa l'efecte que desborden les fronteres catalanes: una ullada a les llistes dels llibres més venuts, els hàbits lectors i la producció editorial —o musical!— a Espanya proporciona diagnòstics molt semblants. I vicis institucionals i mediàtics sorprenentment analògics. És cert que una cultura més gran, que engloba també allò que es fa en castellà a Catalunya —ningú pot oblidar que Barcelona és un dels epicentres de producció editorial en espanyol— té més potencial de crear excel·lència i projecció cap a l'exterior. Però la comparativa no serveix per alimentar la idea d'una cultura depauperada, autocomplaent i banal pels designis erronis de la hidra nacionalista (catalana).

Hi ha argumentacions, fet i fet, que s'acomoden a una realitat imaginada.

La hipòtesi que la cultura catalana eixiria guanyant dintre de l'Estat i amb un marc de relacions més amable, estaria «sustentada en una idea d'Espanya que no existeix ni sembla haver d'existir en un futur», escrivia Pere Calonge en aquestes mateixes pàgines en una assenyada i equilibrada ressenya a propòsit de la publicació de *L'os de Cuvier* (Destino, 2004), de Valentí Puig. Ras i curt, en un Estat espanyol que s'haguera pres seriosament el seu caràcter plurinacional i pluricultural, promotor de l'intercanvi, la traducció i la projecció cap a l'exterior de la producció literària de les *altres* llengües, respectuós i conscient —socialment i política— de la riquesa que aporta la diversitat al conjunt, el debat es produiria en uns altres termes ben diferents. No cal descriure quin és el marc real.

Com deia Joan Fuster —a qui, per cert, Valentí Puig crucificava amb el mateix escàs rigor i la mateixa bilis fòbica que criticava dels altres— «sóc nacionalista en la mesura que m'obliguen a ser-ho». O siga: amb errors i encerts, excessos i oblit, les institucions catalanes han hagut de fer el

paper de salvaguarda de la llengua i la cultura, de la seua projecció, que l'Estat no tenia cap intenció de fer. Si a Espanya la promoció interior i exterior de les cultures perifèriques en llengua pròpia haguera estat una prioritat —o almenys una línia argumental— parlariem en uns altres termes. Però el ben cert és que la producció cultural en llengua no castellana és contemplada com una mena de cabuderia, d'anomalia capritxosa, una deslleialtat a la «llengua común», un acte deliberat d'incomunicació.

Socialment, no s'entén que un escriptor o un grup de música desenvolupe la seua carrera en català o basc existint la possibilitat de fer-ho en castellà —els lletraferits i músics valencians que fem la tasca en valencià en sabem molt d'això. Els diners públics destinats a educació i cultura en llengua pròpia —més encara en projecció internacional— es consideren malbaratats, una inversió «contra» l'espanyol, una idea projectada des dels mitjans de comunicació i des de les forces polítiques espanyoles que ha penetrat en el teixit social. Però ningú qüestionaria mai el que fa l'Estat amb la promoció de la cultura i la llengua espanyoles.

Hi ha la visió, en el millor dels casos, d'un bilingüisme perfecte i harmònic que no fa necessari promocionar la cultura catalana de forma tan decidida, que veu l'intent d'equilibrar el panorama, amb prioritat per al català, la llengua del país, com un excés nacionalista. Potser a Valentí Puig, Albert Boadella i alguns altres els agradaria més el model del País Valencià traslladat a Catalunya, on la creació i la cultura en català ha sobreviscut en la incomoditat de la trinxera, malgrat els atacs, la marginació i el torpedeig de dues dècades de govern del PP. Un menysteniment matisat una mica els darrers temps davant l'evidència que, sense la producció «nacionalista», per entendre'ns, la cultura en llengua pròpia seria un erm absolut, un vestigi folklòric. El somni humit de l'Espanya autonòmica i monolingüe.

La directora d'aquesta revista de lletres em convida a participar en aquest diàleg, una mica mut, tot cal dir-ho, perquè des d'un mitjà vegetal és impossible la interacció, a partir d'una contundent sentència de Valentí Puig: «El nacionalisme és un llast per a la cultura catalana». Vaig acceptar l'encàrrec per respecte i per amistat, però ja els adverteixo que no tinc gaires ganes de posar-me a discutir, una altra vegada, sobre una qüestió que ha estat debatuda a bastament des dels anys seixanta i que, normalment, diu més coses sobre el pensament polític de cadascú que no pas què li passa a la literatura catalana. També podria haver declinat l'ofertament i instar a l'amiga Pozo a reproduir l'article «L'estranya banalitat de Valentí Puig», de Lluís A. Baulenas, publicat el diari *Ara* del 7 de desembre de 2013.

Coincideixo amb Baulenas gairebé en el cent per cent del que argumenta contra la tesi defensada per Puig al seu article «Los lectores que faltan», publicat a *El País* el 2 de desembre de 2013. Certament, Baulenas escriu que Puig és realment banal quan gosa escriure que qui escriu en català ho pot fer millor o pitjor, però per descomptat que no serà més escriptor per ser nacionalista —nacionalista català, vol dir. Oi tant! Però com ja li va dir Baulenas, això es pot aplicar a qualsevol nacionalitat: espanyola, italiana o flamenca. El nacionalisme no ajuda a formar bons escriptors. Com tampoc no hi ajuda en res ser de dretes o d'esquerres, físic o sifilitic. Per ser bon escriptor cal alguna cosa més que condicions exògenes. Cal tenir, en primer lloc, talent. Una mica, si més no. Sense talent no hi ha creativitat ni històries. I sense històries no hi ha ni novel·les ni poesia. Una altra qüestió és l'aspecte formal que prenguin la prosa i els versos resultants d'un veritable procés creatiu. O si la literatura ha de ser així o aixà. Puig és d'aquells autors que creuen en les literatures articulades i no en les que es fonamenten en la ruptura o l'experimentalisme. Ho va deixar anar en una entrevista del gener del 2011 quan va retornar a Barcelona després d'uns anys a Madrid. És una opinió que no crec que compartissin ni Enric Casassas ni Miquel de Palol ni molts altres escriptors que han afegit creativitat i talent a la literatura escrita en català amb exigència i ambició.

La lleugera mandra que ens envolta

Em fa l'efecte que el problema de la literatura en català, o si es vol la literatura catalana, que per a mi inclouria tota la literatura que es produeix a Catalunya, no deriva dels efectes «perniciosos» del nacionalisme, que no veig que sigui cap virus que afecti especialment els escriptors en català, sinó de mandra. De falta d'exigència literària i de crisi creativa. I en alguns casos, el problema és fins i tot d'incapacitat manifesta per dominar la llengua. La manca de talent sumada a una pobra capacitat expressiva comporta que, sovint, la literatura catalana sigui tediosa, antiga i d'un realisme gairebé historicista. Quan Puig escriu que ha «aumentado el uso social del catalán pero sin acceder a una mayor proyección significativa como lengua de cultura exigente» —*El País*, 16-12-2012—, sembla com si volgués transferir al públic, a les polítiques culturals

o a les escoles la responsabilitat de la manca de lectors en català. Potser sí, però servidor és dels que creu que segurament els autors, els autors mandrosos, que n'hi ha molts, i els editors irresponsables, que encara n'hi ha més, també són culpables de no tenir lectors.

Un aspecte que es podria discutir és per què els bons escriptors no poden viure de la literatura. Ho atribueixo, sobretot, a la mala gestió de la política de traduccions que es fa en aquest país. Molts viuen de fer articles a tant la peça, cosa que els impedeix de centrar-se en el procés creatiu, que és sempre tortuós o complicat. Els escriptors actuals escriuen per a un mercat molt limitat demogràficament parlant, i amb poca tradició lectora, ja ho sabem. Com també sabem que el públic català és tan poc lector com ho és l'espanyol però amb el handicap que disposa d'un mercat molt més petit. Probablement, a més, hem gastat massa energies a definir l'essència de la cultura catalana que a fer-la, que és el que denunciava Puig el 2004 en el seu assaig *L'os de Cuvier*. És clar que un mercat reduït no hauria de ser una excusa. Vostès no s'han preguntat mai per quins set sous els taulells de les llibreries són plens de llibres d'escriptors suecs, israelians o eslovens quan demogràficament Suècia, Israel i Eslovènia són estats tan poc poblats com nosaltres? És que el lector català sap llegir suec, hebreu o eslovè? No, evidentment que no. Llegim autors suecs, israelians, eslovens o búlgars perquè en aquests països els governs gasten molts diners per traduir a altres llengües els seus autors més destacats. En aquest cas, per tant, caldrà concloure que el nacionalisme ha estat la millor política per projectar cap a l'exterior autors que saben explicar històries i les saben escriure. Potser la solució de veritat és aquesta.

L'any 1938 Borges va escriure, referint-se al poeta Leopoldo Lugones que feia poc que havia mort, que «sus razones casi nunca tenían razón, sus adjetivos y metáforas, casi siempre». El mateix es podria dir de Valentí Puig, que viu, com Lugones, escindit entre la dedicació a la creació literària i els excessos irreprimibles del personatge públic. De l'articulista d'opinió.

Deia Oscar Wilde, en aquell conegudíssim prefaci seu a *The Picture of Dorian Gray*, que «there is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written, or badly written. That is all». Així, simplement, «vice and virtue are to the artist materials of art». Wilde descartava el moralisme, doncs, i exalçava la tècnica. Ho feia tot plegat en un manifest que era, de cap a peus i no de casualitat, una provocació.

Per què dic tot això? Des de fa un temps, tinc la sensació que a la literatura valenciana li ocorre tot el contrari, que peca de poc incòmoda, de poc... provocativa. Especialment la narrativa. És una sensació, no em demaneu xifres, no em demaneu estadístiques. Parle dels últims anys. D'ara mateix. Qui sap si hem passat de la provocació literària com a norma d'aquells anys setanta —de *Falles Folles Fetes Foc* o les novel·les d'Isa Tròlec— a l'actual por a l'esnobisme. Almenys una certa por. És el que deu imposar un mercat més consolidat, amb sistema educatiu, més públic potencial, necessitat de convencionalismes i de tot allò.

Provocar

Potser llavors, als setanta i vuitanta, la provocació era excessiva —potser, només— i va emascarar impunement grans obres com, posem per exemple, *Matèria de Bretanya* de Sánchez Cutillas, tan punyent i tan tradicional: sense experiments, sense dinamitar la sintaxi, sense tantes altres coses però amb tantes d'altres. Ara, però, ens apropem a l'extrem contrari. On hi està, la provocació? A tots els nivells, s'entén: radical. I tant que n'hi ha, d'obres incòmodes, d'una o d'una altra manera, però no aquella pulsio per rebentar estructures, aquella iconoclastia que és, en el fons, un toc d'atenció. Tot allò, on està? La lite-

ratura valenciana ha passat —amb excepcions honroses— de l'ansia de trencament dels setanta a l'oliós mercat de novel·les històriques dels noranta, que encara dura. Matisos? Milers. Manuel Baixauli, l'últim provocador. Grans novel·listes com Mira o Domínguez. Nous novel·listes com Aliaga.

No seran pocs els que alçaran una cella davant d'aquestes línies. Però l'advertència hi és. Quina literatura volem, ara i ací? Eixa és, en el fons, la pregunta. Evidentment no aquella precària de la primera democràcia —m'estalvie cometes per a un temps que no vaig viure—, però tampoc una altra potser massa autocomplaguda en títols abocats al sistema educatiu en la seua major part, novel·les històriques somníferes o d'una linealitat tan recta que fa demanar auxili.

Arribats en aquest punt: exagere? Clar. Sense exageració no hi ha provocació, i sense provocació no hi ha salut. Almenys en literatura, clar.

Carles Fenollosa

Qui té massa no aprecia el que té. I així passa que, com que es té massa per llegir i, sobretot, com que no costa de tenir, la gent no valora el que té i no ho llig, perquè l'únic que falta és temps. Falta temps per a llegir tant com es pot aconseguir a un tir de ratolí. I aleshores per on comences? El lloc obvi per on començar és l'únic per on ningú no ho fa: deixar de descarregar-se coses d'Internet. I es confon tenir a l'abast amb tenir al cap. Que tingues textos descarregats a l'ordinador no és, en absolut, el mateix que haver-los llegit. Però aquesta és una diferència que se'ns oblida i que se'ns oblida com més va més. Tenir-ne l'oportunitat ja és un pas i és, sembla, un bon consol, una excusa, una coartada: dona tranquil·litat de consciència. Acumular informació s'ha convertit en el substitut i la sublimació de pair-la. Però seguim sense tenir-la realment més enllà de, com deia aquell, «en potència».

I com que cada vegada tenim més coses per llegir, tenim menys temps per

Lectura i sobreinformació

a cada text i ens sentim més aclaparats. No podem sinó fer ullades o, com diuen, llegir en diagonal. Com has d'aprofundir i com has de gaudir res si tens una cua impacient esperant-te? Lliges cinc línies i ja vols passar al text següent. Quin aclaparament! La comprensió i el gaudi són coses que requereixen temps i, potser, l'esforç i la dificultat de l'aconseguiment. No s'assaboreix igual el llibre que et van dur d'amagat uns amics que viatjaren a França en temps de la dictadura, o l'article que vas esperar durant setmanes a través d'un préstec interbibliotecari, que aquest mateix article o aquell llibre ara que els pots aconseguir de manera

immediata, sense obstacles i sense que ningú haja de viatjar. Mai no pot ser igual. I més si tampoc no costa diners.

No diré que siga la millor manera ni que s'haja de generalitzar, però en el meu cas qui més va contribuir a fomentar el meu desig de llegir fou ma mare quan, cada vegada que li demanava diners per a comprar un llibre, es queixava dient: «Un altre llibre?, però si ja en tens molts!». I és que no hi ha res més bo per paladejar una cosa que el fet que aquesta siga un aconseguint, quelcom que ha costat d'obtenir.

Corren temps estranys, temps en què donar bibliografia no és donar les referències dels textos, sinó els textos mateixos en format digital o, si molt m'apreteu, fotocopiats. L'altre dia, sense anar més lluny, els meus alumnes m'acusaven de no haver-los donat bibliografia, perquè no havia pujat els textos a l'aula virtual. Crec que ja no existeixen les llibreries, però tampoc biblioteques hi deu haver.

Tobies Grimaltos

Un editor (independent) per a Snoopy

Sempre m'ha impactat la imatge del gos Snoopy assegut a la teulada de la seua caseta de gos teclejant amb la seua màquina d'escriure de gos. La següent imatge de la vinyeta era el pobre Snoopy rebent la carta d'algun editor que li agraiïa la confiança dipositada en ell però li retornava el mecanoscrit perquè no s'ajustava a les seues necessitats. M'he imaginat aquest editor com un home malcarat, gras, fumant un puro assegut una taula de despatx atapeïda d'originals relligats, de carpetes polsoses i de papers rebregats. I assegudeta en una cadireta baixeta, al costat d'aquest home, odiós, és clar, hi havia una secretària reprimida, soltera, taquígrafiant aquestes cartes de rebuig que li dictava l'editor mentre expulsant cercles de fum per la boca. Salivava de plaer. Del pur plaer de dir no. De tenir a les seues mans el futur d'un grapat de vulgars ajuntadors de lletres a qui publicava només per lucre. L'editor del meu imaginari, que era el que deia no a Snoopy, signava la carta amb una estilogràfica caríssi-

ma. La secretària d'ulleres enormes, soltera, és clar, espolsava la cendra i enviava la missiva al gos i a centenars d'autors que creien que havien perpetrat l'obra que havia de revolucionar el cànon literari universal. Mentrestant, Snoopy i tots aquests altres autors esperaven la resposta escrivint cartes d'amor o contemplant la lluna. Aquesta afició mea pels còmics va clavar al meu imaginari una figura ben odiosa de l'editor. Poc agraciada, en dirien els cursis.

Però un dia vaig ser jo qui va escriure cartes d'amor mentre contemplava la lluna o llegia les tires d'Snoopy i vaig necessitar un o mil editors. Cap dels que he conegut fins ara són com els que rebutjaven els originals d'Snoopy —en realitat, com els que jo imaginava que li'ls rebutjaven. No sé si és per la crisi o per què, però el d'editor és un ofici que ha guanyat amb el temps. No guanya diners, és clar, però guanya en qualitat. Pot sonar a frívol, ho sé. O fins i tot pot semblar que tinc tres originals guardats al calaix i no faig res

més que mirar la lluna, però em sembla que les distàncies entre els editors i els autors s'han escurçat. No sé si tenen secretàries amb cadires baixes. Ni tan sols sé si fumen puros. Però ara hi ha una mena de *bona collita* d'editors compromesos, amants dels llibres, de les històries, de les llibreries, dels lectors. Potser no tenen ni oficina, o la lloguen per hores. A vegades porten tota l'editorial a l'iPad i l'stock al maleter del cotxe, un model modest, és clar. Són multitasking: amb dues mans i un cervell llegeixen originals, busquen distribuïdor, parlen amb els llibreters, cuiden els autors, piulen a twitter, fan presentacions, cuiden els autors, convoquen a la premsa, contracten traduccions, cuiden els autors, revisen els textos, van al banc, cuiden els autors, parlen amb el dissenyador de la coberta, mesuren les emissions de CO2 que provocarà la impressió de cada nou volum, cuiden els autors...

Esperança Camps

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA

Origen i història del lèxic català
Germà Colón Domènech

Caplletra, 57
Tardor, 2014
Monogràfic sobre «Literatura política de l'edat moderna»

Sota el signe de Pujols

Joan Cuscó i Clarasó
Francesc Pujols, filòsof
Afers, Catarroja, 2014
80 pàgs.

Apel·les Mestres aplaudia la capacitat de la seva dona per jutjar els homes: «D'en Maragall solia dir sempre que es parlava en la intimitat: "Un home tan bo, tan simpàtic, tan ben educat... Quina llàstima que sigui *tonto!*"». Si dins mateix de la galàxia modernista, els seus autors no es respectaven com a pensadors, no cal meravellar-se que la guillotina noucentista els hagi anat decapitant al llarg del segle breu fins al punt que, del pensament de Maragall, se n'ha tornat a parlar de forma sòlida només al voltant del darrer centenari. Tanmateix, el cas Pujols va molt més enllà. El profeta de l'Hiparxiologia —la Ciència de l'existència— ha reivindicat constantment la seva voluntat de sistematització i, des de la publicació del *Concepte general de la ciència catalana*, hom no li pot negar l'atribut de filòsof —que és una categoria de les activitats humanes i no pas un judici de mèrit. L'afegit és obligatori, perquè la historiografia catalana no s'acabava de posar d'acord respecte al valor de la seva figura. Al mateix volum VIII de la Riquer-Comas-Molas llegim, per una banda, que «Pujols és sempre un gran escriptor que domina els ressorts expressius»; i, per l'altra, que «malgrat els seus dots innegables, no era més que un plaga de casino». I si algú objectés que estem posant en el mateix sac les crítiques al poeta i les crítiques a l'assagista, respondríem que, fet i fet, aquesta confusió està justificada pel contínuum estilístic i, en part, de continguts, que proposa l'autor. Al poeta se li va diagnosticar la constància d'una reescriptura maragalliana exasperada —i aquí caldria distingir entre la ironia, benèvola respecte al model, i la intencionalitat paròdica, que queda tota per demostrar—; al filòsof se li van

retreure les *boutades* amb què emmarcava les seves reflexions. I això sense tenir en compte el fenomen pervers de la recuperació d'autors oblidats en terra catalana: darrere de cada cantonada, hi ha un periodista disposat a brandar l'espasa contra els presumptes culpables d'un ostracisme premeditat, i anem engegantint personatges destinats a caure pel propi pes. Ara bé, al costat de tants Carles Fages de Climent, hi trobem també un Francesc Pujols, i la crítica ha de saber marcar diferències qualitatives. Per això mereix un encomi l'esforç fet, en els darrers anys, per Joaquim Auladell, Ramon Alcoberro, Enric Casasses, i, *primus inter pares* en l'àmbit filosòfic, Joan Cuscó. Després d'un volum molt interessant i dotat d'una curiosa estructura amb capítols-mònades —*Francesc Pujols i Morgades, el filòsof heterodox*—, Cuscó ara ens proposa un llibret format per dos estudis que se centren en el *Concepte* i en el lul·lisme de Pujols. Només ens queda l'espai per fer-li dos retrats microscòpics i un gran elogi. Primer, calia haver especificat en el títol l'aspecte d'iniciació a la lectura d'aquests textos. Segon, enmig de tants paral·lelismes, ens hauria agradat trobar-hi una referència a l'altre gran lul·lista del segle XX, Palau i Fabre. I ara l'elogi: Cuscó arriba realment al fons de la qüestió i ens dibuixa un Pujols que pot ser llegit en perspectiva. Ens deixa veure una alternativa articulada al model orsià; ens presenta els llastos d'època —la base positivista, la insistència en la Veritat, una fe desmesurada en una dialèctica no del tot aclarida, etc.—; i finalment, porta el lector a formular-se unes quantes preguntes. La Hiparxiologia —i encara més, la Pantologia— no és, si fa no fa, una mena de sistema semiòtic incipient? La divisió pujolsiana entre realitat i realisme, no podria resultar útil en el debat que, des de fa un parell d'anys està ocupant l'escena filosòfica italiana i francesa sota el nom de nou realisme? —Qui ha llegit l'experiment de la sabatilla de Maurizio Ferraris no pot no haver pensat en l'*Escala de la vida... I, last but not least*, quant ens falta, editorialment, per tenir una visió global de l'univers d'aquest autor?

Francesco Ardolino

Destorbar l'univers

Ramon Ramon
Dins el camp d'herba
(dietari 2009-2012)
Perifèric, Catarroja, 2014
308 pàgs.

Des d'Heràclit, ens diu Claudio Magris, el riu és, per excel·lència, la figura interrogativa de la identitat. En les formes d'escriptura, el dietari és també una exercici de recerca de la personalitat que llisca a través de la narració dels dies. Ara bé, si ja el propi acte d'escriure és una presumpció, un dietari sempre vacil·la entre la recerca dubitativa, humil i temerosa de la pròpia individualitat i la proclamació vanitosa del jo. El poeta Ramon Ramon (Catarroja, 1970), conscient de tal presumpció, s'endinsa en la tasca de l'escriptura i la introspecció del dietari emparant-se sota els versos de T. S. Eliot: «Do I dare / Disturb the universe?». El resultat és quelcom que certament mereix destorbar el lector.

El dietari s'enceta l'estiu del 2009 amb una captivadora evocació del pare de l'autor segant l'herba enmig d'un camp d'alfals. Amb convicció, el pare empra la dalla, un instrument que per al poeta no es símbol de mort, sinó de vida plena. I la terra i la poesia s'entrellacen en la imatge com es vinculen al llarg de totes les pàgines d'aquest trajecte. D'aquí endavant, la seva terra, Catarroja, l'horta valenciana i l'arqueologia familiar teixeixen les primeres pinzellades del caràcter de l'escriptor i són, probablement, els moments en què el llibre desprèn més veritat —encara que «és temerari tornar al passat». Ramon parteix a la recerca de la seva intimitat, però sobretot vol deixar constància del lloc que habita i, des d'un «present nostàlgic», busca també amb deler la fisonomia del món i dels esdeveniments del paisatge contemporani —«Davant la mar de Peníscola, abans que el sol creme a la testa i el passeig s'ompliga

El repte de la llengua al ciberespai

de passavolants, li busque el pols al món dins un parell de diaris». Entre el *journal intime* i el de viatge —a Cambridge, Dublín, Bristol—, Ramon passeja a través de museus —escapa, però, dels d'art contemporani— i escorcolla els debats intel·lectuals —«i em pregunte per què avui no hi ha cap Fuster, o cap Vázquez Montalbán, amb prou cor per repartir calbots entre les cultes elits conservadores»—, i no tem fer un cant a la llengua o rebatre amb contundència les opinions de Valentí Puig, ni llançar una crítica ferotge a l'anticatalanisme valencià. Però sobretot pren el pols a la literatura i la seva geografia; hi assenyala un itinerari propi, personal, com el que du a terme literalment a Dublín resseguint els rastres dels personatges joycians —«l'*Ulysses* és la ciutat, la polis literària per excel·lència, allà tothom pot viure o morir».

El dietari de Ramon ens presenta reflexions desordenades, impressions líriques i confessions que afloren virulentes, sinceres. La vida hi apareix com un anar i venir entre una pintura de Sorolla —les impressions del color i la forma, el sol i les onades de Peníscola— dels dies en què la desídia i la peresa intel·lectual s'apoderen del poeta, i les turmentades teles de Bacon —un pintor que sembla apassionar l'autor— d'homes que es devoren a si mateixos. Al bell mig, la vida mateixa, la mort, el sospesar del temps en la seva fragilitat, la nostàlgia i melangia i el plaer de les petites coses. Tan senzill com un camp d'herba.

Malgrat la desesperança de Bacon, *Dins el camp d'herba* presenta una prosa serena, lluny de l'opressió de l'ànim que Ramon confessa haver viscut en el procés d'escriptura de *Simfonia per a un estat de coma* (2011). El lector hi buscarà àvid el protagonista, les confidències d'un caràcter, el perfil tremolós de qui escriu, però difícilment pot copsar-ne una única imatge: «Renuncie per pudor a desentrellar el meu propi misteri», avisa l'autor. Des de la humilitat, Ramon s'atreveix a interrogar la pròpia identitat i la del paisatge que l'envolta en un continu muntar i desmuntar el món i posseeix també, per sort nostra, la valentia i l'arrogància de destorbar, per un instant, l'univers.

Paula Juanpere

Josep Gifreu
El català a l'espai de comunicació,
Barcelona-Castelló-València,
Universitat Autònoma de Barcelona,
Universitat Jaume I, Universitat de
València, 2014
272 pàgs.

Avui en dia són diverses les llengües que lluiten per colonitzar la cibersocietat a la xarxa, i el català s'hi està forçant un paper gens menyspreable. Josep Gifreu repassa, en una investigació a cavall entre l'assaig històric cultural i la crònica política, l'evolució del procés general de normalització lingüística alhora que descriu el canvi en l'ecosistema mediàtic durant el període 1976-2013: des de la publicació del diari *Avui* fins a la *Galàxia Internet*, la revolució radical que, en el nostre cas, ha implicat la incorporació de la versió catalana a *Google*, l'aparició del domini .cat, la publicació del diari *Ara*, els més de 400.000 articles de la Viquipèdia o, per contra, el tancament de RTVV.

L'autor, de forma completa, sintètica i crítica, dibuixa —des de la perspectiva de l'ecologia de la comunicació— l'ecosistema actual del català, tot resseguint el camí no gens planer que aquest ha hagut de recórrer per obtenir l'estatus de llengua mitjana. El recorregut s'inicia abordant la relació entre llengua i espai de comunicació, i hom constata que, per assolir la plena normalitat, cal que un idioma disposi d'un espai propi, «políticament reconegut, socialment institucionalitzat i funcionalment apte per a tots els serveis de comunicació i cultura en l'era digital en xarxa». Tot seguit, Gifreu resumeix l'evolució de la recerca sobre polítiques de normalització i mitjans de comunicació, l'estandardització i els seus models als mitjans. Més endavant, avalua les polítiques lingüístiques de foment, d'ús i de regulació, relacionades amb la normalització de la llengua tant en

l'àmbit estatal com en les tres principals autonomies de l'espai català, i també inclou una crònica ben documentada i fonamentada de l'evolució del català en els mitjans tradicionals i territorials —T+T; premsa, ràdio i televisió—, d'una banda, i en els nous mitjans i serveis digitals i desterritorialitzats —D+D; l'era digital en xarxa—, de l'altra. Llavors, passa en ressenya el procés d'estandardització, la demanda d'un model de llengua per als mitjans, posant èmfasi en el debat sobre la modalitat oral, i la publicació de llibres d'estil. Lloable és el reconeixement de les mancances de dades estadístiques en alguns anys i zones dels Països Catalans, encara que, com ho demostra l'extensa bibliografia, les fonts consultades han estat múltiples. Gifreu, conscient que el volum apareix en un moment crucial d'un camí llarg i incert, exposa els reptes en el nou espai de comunicació: d'una banda, garantir la supervivència del català en les diverses plataformes i, de l'altra, aconseguir que les polítiques dels governs i administracions maldin per promocionar i produir continguts multimèdia, en diferents gèneres i formats, de forma coordinada entre el sector públic i privat, per tot l'àmbit dels Països Catalans.

Així, doncs, l'autor s'aboca a l'anàlisi sobre la normalització del català des dels espais geopolítics territorials físics fins a la nova concepció dels Països Catalans. Per entendre la nova realitat i el futur de la llengua als mitjans, cal anar més enllà del territori històric, perquè, a partir del segle XXI, la «catalanofonia» —és a dir, la comunitat catalanòfona— s'expandeix incorporant les seves diàspores, obviant fronteres físiques i adquirint un nou sentit de pertinença i de participació: Internet, que representava un dels grans reptes per a una llengua fragmentada, ha resultat ser la millor via per esborrar i repensar les antigues fronteres administratives i polítiques. Ara només podem esperar que aquest assaig, com bé diu Isidor Marí al pròleg, no caigui en la ignorància ni en la passivitat per part de polítics i responsables de grups mediàtics, sinó que serveixi per reafirmar la presència que el català ha conquerit en el ciberespai.

Cristina Illamola 35

La cara fosca de la cultura catalana

Jordi Larios (ed.)

La cara fosca de la cultura catalana. La col·laboració amb el feixisme i la dictadura franquista
Leonard Muntaner, Palma, 2013
394 pàgs.

Un Jordi Gràcia aclaparat es preguntava recentment, arran de les revelacions contingudes al llibre de Josep Guixà *Espías de Franco. Josep Pla y Francesc Cambó* (Fórcola, 2014), si caldria «replantejar-se alguna cosa de fons en el perfil ideològic de Pla». Perquè el descobriment que Pla havia col·laborat anònimament abans de la guerra als òrgans de la Falange *Arriba* i *FE*, altera algunes percepcions. Era ben coneguda la col·laboració de Pla al diari *Arriba* després de la guerra, però entrava en el paquet del Pla que davant la revolució del 36 havia optat clarament, a l'igual que un ampli espectre social del país, pel bàndol franquista. Una opció que Pla dugué fins a les darreres conseqüències, com ara fer d'espia per compte del quarter general de Burgos a través dels serveis d'informació organitzats per Cambó. Aquesta activitat d'espionatge havia estat negada reiteradament, considerada una de les «típiques falsificacions» que es fan a propòsit de Pla. És sabut que una persona tan suspicax com Fuster no li donava crèdit —i deia que si Pla hagués estat espia, atès com era de xerraire i indiscret, Franco no hauria guanyat la guerra. El cas és que les troballes d'arxiu que ha fet Josep Guixà són del tot concloents. I Pla fou sempre molt discret en això —i altres coses. No en parlà mai, com tampoc donà cap pista de la seua col·laboració amb la premsa feixista abans de la guerra.

Les màscares —múltiples— que fan servir els escriptors poden ser de diversa mena. El perfil humà d'un home que «silenciosament i clandestinament, dona suport a una opció política totalitària i violenta, militaritzada i guanyadora el 1940 a Espanya i Europa» surt molt tocat. El perfil ideològic, com suggereix Jordi Gràcia, haurà de ser revisat. Però, i el perfil literari?

Seria molt ingenu, de tota manera, astorar-se excessivament. Una part significativa de la intel·ligència europea va donar suport a les solucions autoritàries i al feixisme als anys vint i trenta del segle passat. Els conservadors i reaccionaris —i també alguns que es pensaven trencadors— es passaven al feixisme i a la col·laboració sense gaires miraments. A França, bressol de la Il·lustració i dels drets humans, el trànsit fou nodrit, amb l'escola de l'Action Française com a matriu i noms cabdals com Céline, Drieu la Rochelle o Rabatet. I no caldrà parlar d'Ale-

manya —amb Heidegger i l'acadèmia no jueva en pes— o d'Itàlia —de Marinetti a Gentile— o fins i tot de Romania —Cioran, Eliade. Té molta raó Jordi Larios quan, en la introducció a l'obra col·lectiva que ha editat, subratlla la dimensió europea o paneuropea del feixisme als anys 20 i 30, que evidentment s'havia de reflectir també «poc o molt, a la cultura catalana».

Sí, és cert. I tanmateix... el fet que alguns dels exponents més rellevants i fonamentals de la cultura catalana donaren suport a unes idees, una rebel·lió militar i un règim que, al capdavall, eren enemics mortals no només de la llibertat, dels drets civils i de la democràcia en general, sinó també i concretament de la cultura, la llengua i les institucions de Catalunya i de la resta dels Països Catalans, no ens pot deixar impàvids. Les situacions i el grau d'implicació, la modulació i els temps, el compromís i el distanciament, foren altament matisats, sens dubte. I tot plegat no és només un afer d'oportunisme, d'adaptació, d'aprofitament, de natura d'anguiles. La qüestió sembla molt més complexa i transcendent.

Caldrà, per consegüent, mesurar ben bé causes i efectes de la implicació, en graus diversos i amb modalitats altament variables, de personatges com Eugeni d'Ors, Josep Pla, Llorenç Villalonga, Salvador Dalí o Joan Estelrich, amb el feixisme primerenc —si fou el cas— o després amb el franquisme. Estem parlant d'un dels pensadors més originals de la cultura catalana i pare del Noucentisme, del més gran escriptor en català del segle XX, del novel·lista cabdal de la literatura catala-

na a les Illes, d'un pintor altament representatiu del geni català, d'un formidable organitzador de la cultura catalana i ànima de la col·lecció Bernat Metge de clàssics grecs i llatins entre altres coses.

Per això és del tot oportú i recomanable el volum compilat per Jordi Larios, fruit d'un congrés celebrat el 2008 a la Queens Mary University de Londres, que inclou un seguit d'estudis i aproximacions no només als grans noms suara esmentats, sinó també a altres de més laterals o esquius, però també representatius i que abonen la consistència i la diversitat de registres de la implicació feixista i la col·laboració amb el franquisme a les terres de parla catalana.

Aquest no és de cap manera un capítol tancat de la cultura catalana, que d'altra banda es pot dir que ha defugit d'encarar-s'hi sense reserves. Caldrà ponderar encara molt de temps l'abast i el descabdellament contradictori d'una deriva d'abast europeu que també arrel·la entre nosaltres, amb matisos propis i diferencials. La gran majoria dels escriptors, intel·lectuals i artistes catalans mantingueren una actitud diametralment oposada, però les coses són com són.

Un apunt cal afegir sobre aquest llibre: l'absència d'aportacions valencianes. El grau de maduració cultural del País Valencià als anys trenta era incipient i no hi havia grans figures de referència, però també és cert que tot un seguit d'intel·lectuals o escriptors que havien tingut episodis valencianistes es passaren de ple al feixisme i al franquisme, com es pot comprovar al llibre *Els reaccionaris valencians* —Afers, 2010. Les situacions aquí també van ser altament variables. Des d'un Joan Beneyto, signant de les Normes de Castelló i valencianista primerenc, que passà a ser ideòleg del nacional-sindicalisme i cap de la Censura, a un Martí Domínguez Barberà, periodista, escriptor i home d'idees molt destacat, que fou jove *alférez provisional* i franquista fervorós i evolucionà posteriorment cap a l'antifranquisme i el valencianisme europeista. Les ambigüitats del «valencianisme» d'aleshores estarien plenes d'ensenyances. Hauria estat bona idea incorporar aquesta problemàtica, que no deixa de ser significativa i hauria enriquit l'obra objecte d'aquest comentari.

Gustau Muñoz

Reflexions per a navegants nacionalment incerts

Joan F. Mira
La condició valenciana
Bromera, Alzira, 2014
293 pàgs.

L'aparició de cada nou títol de la «Biblioteca Joan F. Mira» que publica l'editorial Bromera és sempre una molt bona notícia. Facilitar l'accés del públic als escrits de qui a hores d'ara és l'intel·lectual-escriptor més rellevant de la nostra cultura és, a la força, una iniciativa encomiable. Necessària. *La condició valenciana* és un aplec d'articles apareguts prèviament a la premsa, entre el 2001 i el 2013. Són exactament setanta: 26 sortiren a l'edició valenciana d'*El País*; 35 al setmanari *El Temps*; i 9 al diari *Avui*. A més, el volum es completa amb un assaig magnífic de 28 pàgines: «Valencians: mites i representacions». Un pròleg del tot encertat de Martí Domínguez facilita als lectors la comprensió del sentit i de la intenció dels textos.

El títol és una pista d'aterratge magnífica als continguts del volum. Mira hi parla d'aquells fets i circumstàncies que han determinat que el País Valencià presenti tota una sèrie de particularitats. En conjunt, determinen la condició valenciana. El primer tret que la caracteritzaria seria la incertesa: la tensió entre l'element català i l'aragonès / castellà des del moment fundacional, la del nom del territori i de la llengua, la confrontació simbòlica, la desvertebració del país a causa de la força del provincialisme de matriu centralista, el comandament de l'autogovern per uns dirigents que han tengut interioritzada la submissió política com un tret bàsic de la seva ideologia...

Sense un nom propi; sense uns partits i uns polítics que mai hagin prioritzat els interessos del país —al primer vers de l'himne tot ja queda molt clar: «Per ofrenar noves glòries a Espanya»—; amb una autoestima tan insuficient com a societat que fins i tot hi ha hagut la incapacitat d'evitar que es fessin malbé les seves millors aportacions, en algun cas de veritable geni col·lectiu —l'Horta és «la cosa que els valencians hem fet més bé que cap altre poble»—; amb una Renaixença i un valencianisme polític tan febles com a instruments de nacionalització que no varen poder neutralitzar ni remotament els efectes despersonalitzadors i de subordinació produïts per la ideologia nacional castellanoespanyola; amb tots aquests fets negatius, el primer problema que ha tengut i té el País Valencià és que no és percebut com un subjecte amb vida pròpia. Davant l'evidència, Mira pensa que «l'única possibilitat que el país siga visible i real com a país» passa per l'existència d'«un sòlid i suficient nacionalisme polític», ja que «un país sense política pròpia, no és un país propi. És un tros del país dels altres». En nombroses ocasions hi ha el lament que els anys setanta no es desenvolupàs un projecte polític valencianista en paral·lel a l'exitós valencianisme cultural que a partir de la dècada de 1960 va anar-se consolidant com a hegemònic entre els sectors il·lustrats. L'esquerra espanyola dominant, el PSOE, tant electoralment com al capdavant de la Generalitat, va arraconar i traïr en gran mesura els plantejaments i objectius del valencianisme polític. Els gestors de la ideologia nacional espanyola varen fer ús de tots els seus recursos, alguns d'inconfessables, per evitar que el País Val-

encià dugués a terme un procés de nacionalització d'acord amb la seva identitat lingüística i cultural catalana i, alhora, s'emancipàs políticament de la dependència dels poders madrilenys. Va ser i continua essent la batalla de València, primer amb la UCD i després amb el PP: la promoció del secessionisme lingüístic, l'obstaculització de l'ensenyament en valencià, el foment de la catalanofòbia, la voluntat d'impedir que la ràdio i la TV públiques de Catalunya puguin arribar als valencians, el foment de la connexió radial de València amb Madrid i l'impediment de la construcció de l'anomenat corredor mediterrani, i, recentment, la supressió de qualsevol tipus de mitjans de comunicació propis... El País Valencià convertit en el camp de batalla de dos projectes nacionals incompatibles: d'una banda, l'autocentrament i la nacionalització, de l'altra, la despersonalització i l'assimilació definitiva a la castellanitat.

El llibre inclou nombroses línies argumentals sobre les diferents cares de la qüestió nacional, en general i la valenciana en particular. Una que a mi m'ha semblat molt interessant és la dels articles que fan referència als efectes de la Guerra de Successió: Mira esdevé cronista ben documentat de la devastació institucional, política, econòmica i cultural que va patir el país dels valencians.

Damià Pons

Preguntes per a aprenents de bruixots

Salvador Macip és un biòleg que escriu literatura —Premi Joaquim Ruyra, 2010 per *Ullals*— i a més a més ha fet divulgació científica sobre temes com el càncer o les epidèmies. En el seu darrer llibre fa un pas més enllà de la divulgació estrictament científica i, en col·laboració de l'expert en bioètica Chris Willmott, Macip s'endisa en les qüestions ètiques que posen les noves tecnologies biomèdiques.

Jugar a ser déus és un llibre que reïx a combinar la divulgació dels aspectes tècnics de la biomedicina i els seus dilemes —per exemple, explica què és una teràpia gènica, per què podria ser utilitzada com a dopatge genètic per esportistes i quins reptes ètics el seu ús suposaria. El llibre planteja en cada capítol una tecnologia biomèdica conflictiva: les tecnologies reproductives, la medicina regenerativa, el millorament transhumanístic —tan químic o genètic (dopatge) com mecànic (biònic)—, les tecnologies anti-envelliment, la clonació, l'ús policial de la informació genòmica, les tecnologies de lectura de pensament i la biologia sintètica. Acaba amb un apèndix sobre el frau científic; no és pas per atzar que el frau és molt més freqüent en àmbits, com la clonació, de gran repercussió social i econòmica.

Cada capítol s'inicia amb una petita ficció narrativa que introdueix la tecnologia i el dilema. Continua amb un glosari de mots tècnics que cal comprendre per a poder parlar del tema. Tot seguit Macip i Willmott presenten les tecnologies i els reptes morals amb seccions esquitxades de requadres que aporten

Salvador Macip i Chris Willmott
Jugar a ser déus.
Els dilemes morals de la ciència
Bromera-PUV, Alzira, 2014
180 pàgs.

informacions complementàries. I tanquen els capítols amb un requadre resum de punts a favor i en contra de l'ús de la tecnologia. Tot plegat està ben tallat, ben cuinat i ben lligat per tal que lectors sense coneixements científics previs puguin posar-se a pensar sobre com les tecnologies biomèdiques podrien afectar profundament les nostres vides en aspectes insospitats.

Gràcies a l'accessibilitat i la diversitat de temes tractats, *Jugar a ser déus* hauria de ser una lectura recomanada per a alumnes de batxillerat en ciències —futurs aprenents de bruixot. És certament un llibre que pot ajudar al gran públic a tenir una visió raonada i ponderada de la biomedicina: ni pura utopia, ni distòpia inevitable, els avenços biomèdics podrien desenvolupar-se de moltes maneres i és important que tant individualment com col·lectiva pensem com els volem desenvolupar.

És en aquest darrer aspecte, en la construcció social i econòmica de les tecnologies biomèdiques on *Jugar a ser déus*, podria tenir més profunditat. Els capítols sí que parlen de les conseqüències socials i econòmiques de les tecnologies. Per exemple, Macip i Willmott suggereixen que les tecnologies sobre envelliment podrien tenir un efecte dramàtic sobre la igualtat: els més rics encara podrien viure més anys que els pobres. Per tant, diuen, ens podem preguntar si això ens sembla ètic. Però en un cert context socio-econòmic —un sistema fort de patents i foment de la comercialització de la recerca en sanitat—, l'augment de la desigualtat en esperança de vida és el resultat més plausible —encara que la majoria pensin que no és ètic!! ¿Seria idoni en un llibre de divulgació com aquest, saltar de l'ètica a qüestions més obertament socials, per exemple sobre l'assignació de propietat de tecnologies? O potser Macip i Willmott també podrien haver fet l'anàlisi inversa: ¿per què hi ha molts més recursos de recerca —tant públics com privats— destinats a la subsanació artificial de l'envelliment, en comparació als recursos destinats a mesures preventives de l'envelliment? ¿Quina mena de recerca —subsanació o prevenció— tindria uns efectes més equitatius? Em responc que cada cosa al seu temps. *Jugar a ser déus* és una excel·lent introducció als reptes ètics de biomedicina i potser seria massa per a un sol llibre de divulgació, voler incloure-hi més perspectives.

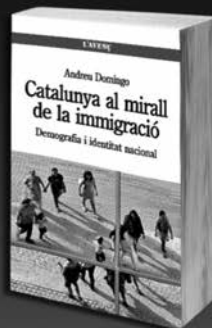
Ismael Ràfols

AQUESTA TARDOR NO US PERDEU

"Un western català inoblidable" (Julià Guillamon)

Marian Vayreda
RECORDS DE LA DARRERA CARLINADA

Amb una mirada desenganyada cap als ideals de la joventut, Marian Vayreda va narrar els diversos episodis, entre caricaturescos i patètics, que va viure a la tercera guerra carlina. Escrits amb vigor i precisió, constitueixen una crònica desencantada i desmitificadora de l'absurd d'una guerra.

"Del Quants som al Qui som"

Andreu Domingo
CATALUNYA AL MIRALL DE LA IMMIGRACIÓ
Demografia i identitat nacional

El fenomen immigratori, amb la diversitat poblacional i la càrrega emotiva que comporta, ha estat una constant a la Catalunya de l'últim segle, part fonamental de la seva història demogràfica i de la seva construcció com a nació. El llibre traça una anàlisi indispensable de l'imaginari social bastit a partir dels principals discursos existents sobre immigració i identitat nacional.

LLEGIR CATALÀ
L'AVENÇ

Tradició, Humanisme i Europa

La present traducció del volum de Curtius de 1932 ens permet descobrir, per primer cop en llengua catalana, les reflexions del filòleg alsacià sobre el seu projecte humanista, que acabaria prenent forma en la seva obra de maduresa *Literatura europea i edat mitjana llatina* (1948).

La publicació d'aquest text reafirma el projecte compartit entre diferents segells editorials de donar a conèixer la figura i l'obra de Curtius al públic nostrat, tot continuant la tasca que les Edicions de la ela geminada van iniciar fa un parell d'anys amb la traducció de *Crisi de l'humanisme*.

En ambdós casos, els textos han estat precedits de sengles introduccions a càrrec del professor Antoni Martí Monterde. Gràcies a la seva tasca investigadora, Martí ens ofereix una radiografia del panorama crític en el qual s'inscriuen les paraules de l'estudiós alemany, així com un retrat de la seva trajectòria acadèmica, les influències i les línies vermelles de la seva producció. Atesa la complexitat i les variacions en el pensament de Curtius, la introducció ens permet establir lligams entre el «pamflet» de 1932 i el conjunt de l'obra, així com entre les posicions del filòleg i els seus contemporanis. *L'esperit alemany en perill* és doncs una intervenció en un ampli debat alemany i també europeu, en el qual són convocades veus afins com les de T. S. Eliot i Ortega y Gasset, però que alhora obre la porta a nombroses enemistats: unes veus crítiques que s'alcen contra Curtius tant des d'entorns acadèmics com polítics, tal com podem veure en les ressenyes de Fritz Cronheim i Hermann Sauter també recollides a l'annex.

Així, què ens proposa Curtius en aquest text? Si bé es tracta de capítols heterogenis, sorgits de diverses conferències i articles, un cop recollits en el llibre adquireixen una certa unitat, atès que el projecte del filòleg és presentat en cadascun dels fragments de manera més o menys explícita: idees com tradició, continuïtat, fe i cultura impregnen les diferents parts del llibre i, a mesura que avanci el text, Curtius anirà exposant i criticant tot allò que amenaça el seu model humanista per a Alemanya i Europa.

El volum consta de cinc parts que ens porten de l'estat de la qüestió de la proposta per recuperar la vitalitat del que l'autor anomena «l'esperit». En els primers capítols s'analitza la noció de *Bildung* —traduïda en aquest cas pel mot «cultura»— i el seu desprestigi en l'Alemanya d'entreguerres: un fet que, a ulls de Curtius, juntament amb un nacionalisme mal entès, ha permès que es possessin en perill tant l'esperit alemany com una determinada manera de concebre l'esperit europeu, que només les elits poden intentar reconstruir a través de la cultura.

En el mateix to crític i punyent el romanista ens presenta, al capítol central, la seva crítica a la Universitat, i encara ens sorprèn, llevat d'alguns

detalls històrics, per l'actualitat de les seves observacions i arguments, tant pel que fa al sistema d'accés a les facultats —el que a Alemanya es coneix com *Abitur*—, com pels continguts impartits a les carreres humanístiques. Tanmateix,

el fet de considerar massificades les aules universitàries, el debat sobre la legitimitat de noves disciplines —especialment dura és la crítica que fa de la sociologia al quart capítol— i la necessitat de distingir entre la formació de les elits i de les masses ens mostren el perfil conservador d'aquesta visió de l'univers acadèmic.

Un cop diagnosticat el mal que pateix l'esperit alemany, Curtius ja pot explicitar el projecte que hem anat llegint entre les línies de les pàgines anteriors, l'aplicació d'un ideal humanista basat en la recuperació dels elements que uneixen Alemanya amb la tradició romana, no sols des del seu paper com a fonament de

la cultura clàssica, sinó també com a referent de l'herència cristiana. La capacitat de les elits per desenterrar els valors transcendents de la cultura, una cultura forjada en el diàleg entre la tradició clàssica i la medieval, és el que Curtius demana als nous humanistes alemanys i europeus, per evitar els discursos contemporanis que amenacen l'esperit.

Finalment, ens podríem preguntar pel sentit de la recuperació d'aquests textos en el context actual, més enllà de l'interès acadèmic pel pensament del filòleg alemany. Després de presentar els temes centrals de *L'esperit alemany en perill*, entenem que, malgrat la distància històrica, el text ens recorda la vigència d'algunes de les observacions del crític en matèries com el sistema universitari o la realitat dels estudis humanístics. Així, doncs, tot i les singularitats de cadascuna de les crisis, la de l'època d'entreguerres i la nostra, podem trobar en el text de Curtius algunes preguntes que encara resten sense resposta i que se'ns presenten com a reptes interpretatius en l'actual moment d'incertesa, però alhora de noves possibilitats a partir de la interrogació per l'existència.

Ernst Robert Curtius
L'esperit alemany en perill
Traducció de Marc Jiménez Buzzi
Introducció d'Antoni Martí Monterde
PUV, València, 2014
329 pàgs.

Dossier sobre un personatge cabdal de la cultura catalana, epicentre de contradiccions, durant anys en la penombra però que ha tornat a l'actualitat arran de la publicació pòstuma dels seus Dietaris: Joan Estelrich. Hi escriuen Valentí Puig, Manuel Jorba, Sílvia Coll-Avinent, Antoni Martí Monterde, Jordi Amat i Xavier Pla —que ha coordinat aquest dossier titulat «El món d'ahir de Joan Estelrich». A més, entrevista amb l'economista Thomas Piketty sobre la dinàmica de les desigualtats, i articles d'Ignacio Sánchez Cuenca sobre la dretanització dels intel·lectuals espanyols amb el nacionalisme com a pretext, de Nerea Miravet sobre la modernitat perible de Zygmunt Bauman, de Faust Ripoll sobre Sanchis Guarner i la ciutat de València i de Pau Viciano sobre Sanchis Guarner historiador. Tres veus emergents de la política aporten la seua reflexió: Ada Colau, David Fernández i Mònica Oltra. Una llarga entrevista amb Rafael L. Ninyoles a cura de Toni Mollà, on s'explica la seua trajectòria i la seua obra. Fulls de dietari a càrrec d'Àlex Susanna. I ressenyes de llibres per Joan Ramon Resina, Antoni Defez, Xavier Aliaga, Toni Mollà i Antoni Mora. (Núm. 47, tardor 2014, PUV, Arts Gràfiques 13, 46010 València, www.uv.es/lespill).

Afers

L'arqueologia no treballa només amb la prehistòria. També fa incursions en temps més recents, com es posa de manifest al complet monogràfic «L'arqueologia del món modern i contemporani», amb aportacions de Queralt Solé i Òscar Jané, que apunten les noves

Revista de revistes

perspectives de la disciplina; de Carme Miró, sobre arqueologia de la ciutat i el territori; de Lourdes Herrasti, J. M. Jiménez i F. Etxeberria, sobre arqueologia de les fosses comunes; d'A. González sobre les ruïnes a l'Espanya contemporània; de T. Suau i A. Puig sobre arqueologia de la reclusió a Mallorca; de M. Landolt sobre arqueologia de la Primera Guerra Mundial; de J. Bolós sobre arqueologia del paisatge; d'E. Gassiot i D. Garcia Casas sobre arqueologia de la ramaderia a l'alta muntanya. A més, articles de Jordi Casasas sobre Hobsbawm i la nació; de Joan Esculies sobre el grup La Falç i el nacionalisme radical català; de Nicolas Berjoan sobre la commemoració del Centenari de la Renaixença; i de Manuel Lladonosa sobre republicanisme a Lleida. (Núm. 78, 2014, Editorial Afers, Dr. Gómez Ferrer 55, 46470 Catarroja, www.editorialafers.cat).

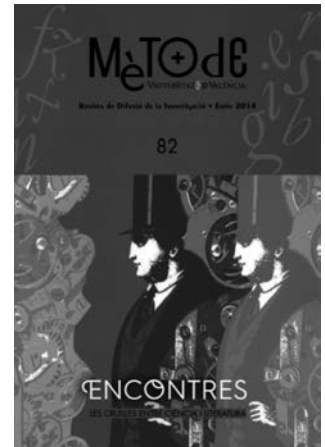
Pasajes

Un dossier sobre «Raça i Història» amb articles d'Antoni Furió, que emmarca el debat, de Tyler Stovell, que explica les contradiccions de l'universalisme francès, de Michel Yudell, que esbossa una història del concepte, de Gian Luca Podestà, que escriu sobre imperialisme, racisme colonial i antisemi-

tisme al'Itàlia mussoliniana, i de C. J. Cela Conde i F. J. Ayala que desmunten amb arguments científics la pretesa existència de races humanes. A més, entrevista amb Carlo Ginzburg sobre història i microhistòria i amb Almudena Grandes sobre literatura i memòria. I articles de R. Núñez Florencio sobre allò macabre com a arma política, de V. Sánchez Biosca sobre les víctimes del genocidi de Cambodja, de Francisco Espinosa sobre revisionisme historiogràfic i l'ús polític de Chaves Nogales i de Gil-Manuel Hernández sobre capitalisme espiritual. Ernest Garcia, Guillermo Quintás i Joan Romero signen ressenyes substancials. (Núm. 44, 2014, PUV, Arts Gràfiques 13, 46010 València).

Mètode

Les cruïlles entre ciència i literatura, articles sobre qüestions com les novel·les de ciència (M. Barceló); ciència, científics i literatura (J. Solbes i M. Traver); el cor científic de Poe (F. J. Ballesteros i altres); la ciència com a cerca (R. Reyes-Peschl); els robots socials (C. Torras); la vida imaginària del científic (F. Sáez de Aldana); o ciència i literatura, revisió del debat sobre «les dues cultures» (R. Haynes). A més, I. Olalde i C. Lalueza reporten l'anàlisi del primer genoma mesolític. I entre moltes més coses, destaca l'entrevista amb el premi Nobel Randy Schekman sobre la problemàtica de les «revistes d'impacte», no sempre tan clares com caldria. O l'article d'A. Romero i altres sobre la biologia del maltractador masculista. Un sumari dens, i un ampli apartat de ressenyes. Divulgació científica de qualitat. (Núm. 82, 2014, Mètode-Universitat de València, Quart 80, 46008 València, www.metode.cat).

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

EDITORIAL AFERS

Abelló, Teresa & Colomines, Agustí (eds.): *Josep Termes. Catalanisme, obrerisme, civisme*, 256 pàgs.

Casassas Ymbert, Jordi: *La nació dels catalans. El difícil procés històric de la nacionalització de Catalunya*, 182 pàgs.

Cuscó i Clarasó, Joan: *Francesc Pu-jols, filòsof*, 82 pàgs.

Victor Labrado: *Tirant, l'heroi fràgil*, 142 pàgs.

Rodríguez Branchat, Rosa: *La construcció d'un mite. Cultura i franquisme a Eivissa (1936-1975)*, 188 pàgs.

Solé, Queralt & Jané, Òscar (coords.): *L'arqueologia del món modern i contemporani. Noves perspectives*, «Afers», 78 (2014), 308 pàgs.

ALREVÉS/CRIMS. CAT

Alandes, Juli: *La mirada del cocodríl*, 208 pàgs.

Aliaga, Xavier: *Dos metres quadrats de sang jove*, 192 pàgs.

Jovani, Sebastià: *L'Ètica*, 352 pàgs.

Torrent, Josep: *La sang és més dolça que la mel*, 340 pàgs.

A CONTRAVENT

Aragó, Narcís-Jordi: *Periodisme sota sospita*, 200 pàgs.

Giménez, Miquel: *Han matat un patum*, 240 pàgs.

Soldevilla, Joan Manuel: *Som i serem (tintinaires)*, 200 pàgs.

ANGLE EDITORIAL

Alujas, Vicenç i Simó, Guillem: *Arquitectura de la calma. Una guia pràctica per trobar la serenitat i l'equilibri interior*, 208 pàgs.

Belví, Robert i Roig, Carles: *Migranya. Tot el que has de saber si en pateixes*, 144 pàgs.

Fàbregas, Joan Martí: *Ictus*, 128 pàgs.

Hernàndez Cardona, F. Xavier, Casals, Josep R. i Pongiluppi, Guillem H.: *Born 1714. Memòria de Barcelona*, 120 pàgs.

Soler, Jaume i Conangla, Mercè: *Les*

vint perles de la saviesa. Fer-nos savis abans d'envellir, 224 pàgs.

Soler, Francesc: *Homonots*, 160 pàgs.

Sucarrats, Josep i Martín, Sergi: *Històries de la Barcelona Gormanda. Un viatge per la ciutat a través del temps, el menjar i el beure*, 192 pàgs.

Von Suttner, Bertha: *Abaixeu les armes!*, 448 pàgs.

ARA LLIBRES

Domínguez, Jair: *Segui vora el foc*, 328 pàgs.

Busquets i Grabulosa, Lluís: *Jesús era un heretge*, 232 pàgs.

CLUB EDITOR

Cerdó, Marc: *Cor mentider*, 192 pàgs.

Munro, Alice: *Dansa de les ombres felices*, 320 pàgs.

EDICIONS DEL BULLENT

Capó i García, Bernat: *Costumari Valencià/3*, 192 pàgs.

CARÀCTERS

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i cognoms: NIF:

Adreça: Població: País:

Codi Postal: Telèfon: e-mail:

Adreça d'enviament (si és diferent de l'adreça fiscal):

Em subscric a *Caràcters, revista de llibres* per 4 números (subscripció anual), a partir del número:....., raó per la qual:

Opció A: Domiciliació bancària

Opció B: Us tramet un xec per valor de 20 euros, a nom de: Universitat de València. *Caràcters, revista de llibres*

(Preu Europa: 24 euros. Resta del món: 30 euros).

Opció C: Targeta de crèdit (Data de caducitat) /

Número de la targeta

Signatura:

Envieu còpia d'aquesta butlleta, amb les dades corresponents, a:

Caràcters, revista de llibres. Publicacions de la Universitat de València, Arts Gràfiques, 13, 46010 València

També us podeu subscriure enviant un correu electrònic a publicacions@uv.es

Gisbert i Muñoz, Francesc: *A què juguem? Els nostres jocs i joguets tradicionals*, 200 pàgs.

Llorenç Gadea, Alfons: *El sant del dia*, 400 pàgs.

Miquel Diego, Carme: *Llum i Estel*, 264 pàgs.

Monferrer Monfort, Àlvar: *Bruixes, dimonis i misteris*, 176 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Alberola, Carles i Alapont, Pasqual: *Ficcio*, 104 pàgs.

Lemaitre, Pierre: *Ens veurem allà dalt*, 480 pàgs.

COLUMNNA EDICIONS

Pradas Andreu, Núria: *La noia de la biblioteca*, 348 pàgs.

Dunham, Lena: *No sóc d'aquesta mena de noies*, 320 pàgs.

Marina Torres, José Antonio: *La intel·ligència executiva*, 192 pàgs.

COSSETÀNIA EDICIONS

González Toran, Xavier: *Barcelona 1714. Testimonis d'una ciutat assetjada*, 192 pàgs.

Miró i Acedo, Ivan i Dalmau i Torvà, Marc: *Joan Rovira Marqués. El cooperativisme obrer i col·lectivista*, 88 pàgs.

Romeu Carol, Jordi: *Petonets pels puestus o a la recerca de l'amor sincer*, 160 pàgs.

LIBRES DEL DELICTE

Gual, Xavier: *Off the record*, 263 pàgs.

Moreno, Marc: *Els silencis dels pactes*, 205 pàgs.

EDICIONS DE 1984

Döblin, Alfred: *Berlin Alexanderplatz*, 544 pàgs.

Saunders, George: *Pastoràlia*, 192 pàgs.

EI GALL EDITOR

Bernhard, Thomas: *Els meus premis*, traducció de Clara Formosa Plans, 150 pàgs.

Brontë, Anne: *La llogatera de Wildfell Hall*, traducció de Joan Antoni Cerrato, 636 pàgs.

L'ALTRA

Jackson, Shirley: *La maledicció de Hill House*, 280 pàgs.

LABREU

Carrère, Emmanuel: *El bigoti*, 160 pàgs.

Miralles, Joan Jordi: *Una dona meravellosa*, 332 pàgs.

Obiols, Víctor: *Un juny dur*, 72 pàgs.

Sunyol, Víctor: *Birnam*, 132 pàgs.

METEORA

Alexandre, Víctor: *La independència explicada al meu fill*, 184 pàgs.

Bennasar, Sebastià: *La primavera dels indignats*, 128 pàgs.

Puigbó, Josep: *Savis. Lluny del silenci i de la queixa*, 272 pàgs.

Vinyoli, Albert: *Mestres de mestres*, 208 pàgs.

PROA

Nesbo, Jo: *El lleopard*, 712 pàgs.

Puigpelat i Valls, Francesc: *Els últims dies del general Prim*, 280 pàgs.

Sala Puig, Xevi: *Esborraràs les teves petjades*, 216 pàgs.

Vilaseca Guasch, Josep Lluís: *Que consti en acta*, 288 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Arnabat, Ramón; Duch, Montserrat, coords.: *Historia de la sociabilidad contemporánea*, 208 pàgs.

Boix Palop, Andrés; Marzal Raga, Reyes, eds.: *Ciudad y movilidad*, 252 pàgs.

Cabrera, Miguel Ángel: *El reformismo social en España (1870-1900)*, 194 pàgs.

Gifreu, Josep: *El català a l'espai de comunicació*, 276 pàgs.

Haro Cortés, Marta; Canet Vallés, Josep Lluís, eds.: *Texto, edición y público lector en los albores de la imprenta*, 320 pàgs.

Hernández, G.-M.; Albert, M.; Gómez Nicolau, E.; Requena M.: *La cultura como trinchera*, 320 pàgs.

Lluch Hernández, Ana: *Nous reptes en el tractament i la investigació del càncer*, 112 pàgs.

Martínez Iglesias, Mercedes, ed.: *Experts and Campaigners*, 170 pàgs.

Mollà, Toni: *La desconexió valenciana*, 220 pàgs.

Negró Acedo, Luis: *Génesis del ideario franquista o la descerebración de España*, 214 pàgs.

RAIG VERD

Calvo, Lluís: *L'endemà de tot*, 224 pàgs.

Josipovici, Gabriel: *Era broma*, 176 pàgs.

Morell, Jordi: *Islàndia, somnis de riolita*, 160 pàgs.

Terrin, Peter: *El vigilant*, 224 pàgs.

PERISCOPI

Juvany i Blanch, Albert: *El silenci del far*, 238 pàgs.

Mouawad, Wajdi: *Ànima*, 448 pàgs.

Millat, M. Dolors: *Terra inhòspita. Barcelona 2048*, 360 pàgs.

EDICIONS SALDONAR

Foradada, Mercè: *Com una reina*, 128 pàgs.

Garcia Fàbrega, Gemma: *Els senyors del boom. Qui i com va fer diners durant la bombolla immobiliària als Països Catalans*, 128 pàgs.

Monton, Ramon: *L'escriptor més gran del món*, 128 pàgs.

SEMBRA LLIBRES

Catozzella, Giuseppe: *Córrer sense por*, 256 pàgs.

Ballester, Laura: *Lluitant contra l'oblit*, 216 pàgs.

TRES I QUATRE

Bezares i Portell, Miquel: *Origen*, 80 pàgs.

Caturla, Joaquim: *El Regne de la calúmnia*, 256 pàgs.

Cerveró Martí, Lluís: *El Cabanyal, per exemple (1998-2013)*, 574 pàgs.

Estellés, Vicent Andrés: *Obra completa 1*, edició a cura de Ferran Carbó, 550 pàgs.

Gomar, Rafael: *Bé, perdona'm però estan esperant-me*, 170 pàgs.

VIENA EDICIONS

Söderberg, Hjalmar: *El joc seriós*, traducció d'Elena Marfí i Segarra, 296 pàgs.

Una història valenciana

Hi ha llibres que es fan d'esperar. I aquest n'és un bon exemple. Enguany, la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu acaba de publicar *l'Epistolari (1925-1968): Nicolau Primitiu Gómez Serrano-Emili Gómez Nadal*, a cura de Josep Daniel Climent. Uns anys abans, la mateixa institució, amb el mateix editor, havia publicat fragments de l'esmentat epistolari en l'obra col·lectiva *Nicolau Primitiu i la Guerra Civil 1936-1939* (2006) i en la revista *Laberintos* —núm. 10-11, 2008-2009. Per tant, els qui havíem resseguit les diferents entregues esperàvem la seua aparició amb candeletes, sobretot perquè el volum replega la correspondència entre dues figures que representen compromisos ideològics ben diferenciats i perquè retrata la irrupció de la II República, la malaurada Guerra Civil i el posterior exili amb un estil que aborrona. És a dir, aquest epistolari concentra una història més que convulsa des de la perspectiva d'uns papers íntims —les cartes que es van intercanviar uns germanastres al llarg d'una vida.

És cert que, pel que fa a Nicolau Primitiu i Emili Gómez Nadal, la Universitat de València i la Biblioteca Valenciana havien mamprès una tasca de recuperació publicant, respectivament, *Emili Gómez Nadal: diaris i records* (2008), a cura d'Antonio Gómez Andrés i Francesc Pérez Moragon, amb la transcripció sencera de l'entrevista que Manuel Aznar Soler i el mateix Francesc Pérez Moragon van fer a Emili Gómez Nadal en 1980, i els *Dietaris 1936* (2010) de Nicolau Primitiu, a cura d'Emili Casanova i Josep Daniel Climent.

Aquest volum de l'epistolari, que ha compilat Josep Daniel Climent amb l'encert a què ens té acostumats, palesa l'evolució d'una relació que va canviant segons els entrebancs que van trobant els corresponents. Des de l'actitud paternalista de Nicolau Primitiu (1877-1971), germanastre d'Emili Gómez Nadal (1907-1994) i trenta anys major, a la relació censurada que marca el principi de la postguerra —tots dos, per bandejar-ne els problemes, comencen a escriure's en castellà. Des de la por de Nicolau Primitiu davant la guerra, a la desolació per la mort de la dona d'Emili Gómez Nadal, Teresa Andrés, a París. Aquesta correspondència replega la relació entre dos intel·lectuals que viuen i pa-

Epistolari Nicolau Primitiu- Emili Gómez Nadal (1925-1968)
A cura de Josep Daniel Climent
Biblioteca Valenciana, València, 2014
338 pàgs.

teixen diferents conseqüències d'una mateixa realitat.

Mai no sabem l'abast d'una guerra fins que ens trobem amb un personatge que va patir-ne les conseqüències més desagradables. Emili Gómez Nadal, a banda de la seua militància valencianista, representava la nova generació d'americanistes que s'havien format al si de la Junta Superior d'Ampliació d'Estudis, una generació que la victòria franquista va purgar amb l'exili o l'ostracisme —a tall d'exemple, Ramón Iglesia acabà suïcidant-se a Wisconsin i Antonio Rodríguez-Moñino mai no tornà a exercir la docència a Espanya.

Emili Gómez Nadal es podria presentar com un excel·lent model d'un intel·lectual republicà. Per diferents raons. Pel que fa a la formació acadèmica, viu els darrers dies de la Monarquia, mentre estudiava el doctorat a Madrid (1928-1932), i posteriorment va nodrir-se de la Junta d'Ampliació d'Estudis, la institució que va afavorir que els intel·lectuals realitzaren recerques arreu d'Europa, amb una estada a París (octubre 1933-juliol 1934) per estudiar-hi etnografia americana. Pel que fa al compromís polític, va abraçar els ideals valencianistes i va ingressar en el PCE, formant part d'aquell grup d'intel·lectuals que, d'una banda, donaren forma i vida a la revista *Nueva Cultura* i, de l'altra, s'implicaren en les iniciatives culturals que el Ministeri d'Instrucció Pública dugué endavant els primer anys de la Guerra Civil.

Nicolau Primitiu era d'una altra pasta. Empresari, valencianista, *pater familia*, devanit dels estudis universitaris del germanastre, aquells que ell no va gaudir-ne mai. Nicolau Primitiu representa l'home que s'ha fet a si mateix. Amb força de voluntat. L'home que es responsabilitza siga com siga de tota la família.

Tots dos callaran moltes coses en la correspondència. Per exemple, Emili Gómez Nadal no hi parlarà de la seua implicació en l'organització de la resistència francesa, ni Nicolau Primitiu dirà tot el que pensava del correligionaris del seu germanastre durant els primers dies de la guerra a València —caldrà llegir el seu *Dietari*. És a dir, les cartes es farciran amb silencis, amb estima, amb grandiloqüències, amb tibantors, amb nostàlgies. Perquè no hem d'oblidar una cosa: aquest epistolari va ser una imposició, l'única manera de comunicar-se en una època en que els Pirineus eren més que una frontera física. L'exili ho determinà tot.

M'agradaria finalitzar aquestes línies destacant l'excel·lent treball d'edició que ha realitzat Josep Daniel Climent. A banda d'incloure unes notes a peu de pàgina aclaridores i un necessari índex antroponímic, ha afegit un annex de caràcter més íntim amb les cartes que ens mostren la relació de Nicolau Primitiu amb la família de Teresa Andrés.

Àfrica, de Joan Manuel Matoses: l'invent del científic

Deia el gran mestre Josep Pla que la sensació de trobar-se en un món desconegut deixa l'esperit nou. No obstant això, els lectors i espectadors de l'obra dramàtica de l'escriptor gandià acabaran assaborint un regust amarg d'incomoditat, no pas per transportar-nos a un món postapocalíptic glaçat, sinó pels defectes i els vicis diabòlics que els éssers humans estem condemnats a arrossegat fins a la fi de l'espècie.

Aquesta glaciació permetrà als protagonistes la possibilitat de recórrer vastes extensions de terreny a través del gel. Ara bé, romanen separats per un element escènic vital, un canal d'aigua que impossibilita el pas a tots dos. L'aparició d'un tercer personatge que mitjançant una embarcació tindrà la possibilitat d'ajudar els necessitats farà esclatar l'aparent atmosfera de puresa que s'hi respirava. La innocència i la recerca utòpica de terres llunyanes com Tramuntana i Àfrica esdevindrà, amb el pas successius dels actes, una pugna sàdica per la supervivència on elements com un terrible assassinat, un negoci de venda de carn humana i un afany de venjança sobten l'espectador quan cadascun dels personatges decideix despullar la seua ànima. En

Joan Manuel Matoses
Àfrica
Onada Edicions, Benicarló, 2013
72 pàgs.

aquest moment, els protagonistes personificaran, doncs, l'ambició i el benefici propi i el de la seua raça.

De fet, el cercle tancat de tres personatges amb noms de músics suecs —Yngwie, Esbjorn i Mattias— encarnen la presència del desencís i del conformisme que assota el nostre planeta després que la descongela dels casquets polars engolís despietadament tots aquells territoris situats a menys de mil metres d'altura. Només els indrets muntanyencs han pogut subsistir a l'hecatombe amb què el dramaturg dota la seua obra. Amb aquest panorama, afloraran els instints més recòndits de la condició humana.

Així, com si es tractés de dues potències mundials en alguna d'aquestes batalles armamentístiques actuals, els dos protagonistes, situats a ambdues bandes del canal, tractaran de tombar el seu oponent utilitzant l'enginy i l'engany. No obstant això, aquell que controle l'energia elèctrica tindrà molt de camí avançat. És evident que l'escriptor utilitza una extrapolació de la societat actual, ja que parafrasejant Ricardo Piglia, totes les històries que s'ubiquen deliberadament en el futur ho fan per a parlar amb més claredat del present. Efectivament, Matoses no es preocupa per crear un altre univers, sinó per desemmascarar aquell en què viu.

Però parlem-ne de dos elements tan esmunyedissos com són la ciència-ficció i la dramaturgia. Boris Vian, assegurava que les tres quartes parts d'escriptors nord-americans que conreen amb rigor aquest gènere són científics que inventen coses que saben que esdevenen impossibles. Amb aquest recolzament que ofereixen les dades, l'erudit francès defineix la ciència-ficció com a una extrapolació, més que

no pas una invenció, tornant altra vegada al terme citat anteriorment. Joan Manuel Matoses, dins les nostres lletres, simbolitzaria doncs, aquell tipus de científic que es rebel·la contra les lleis canòniques consolidades en el nostre panorama cultural: la consolidació del gènere en les obres narratives i cinematogràfiques.

Amb tot, no cal dir que la font incesant del teatre valencià en aquests catorze anys de nou segle viu un moment d'esplendor, tot brollant un gruix considerable d'autors dotats d'una fermesa i d'una irrefrenable convicció per la reivindicació d'aquest gènere tan castigat per altres factors externs. A poc a poc, escriptors com Pasqual Alapont, Carles Alberola, Vicent Pallarés o d'altres escriptors provinents de la narrativa com Ferran Torrent o Isabel-Clara Simó, han anat fent-se un lloc entre els grans comptant amb l'ajuda de diversos premis literaris, apostes editorials i projectes com la Xarxa Alcover de Teatres. Alhora, han sabut reafirmar la vàlua dels seus projectes, moltes vegades arriscats, com és el cas que ens ocupa.

Ivan Gisbert López

El llibre *Narrativa catalana de la postmodernitat. Històries, formes i motius*, complementa el volum que l'autor havia dedicat a la poesia anteriorment, *Aspectes de la poesia catalana de la postmodernitat* (2013). La tasca que es proposa l'autor resulta àrdua si tenim en compte que la coexistència de múltiples estètiques, tendències, tradicions i perspectives sobre el fet literari constitueix de fet un dels aspectes més remarcables d'aquestes tres o quatre últimes dècades. En el fons, com l'estudiós explica en les conclusions, assistim a un canvi cultural accelerat que, com alguns debats ja han apuntat, estan posant fi a la supremacia de la cultura escrita i l'alta cultura. Siga com siga, resulta un debat apassionant i complex que no es pot abordar extensament en l'espai d'aquesta ressenya.

Encara que Marrugat afirma que l'estudi no té un caràcter historiogràfic, el volum posseeix característiques típiques d'aquestes obres com l'amplitud de perspectiva, la densitat de dades —és l'època més fecunda de la literatura catalana— i la voluntat de donar coherència al gruix de la producció narrativa d'una etapa temporal concreta. Predominen els capítols estructurats temàticament i no per autors o gèneres. El primer —«El camí obert per Quim Monzó»— és el més breu i està dedicat a la figura més emblemàtica de la narrativa catalana postmoderna. L'estudi de Monzó serveix com a introducció del llibre, ja que en efecte, la seua obra

Literatura catalana postmoderna

Jordi Marrugat
Narrativa catalana de la postmodernitat. Històries, formes i motius
 P. de la Universitat de Barcelona, 2014
 336 pàgs.

il·lustra la major part de característiques de la postmodernitat. El capítol continua amb els seguidors més destacats de Monzó: Sergi Pàmies, Empar Moliner i altres com Màrius Serra, en menor grau. L'abast tan ampli de la postmodernitat —un dels principals defectes que presenta el terme— s'observa en el capítol següent —«Postmodernitat i novel·la»—, el més llarg de l'estudi, que explora indistintament aspectes formals i temàtics: la continuació de la novel·la realista en autors com Ferran Torrent i Baltasar Porcel, amb les peculiaritats pròpiament postmodernes que el patró adquireix en les darreres dècades; les reflexions metaliteràries sobre el gènere narratiu tan característiques de la postmodernitat; la crisi de la masculinitat; les condicions de la vida postmoderna, influïdes pel simulacre i la ficció; el «classicisme postmodern» de Vicenç Pagès Jordà; l'obra de Jaume Cabré, que presumptament i en alguns aspectes exemplifica una narrativa «deslligada de tota significació que no sigui la mateixa narració d'una història» —és això possible?—; la novel·la històrica; la recreació del passat en la narrativa de Jesús Moncada, Maria Barbal, Francesc Serés i Ramon Erra; finalment, el famós debat entre «novel·la rural» i «novel·la urbana» i el tractament literari de Barcelona. El tercer capítol, titulat «Temes i motius de la narrativa de la postmodernitat», examina qüestions com el descrèdit de la idea de progrés i civilització en autors com ara Baltasar Porcel i Albert Sánchez Piñol. També s'ocupa de la influència de la cultura de masses i l'espectacularització de la vida en escriptors com Jordi Puntí, Borja Bagunyà i V. Pagès Jordà; reflexiona sobre la noció baudrillardiana de simulacre i, per a

acabar, explora les novel·les que qüestionen la concepció essencialista de la identitat, amb una atenció especial al tema del doble, les relacions familiars i la multiculturalitat. En les conclusions, Marrugat critica l'excés de producció editorial, que ha provocat la publicació de llibres «insubstancials», comentari que palesa la seua preocupació per la mercantilització de la literatura i la submissió a les lleis de la indústria. Així mateix, manifesta el seu temor per la irrupció d'Internet i lamenta l'arraconament de la —bona— literatura en revistes especialitzades, editorials petites i universitats. En altres paraules, li dol que, en el fons, la postmodernitat siga poc literària. De tota manera, aquestes raons, apuntades ja per altres crítics, han esdevingut llocs comuns recurrents en el debat sobre el paper de la literatura en l'actualitat: en primer lloc, la literatura i la lectura sempre han estat una activitat minoritària; en segon lloc, la mercantilització de la literatura no sols afecta el cas català, sinó a tots els països; finalment, l'autor cau en el mateix error de fer valoracions —malgrat negar-ho— que mostren el prejudici sobre la cultura de masses i la seua dinàmica de producció i consum. Perquè una literatura siga forta, com també ja s'ha dit altres vegades, ha de facilitar obres dirigides a tota mena de públics, i això inclou productes més convencionals.

Toni Maestre

Una segona oportunitat

Aquest text dramàtic va guanyar la 8a edició del Premi de Teatre Palanca i Roca, en el marc dels Premis Literaris Ciutat d'Alzira, celebrats el mes de novembre de 2013, que convoca anualment Edicions Bromera. Alberola, que ja compta amb una obra escrita extensa, confessava que era la primera vegada que es presentava a un certamen de literatura dramàtica.

S'hi dona la circumstància que l'obra ha estat publicada paral·lelament a l'estrena del seu muntatge, i de la posada en escena d'un segon text, *Ficció*, coescrit amb Pasqual Alapont, i editat també per Bromera. Així, ens trobem davant d'un fet gens habitual: que un dramaturg ens ofereix en un mateix any dos textos dramàtics que, alhora, estrena, dirigeix i interpreta. Això diu molt de la capacitat de treball de Carles Alberola i dels seus diversos registres. L'obra, com és habitual en la col·lecció on s'edita, inclou un estudi introductor ben interessant, signat en aquesta ocasió per Antoni Torreño.

M'esperaràs?, parteix d'un referent cinematogràfic explícit, *Beautiful girls* (Ted Demme, 1996), que l'autor reelabora en clau de comèdia. L'obra ens presenta Rubén, un professor universitari gris, amb vocació d'escriptor que, a la ratlla dels 50 anys, divorciat i deprimat, esperonat pels seus amics Jaume i Raquel —una parella feliç i triomfadora—, accedeix a organitzar a la seua casa un sopar/cita a cegues amb una amiga de la parella. Mentre s'enllesteixen els preparatius de l'àpat, anirem coneixent el caràcter hipocondríac i cagadubtes de Rubén, tarannà que s'accentua quan la cita excusa la seua assistència, tot i que és substituïda en l'acte, successivament, per diverses candidates, que tampoc hi compareixen. Finalment, com a solució última per poder celebrar el sopar, que ja ha perdut qualsevol caràcter de cita a cegues, accepta la invitació Pilar, la germana petita de Raquel, una jove devoradora d'homes en hores baixes i a punt de marxar cap a l'Àfrica com a

cooperant, en un intent de redreçar la seua vida.

Les converses creuades entre els quatre personatges fan possible tota mena de confessions o de situacions tragicòmiques, servides mitjançant uns diàlegs ben trabats, enginyosos —marca Alberola—, que permeten tot un seguit de facècies, de malentesos i de jocs hilarants. De mica en mica, a través d'aquestes situacions còmiques, el dramaturg forneix al lector un retrat, un esbós de les febleses i frustracions amb què carrega cada personatge.

Així, en un joc ben estructurat de converses a dos, ens assabentarem que el matrimoni de Raquel i Jaume no és tan feliç i rutilant com sembla, coneixerem les infidelitats d'un i de l'altra, sabrem

de la relació tempestuosa de Jaume i Pilar, o els sentiments confusos de Raquel cap a Rubén. A la fi, seran els dos «fracassats i infeliços», Rubén i Pilar, els qui s'hi sacrificaran per salvar el matrimoni d'aquells. Alhora que Jaume i Raquel veuen com es trenca l'espill de la seua felicitat rutilant, Rubén i Pilar descobriran les afinitats que els uneixen —la literatura, els gust per la ficció, els valors de la sinceritat, de l'honestedat, la fe en l'esperança... L'una i l'altre, enfangats en la mediocritat de les seues vides presents, s'adonen que, malgrat tot el que ha passat anteriorment o per sobre dels vint anys que biològicament els separen, ambdós es mereixen una segona oportunitat. Cap d'ells vol renunciar a l'esperança d'una vida diferent, a ser sincers amb ells mateixos, a l'afany de ser feliços. Necessiten que la vida els atorgue aquesta propina per poder refer les seues vides i tenir un futur.

Al capdavant, i és coherent que siga així, *M'esperaràs?* és una altra peça —ara més elaborada i complexa— d'*Alberoland*, d'aquest món de ficció i de realitat, de frustracions i d'esperances, de mediocritat i de somnis, que títol a títol ha anat bastint Carles Alberola, amb el somriure al llavis. També resulta inevitable, o gairebé, que Woodie Allen —entre altres— acabe traent-hi la poteta a través de *Play again, Sam* —i la seua versió cinematogràfica—, on ja s'hi plantegen algunes de les situacions que l'autor valencià reelabora al servei de la nova trama.

A diferència del seu text anterior, *Que tinguem sort!*, una peça amarga, agredolça o desencisada, *M'esperaràs?* representa un nou pas en la seua trajectòria dramàtica, ara decantada cap a l'amistat i l'amor com a taules de salvació. Cap a l'esperança cega en les segones oportunitats que la vida (i nosaltres mateixos) ens dona i que cal no deixar passar. Joc, humor, rialles i esperança. Hi ha qui en done més?

Carles Alberola
M'esperaràs?
Bromera, Alzira, 2014
110 pàgs.

Biel Sansano

Alda Merini, com una au Fènix, ressorgia del seu incendi mental, humà, a cada llibre que escrivia. Condemnada a la periodicitat dels psiquiàtrics, va viure en una realitat tràgica d'una manera al·lucinada de la que sempre en va sortir però a la qual sempre va tornar. La lucidesa, però, la feia irrompre en l'univers de la memòria des del qual se sentia projectada a l'imaginari, de manera que la seva és una visió poètica des de la qual la realitat no podia ser dominada.

Titllada de mística, la seva lucidesa quasi irònica, el seu vigor poètic i la capacitat de fer parlar aquell aspecte ocult de les coses que reconverteix els significants i els dota d'una profunditat noves, la Merini és una de les veus poètiques italianes més potents de la segona meitat del XX. La seva conversió del dolor a través d'una religiositat ambigua, del deliri sense autocomplaença, provenen d'una possibilitat de restauració del misteri de la llum, que gràcies a l'acte de posar nom, de dir, aconseguix la transsubstanciació de l'ésser, el qui escriu i el qui llegeix, perquè llegir la Merini és «compartir l'origen d'una set que quan s'anomena queda saciada».

Marc Romera

Mi dissero sei una santa
perché a volte tu tremi
per via dei tuoi ricordi.

Io non ho mai avuto ricordi,
solo visioni acute, profezie:
so il giorno prima che viva
e il congedo di qualche giusto
che qui dimora,
ma come faccio a dire alla questura
che domani scoppierà la bomba
della mia voce?

Depreco, sai, la mia scrittura
che dà i vagheggiamenti al mondo.
Tutti credono che io sia una perla,
invece ho ammazzato tanti uomini
e tante solitudini.
C'è chi mi scrive che gli ho salvato la vita
e chi mi dice che io l'ho dannato.
Nessuno mi invita mai a una festa
perché como poeta debbo stare lontana
dai vincitori.

Van dir-me ets una santa
perquè a estones tremoles
a causa dels records.

Prò mai no he tingut records,
només visions agudes, profecies:
sé el dia abans que arribi
i el comiat d'un ésser just
que viu aquí,
prò com puc dir a comissaria
que demà esclatarà la bomba
de la meva veu?

Menyspreo, saps?, allò que escriu
que fa ofrena d'anhels al món.
Tothom em té per una perla,
malgrat haver matat molts homes
i moltes solituds.
Algú m'escriu que li he salvat la vida
i hi ha qui diu que l'he condemnat.
Ningú no em convida a cap festa
perquè una poeta ha d'estar lluny
dels guanyadors.

CENTRE CULTURAL

LA NAU

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

EXPOSICIONS

TEATRE

MÚSICA

CONFERÈNCIES

BIBLIOTECA

CINEMA

TENDA **enda!**

CAFETERIA

ENTRADA GRATUÏTA

Carrer Universitat 2,
46003, València

dilluns-dissabte 08-21h.
diumenges 10-14 h.

EXPOSICIONS

dimarts-dissabte 10-14h 16-20h.
diumenge 10-14 h.

www.uv.es/cultura

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

PALAU DE CERVERO

Institut d'Història de la Medicina
i de la Ciència López Piñero.

EXPOSICIONS

CONFERÈNCIES

BIBLIOTECA

CINEMA

ENTRADA GRATUÏTA

Pl. Cisneros 4,
46003, València

dilluns-divendres 09-20h.